

קובץ גליונות

פרשת לך לך

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ה
- דרכי החיזוק
- פניני חשוקי חמד
- שיעור חומש
- תורת רבותינו
- מים חיים
- שאל אביך ויגדך
- אוצרות פרי חיים
- דובב שפתים
- גאון יעקב
- דברי אמת
- נפשו גחלים תלהט
- פנינים משולחן רבינו
- שלמים מציון
- יחי ראובן
- מסביב לשולחן

מרן רבי אברהם ישעיהו ב"ר שמריהו יוסף קרליץ
זיע"א בעל ה"חזון איש"
נלב"ע ט"ו חשון תשי"ד תנצב"ה
במלאות 65 שנה להסתלקותו

לע"נ הר"ר שמעון
בן הר"ר צבי קנול ז"ל
י"א חשון
תנצב"ה

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדרים פלוס'
ע"ש קובץ גליונות

הודעה ובקשה

א"ה לקראת היארצייט הראשון
להסתלקותו של רשכבה"ג
ראש הישיבה מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל
יצא לאור קובץ זכרון מורחב לע"נ.
נשמח לקבל מהקוראים החשובים
חומרים, עובדות הנהגות ועצות בענינים
שונים כפי שנרשמו במשך השנים על ידי
הרבים אשר עלו לביתו להתייעץ ולהתברך
יש להזדרז ולשלוח למערכת בהקדם
בברכת התורה מערכת 'קובץ גליונות'
k.gilyonot@gmail.com

להקדשות ע"ג הקובץ
או המעונינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם

ובכל עוניי הקובץ
ניתן לפנות למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל: k.gilyonot@gmail.com
לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'
avetz+subscribe@googiegrouops.com

שהשמחה במעונם

ברכת מזל טוב לידידינו היקרים
המסייעים רבות בהפצת הקובץ גליונות
במקומות מגוריהם ברחבי הארץ
הר"ר זליג אורלנסקי - נתניה - לבר מצוה לבנו
הר"ר בצלאל פרידמן - סנהדריה המורחבת - לבר מצוה לבנו
הר"ר בצלאל פרידמן - סנהדריה המורחבת-להולדת הנכד
הר"ר בועז הבר הטורח בחלוקת הקובץ גליונות
בביה"ח תל השומר מדי שבוע להולדת הנכדה
יהי רצון שהשמחה תשרה בביתכם תמיד
ותזכו לרוות מכולם רב נחת ושמחה עד בלי די
בברכה מרובה
מערכת 'קובץ גליונות'

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

עדיף לשלם ולתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת, יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות, או בטלפון:

נדריס פלוס 03-7630585 שלוחה - 486

קהילות 073-2757000 שלוחה- 4311

או בהעברה לבנק מרכנתיל-17 סניף: 745
מס' חשבון: 71262 ע"ש קובץ גליונות

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א
לקראת תחילת השנה החדשה
הקדישו ע"ג הקבצים את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

		י"א אדר א'	תצוה	י"ט סיון	שלח
		י"ח אדר א'	כי תשא	כ"ו סיון	קרח
י"ח חשוון	וירא	כ"ה אדר א'	ויקהל	ג' תמוז	חוקת
כ"ה חשוון	חיי שרה	ב' אדר ב'	פקודי	י' תמוז	בלק
ב' כסלו	תולדות	ט' אדר ב'	ויקרא-זכור	י"ז תמוז	פינחס
ט' כסלו	ויצא	ט"ז אדר ב'	צו	כ"ד תמוז	מטות
ט"ז כסלו	וישלח	כ"ג אדר ב'	שמיני - פרה	ב' אב	מסעי
כ"ג כסלו	וישב	א' ניסן	תזריע	ט' אב	דברים
ל' כסלו	מקץ - חנוכה	ח' ניסן	מצורע-שבת הגדול	ט"ז אב	ואתחנן
ז' טבת	ויגש	ט"ו ניסן	חג הפסח	כ"ג אב	עקב
י"ד טבת	ויחי	כ"ט ניסן	קדושים	ל' אב	ראה
כ"א טבת	שמות	ו' אייר	אמור	ז' אלול	שופטים
כ"ח טבת	וארא	י"ג אייר	בהר	י"ד אלול	כי תצא
ו' שבט	בא	כ' אייר	בחוקותי	כ"א אלול	כי תבוא
י"ג שבט	בשלח	כ"ז אייר	במדבר	כ"ח אלול	נצבים - ראש השנה
כ' שבט	יתרו	ה' סיון	נשא - חג השבועות	ו' תשרי	וילך - שבת שובה - יו"כ
כ"ז שבט	משפטים	י"ב סיון	בהעלותך	י"ג תשרי	האזינו - חג הסוכות
ד' אדר א'	תרומה				

גיליון מס' 303 פרשת לך לך
תשע"ט שנה שיטית

גליון זה יוצא לע"נ זקני
ר אפרים חיים ב"ר דניאל נחום ז"ל
נלב"ע ג' מר חשון
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

מודעה רבה לאורייתא

א"ה ביום רביעי ט"ו חשון
לקראת יום היארצייט
הס"ה למרן בעל החזון איש
יתקיים השיעור הקבוע של
מרן שליט"א לע"נ דודו
ז"ע, לאחר תפילת שחרית.

לאחר מסירת השיעור יעלה
מרן שליט"א לבית החיים
להתפלל על ציונו של מרן
זללה"ה, וה' ישמע
שוועתנו.

**כמדי שנה א"ה בשבוע
הבא נביא בגליון "דברי
שי"ח" את שיעורו של
רבינו שליט"א.**

"ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון וגו' וברוך אל עליון אשר מנן צריך בידך" (יד, יט ב)

בנדרים ספ"ג ל"ב ב' ביקש הקב"ה להוציא כהונה משם שנאמר והוא כהן וכו' כיון
שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם וכו' ע"ש, ושם ז"ל דסבר
כמ"ש בשבת קכ"ז א' גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה דכתיב (לקמן בפ'
וירא י"ח ג') ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו', ואברהם היה
אורח אצלו, אבל באמת טעה בד"ז כי כאן כבר הכניסו כאורח והוציא לו לחם ויין
ואין מקדימין ברכת עבד לברכת קונו כדאמרין בנדרים שם.

"הבט נא השמימה וספור הכוכבים" (טו, ה)

פירש"י הגביהו למעלה מן הכוכבים. ויל"ע לאיזה צורך הגביהו למעלה מן הכוכבים
ויל"ל כי הכוכבים הנראין כבר ספרום והן אלף וכו' כמ"ש"כ המפרש לרמב"ם ה' יסה"ת
פ"ג ה"ח אבל כשעולין למעלה רואין שיש עוד רבבות כוכבים שאין נראין למטה ואז
א"א לסופרן ולכן הגביהו למעלה מהכוכבים שיראה שאין להם מספר וא"א לסופרן.
הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור. בסנהדרין ל"ט א' מבואר
שאפשר לספור הכוכבים אלא מפני שאין קבועין א"א לסופרן (ועי' במפרש על יסה"ת
פ"ג ה"ח שספרו הכוכבים עיין לעיל בסמוך), וקשה מה הדמיון לישראל. ויל"ל דגם
ישראל אינן קבועין שמוסיפין מע"ט, ויש ששקולין כנגד כמה כדמצינו שמשה שקול
כנגד כל ישראל (מכילתא ריש אז ישיר) ויאיר בן מנשה שקול כרובה של סנהדרין
(סנהדרין מ"ד א') וכן אבישי בן צרוי' (ברכות ס"ב ב') וכן ישעי' הנביא ששקול ככל
העולם (סנהדרין ק"ג ב') וכן אמרו בלוי בן סיסי שהי' חביב ככל העולם (ירי' ברכות
פ"ב ה"ח).

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"השריפה אשר שרף ה'"

לב מי לא יחרד בהישמע דבר האסון הנורא שפקד את אחד המשפחות המיוחסות בישראל, בעיר ביתר ת"ו, כאשר פרצה שריפה
בבית מגורים ושני תינוקות של בית רבן שלא טעמו טעם חטא נספו באסון רח"ל. ואי אפשר לתאר עלי גליון צערם של הורים
שכולים שכאלו, והלוואי ולא נודע עוד צרות כאלה.

וכבר עוררו הרבנים שליט"א, כי בהרבה פעמים כשיש אסון טבע בני אדם לחפש מי אשם, ופעמים האשם הוא גוי רוצח וכדו' או
בעל מלאכה שלא עשה כראוי וכו' כיו"ב, אבל כאן ראו הכל בחוש כי יד ה' היתה זו, ובודאי הקב"ה מרמוז לנו להתחזק באיזה
ענין. ורבני המקום עוררו איש איש לפי ענינו.

וכשסיפרו לרבינו שליט"א את האסון נצטער מאוד ומיד אמר כי אנחנו לא יודעים חשבונות שמים וה' ירחם שלא יקרה עוד
אסונות כאלו. ואחרי זה נכנס אברך אחד מהקהילה בביתר ואמר כי יש אנשים שנכנס בליבם חששות על הבית, אולי יקרה חליצה
עוד שריפה ואולי צריך לעשות איזה מכשירים לכיבוי שריפה וכדו', ורבינו ביטל מיד את כל הדברים ואמר כי הלומדים תורה אין
צריכים לשום שמירה. תורה מגנא ומצללא. וממילא יש לכל אחד להתחזק לפי כוחו בלימוד תורה.

ואחרי כמה ימים שלח רבינו שליט"א מכתב תנחומים, נעתיק כלשונו:

"בס"ד גם אני מצטרף להנ"ל, ואיננו יודעים חשבונות שמים, אולי זה חשבונות מגלגולים קודמים או חשבונות אחרים, ודאי שזה
תיקון גדול. ויהי רצון שלא ישמע עוד שוד ושבר בארצנו ונזכה לנחמת ציון וירושלים", חיים קניבסקי."

* * *

מערכת 'דברי שי"ח' מצרפת תנחומין באופן אישי יחד עם שאר עם ישראל, על קרוב משפחתנו שליט"א היושב בעמק הבכא על
פטירת ילדי החמד בנו צבי ובתו אפרת. בגן עדן תהא מנוחתם ונזכה בקרוב לראותם בתחיית המתים אכ"י"ר.

בברכת שבת טובה
ב' חשון תשע"ט

פארהדף היוםי פא

"בענין חסידות שירדו בעבים"

מנחות ס"ט ב' בעי ר' זירא חסידות שירדו בעבים מהו אי למנחות אמאי לא אלא לשתי הלחם מאי ממושבתיכם אמר רחמנא לאפוקי דחוצה לארץ דלא אבל דעבים שפיר דמי או דלמא ממושבתיכם דווקא ואפילו דעבים נמי לא. רש"י פי' חסידות שירדו בעבים עם המטר כששתו העבים באוקיינוס בלעו ספינה מלאה חסידות והתוס' פי' דעל ידי נס ירדו בעבים. והנה מזה נראה דבהמה שנוצרה ע"י נס כשרה לקרבן דמבו' בסוגיא דגם חסידות שע"י נס חשיב חסידות וכשרים למנחות ורק לגבי שתי הלחם מביע"ל דכתיב ממושבתיכם וה"ה דבהמה שנוצרה ע"י נס חשיב בהמה וכשרה לקרבן, ומה שאינם פסולים מטעם דלא הוי ממשקה ישראל דהא אין ליהנות ממעשה ניסים משום שא"ל איסור ממש וכמ"ש רש"י בתענית כ"ד ב' דכמה דאפשר להתרחק ממעשה ניסים יותר טוב ונכון מבו' דא"ל איסור. ועי' בתרגום יונתן שמות (ל"ה כ"ז) עה"פ והנשיאים הביאו את אבני השם ותייבין ענני שמיא ואזלין לגן עדן ונסבין מתמן ית בושמא בחירא וית משחא דזיתא לאנהרותא וכו' וק' דא"כ א"ל שמן זית שגדל על העץ אלא שמן נס והיאך כשר להדלקה וע"כ כנ"ל דאף ע"י נס חשיב שמן זית הכשר להדלקה [ושם יל"פ עוד שהביאוהו מגן עדן התחתון ושם הוי שמן זית ממש שגדל על העץ שצמח מהאדמה ולא ע"י נס].

(טעמא דקרא פ' ויקהל ד"ה והנשיאים ופ' ויקרא ד"ה יל"ע והאריך בזה רבנו בכ"מ בספריו)

מעניני פרשת השבוע

בענין יופי

הנה נא ידעתי - מדרש אגדה עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו על ידי מעשה הכיר בה. (רש"י בראשית פרק יב)

א' כי תצא ה' אלול תשס"ה. רבנו נכנס לטעום פת שחרית ואמר, **השבוע למדתי את הגמ' נדרים ט': פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום [וראיתו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלחלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך זה הנאה? אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחו עלי יצירי ובקש לסורדני מן העולם, אמרתי לו: רשע! למה אתה מתנאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה? העובדה, שאגלחך לשמים!]** וחשבתי כי צריך לומר שהנזיר הזה לא היה תלמיד חכם אלא ע"ה, וכי תלמיד חכם שמונה בלימוד כאשר רואה בבואה שלו - רואה את היופי של עצמו וכי זה מעניין אותו באופן כזה שיראה [ויבחין] על היופי, וגם אם נימא שמבחינן וכי משום זה פוחז עליו יצרו לטרדו מן העולם!?

ודנתי לפני רבנו, שגם באברהם אע"ה חזינן שעבר בנהר וראה יופיה של שרה, ואמר רבנו לדחות, א' קודם מתן תורה שאני, ב' אברהם לא ראה יופי ששייך אליו אלא כמו שרואה יופי הבראה כנוסח הברכה שאומרים בברכת האילנות אשר ברא אילנות טובות וגו' וא"כ זה לא שייך איליו (וכדאיתא בעבודה זרה דף כ' מעשה ברשב"ג כז שהיה על גבי מעלה בהר הבית וראה וכו' אמר מה רבו מעשיך ה', ולא פחו עליו יצר הרע) אבל בנזיר שראה, אם היה תלמיד חכם מה שייך שלכן יפחזו עליו יצרו. ג' הרי באברהם אבינו ע"ה הקב"ה סיבב שיראה כדי לשומרה מן המצרים.

למחרת, יום ב' כי תצא. שוב פנה רבנו ואמר, מה שאמרתי לך אמש לגבי הנזיר מהדרום אני חוזר בי, כי הנה אצל יוסף ע"ה כתוב שהיה מסלסל בשעריו אמר הקב"ה אביך בצער וכו' ויש להבין מה סבר יוסף הצדיק ע"ה, וצריך לומר שחש וחלילה לא היה הנהגתו סלסול לשם סלסול, אלא דעתו הייתה שה"ח וי"ש כמותו צריך להיראות יפה, וזה נכון, רק שהייתה טענה עליו אביך בצער וכו' היינו שאע"פ שאתה סובר שצריך לסלסל בשעריו, אבל בעת הזאת שאביך בצער לא מתאים להתנהג כך. והכא נמי הנזיר כיון שהיה תלמיד חכם סבר שצריך לדאוג שיהיה יפה, אבל, היצר הרע ניצל את הענין והסיטו לדרך רע.

סיפרתי כי הייתי אצל מרן הגרא"ל בליל ש"ק, שאלתי מה ענין שמייחדים יופי בתורה שאמרו במגילה דף טו א' - ארבע נשים יפיפיות היו בעולם וכו'. וכן יסכה שהכל סכין ביופיה. ואמר: יופי מבטא מדות טובות, כי אדם שאין לו מידות טובות מוכרח הדבר להתבטא בצורות ובקלסתר פניו. א.ה: עי' בהגד"א מגילת אסתר יפת מראה זה מידות טובות.

תגובת רבנו בשאלה: במגילה דף ט"ו אמרו ולמאן דאמר אסתר ירקרוקת היתה - מפיק אסתר ומעייל ושתי [הרי שושתי היתה יפה, וכי היו לה מידות טובות].

אכן הנכד רבי גדליה כבר שאל על כך באוזני הגרא"ל מהגמרא מגילה ט"ו, והשיב כי יש יוצא מן הכלל (א.ה). ולצורך מיוחד נעשה כן שם, כדי לסבב הניסים).

אין להסתכל סתם על אשה שאינו שלו. אם כן כיצד ההנהגה בדרכי החיים ולפני קידושין, שאלו את רבנו:

"ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את' שואלים כיצד לא ראתה עד עתה, הרי 'אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה'?! ותיצרו, שהטעם שלא יקדש עד שיראנה שלא תתגנה עליו אח"כ, וכאן כיון שלא היתה דעתו להסתכל לעולם, שאני. והקשה חכם אחד הרי קמן שהזדמן לו וראה, וביארו בכמה דרכים.

ולכאורה יש לומר עוד שהשיעור של "עד שיראנה" הוא כדי שלא תתגנה, ושיעור זה ראה, אבל לא הסתכל עליה, ובשביל שלא תתגנה אין צריך להכיר ולראות יופי.

הסכים רבנו ליסוד זה שלקדש אשה די בראה "עד שיראנה" ואין מוכרח להסתכל. (א.ה. כן הוא לכמה דינים אחרים בש"ס שמצינו לחלק בין ראייה להסתכלות, עי' מש"כ רבנו בספר זכרון סעיף כ"ה ועיין בבה"ל סי' רכ"ה ד"ה אפילו וצע"ק).

וכיון שהסכים רבנו, ספרתי מה ששמעתי מפי מי ששמע מבין משפחת הגב' שטרנבוך ע"ה - שהיתה השדכנית של מרן הגרא"ל זצ"ל שאמר לשדכנית לפני כן: אני לא אסתכל, אלא שאם אבין בעת השיחה שזה בשבילי, אני אעיף מבט (ותו לא). אחר הפגישה שאלה אותה הגב' שטרנבוך נו, מה את אומרת, אמרה אני מעוניינת בשידוך, אבל הוא לא הביט בי כלל רק העיף מבט, ענתה לה: "מזל טוב", כי אם העיף מבט, הרי שהוא מעוניין, הרווחת ואת זוכה בשידוך. ע"כ העובדה.

הנה לא ראינו שנוהגים כן בפגישה בהנהגה זו של הגרא"ל בצניעות יתירה, אך אכן מאידך מה באמת ההיתר להביט? **כדי שלא לביישה בך שלא מסתכלים עליה.**

ובעידנא חדא שאלו את רבנו למעשה: האם מותר להסתכל במשך כל הפגישה, כי הנה אמרו 'עד שיראנה' אבל לזה סגי מעט. והשיב: **אין איסור. כי אין זו הסתכלות להנאה וכל זה בכלל עד שיראנה.**

כפי שפורסם כאן, ניתן עדין להעביר שמות לאלו שעדיין לא זכו לזש"ק, להזכרה במקום המסוגל בבית האשה השונמת

וכידוע שרבים נושעו לאחר שהוזכר שמם במקום זה, את השמות ניתן לשלוח למערכת "דברי ש"ח" והשמות יוזכרו לתפילה ע"י שליחים ת"ח.

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

הוא טוב, ואז גם ההמשך יהיה טוב בעזרת השם, וכולנו נצליח בכל העניינים ברוחניות וגשמיות בכל מה שצריך.

ב

עוד בענין תענית בה"ב
דברים שנאמרו בחודש חשון תשס"ח

חיוב התשובה אולי חטאו בני

בעצם יש עכשיו תעניות בה"ב, שני וחמישי ושני, שפעם היו מתענים בהם, וגם עכשיו יש יחידים שנוהגים כך, ועושים מניינים של בה"ב, ונתבונן מהו הענין בזה. באמת הענין של בה"ב מבואר כבר בראשונים (תוס' קידושין פא, א, ובטור או"ח סימן תצ"ב) שיש נוהגים להתענות בשני וחמישי ושני לאחר פסח ולאחר סוכות.

והטעם בזה, מפני שביום טוב היו עוסקים בשמחה, שבעה או שמונה ימים, ואף שזו שמחה של מצוה, טעם העולם הוא שלא כולם מקיימים שמחת יום טוב כפי דיני שמחת יום טוב, מצד "נגילה ושמחה בד" – בישועתך, בתורתך, ביראתך (כדאיתא במדרש שיהש"ר א, לא), השמחה של "וישמחו בד' ישראל", יש שלא מקיימים את השמחה כהלכתה, מפני שיש אכילה ושתייה, וזה גורם קצת לחוסר רצינות, שלא מרגישים כל כך את העול תורה, ואיני רוצה לומר פריקת עול.

וממילא יש חשש שמתוך משתה ושמחה באו לידי עבירה, וצריכים תיקון, על ביטול תורה, או סתם זלזולים בדברים אחרים, צריכים תשובה על החשש של מה שנכשלו בסוכות ובפסח.

כמו שמצינו באיוב שהיה עושה משתה לכל המשפחה, ואחרי זה היה מקריב קרבנות כמספר הבנים שלו "כי אמר אולי חטאו בני" (איוב א, ה), והיינו שמא מתוך המשתה באו לידי חטא. והזכיר לשון חטא, דהיינו שוגג, חטאו בני, לא פשעו ולא עוון, רק חטאו, בשוגג, וכל זה על הספק "אולי חטאו", שלא ידע או ראה שחטאו, ולא היה ניכר שעשו משהו, אבל כיון שיש סיבה לחשוש שהיה חטא בשוגג, הקריב קרבנות כמספר כולם. ועל סמך זה תיקנו הראשונים בה"ב, מפני שהיו ימים טובים של פסח וסוכות, ויש לחשוש "אולי חטאו בני".

שמירת הכוחות שלא למעט במלאכת שמים

אבל למעשה אנו לא נוהגים להתענות בה"ב, כי בעצם כתוב במשנה (תענית טו, ב) שכשיש עצירת גשמים היו מתענים תענית ציבור, והוא תענית חמור מאד כמו תשעה באב. וכתוב שם שאנשי משמר, המשמר של הכהנים שצריכים לעבוד שבוע שלם בבית המקדש, להם היה דין אחר, שאינם מתענים כמו כל הציבור, ובפרט אנשי בית אב שזה היום שלהם בעבודת המקדש [כל משמר היה מחולק לששה בתי אבות, בכל יום בית אב אחת] היו מקילים בתענית יותר מכולם.

והטעם פירש רש"י, שאם היו מתענים לא היה להם כוח לעמוד בעבודה, ומאחר שהם צריכים לעבוד בבית המקדש, אם יתענו זה יחליש את העבודה שלהם, ויצא שכרו בהפסדו.

ואף על פי כן אמרו שם (תענית י, א) שלפני שהתחילו כל הציבור להתענות היו היחידים מתענים, ואמרו שם בגמרא מאן יחידים וכו' רבנן, כנראה שהם צריכים יותר לדאוג לכל הציבור ולכן היו מתענים כבר קודם, וכפי הנראה הם היו יכולים ללמוד למרות התענית, ודווקא בעבודת המקדש שצריכים ללכת ולעבוד עבודה גופנית, אם יתענו לא

א

דברים שנאמרו ביום ג' לסדר נח תשע"ט

הגנת הזכויות בזמן לימוד התורה בשיבות

הנה עד עכשיו היו ימי בין הזמנים, ממוצאי יום כיפור עד ראש חודש חשון, היה בין הזמנים, ובדרך כלל בבין הזמנים לומדים פחות תורה, וכשחסר זכות התורה זה משנה מאד.

כבר סיפרתי שבנתיבות היה צדיק ידוע, הבבא סאלי, שברכותיו היו מתקיימות, ופעם באו אליו אנשי הצבא לפני איזה פעולה שהייתה מסוכנת קצת, וביקשו ממנו ברכה שיצליחו, שלא יהיו אסונות רח"ל, ושאל אותם באיזה שעה אתם מתכננים לעשות את הפעולה, ואמרו לו: בשתיים בצהריים, ואמר להם שלא טוב לעשות בשעה זו, שהיא שעת הפסקה בשיבות, שלומדים עד מנחה בשעה אחת וחצי, ואחר כך רוב הציבור לא לומדים, וחסר זכות התורה.

אפילו אותם התלמידי חכמים שלומדים, ברגע שיש הפסקה מהלימוד ויש פחות תורה, חסר זכות התורה, ולא כדאי לעשות אז את הפעולה המסוכנת, רק בזמן שכולם עוסקים בתורה, בשעה ארבע, שכבר מתחיל סדר שני, ויושבים ולומדים, אז יש יותר זכות התורה.

כל עם ישראל יש לו זכות מתי שלומדים בשיבות, ובבין הזמנים חסר זכות התורה, אני זוכר שתמיד בבין הזמנים היו דברים לא כל כך רצויים, תמיד קרו דברים, ונקווה שלא יהיו, ב"ה עד עכשיו לא שמעתי, ויכול להיות שעכשיו זה השתנה – שלומדים יותר, והתחזקו יותר בלימוד, אבל מה שהיה בבין הזמנים בעבר רח"ל היו אסונות גדולים ומפורסמים, וגם היו קשיים קטנים שאינם ידועים.

לכן עכשיו שאנו עומדים כבר בראש חודש חשון, ביום השני של ראש חודש, שכבר התחיל הזמן ממש, יש זכות התורה, וזה דבר טוב מאד, שכל אחד יכול להתחזק! כשהציבור מחזק כל אחד יכול יותר להתחזק ולא קשה להתחזק, ותורה מגנא ומצלא.

טעם תענית בה"ב לאחר המועדים

ועוד דבר, שיש תענית בה"ב, שני חמישי ושני, עם סליחות מיוחדות, והטעם בזה מפני שאמרו בירושלמי (מובא במ"ב סימן תק"ל) שהסיבה שאסור לעשות מלאכה בחול המועד היא כדי שיעסקו בתורה, וזהו המטרה, שיהיה זמן פנוי שיוכלו ללמוד, וצריכים יותר לעסוק בתורה, אבל המציאות היא שאוכלים ושותים ופוחזים, האכילה והשתייה נעשים לעיקר, ופוחזים – בקלות ראש בלי רצינות.

וזה חטא שצריכים לעשות תשובה עליו, תשובה על החטא שהיה בבין הזמנים בימים טובים ובחול המועד, ולכן אומרים סליחות עם וידוי, ומבקשים מחילה סליחה וכפרה על החטאים שהיו אז.

טוב אחרית דבר – כשהוא טוב מראשיתו

ועוד דבר חשוב, שאמרו בירושלמי (הובא בתוספות חגיגה ט"ו) על הפסוק "טוב אחרית דבר מראשיתו" שהפירוש בזה: אם הראשית הוא טוב אז גם האחרית הוא טוב, אם ההתחלה היא טובה אזי גם ההמשך הוא טוב, אבל אם ההתחלה אינה בשלמות גם ההמשך אינו בשלמות. וכבר אמרו (הובא ברש"י שמות יט, ה) כל ההתחלות קשות, אבל אם מתגברים, אזי אחר כך "יערב לכם", וזה נעים מאד!

אם כן עכשיו שאנו עומדים בהתחלה, התחלת הזמן, אם מתחילים עם כל החשק, עם המרץ ועם השמחה, זה דבר טוב מאד, שהראשית

יהיה להם כוח לעבוד, אבל לימוד התורה יש כאלה שהצום לא מפריע להם ללמוד, ורק עבודה גופנית זה יותר קשה, כך רואים.

ואמנם פסק השולחן ערוך (או"ח תקע"א סעיף ב'): "תלמיד חכם אינו רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים, אלא אם כן כשהציבור מתענים שלא יפרוש עצמו מהם", ובביאור הלכה מביא בשם "המקובל האלוקי חסידא קדישא הרב ר"י לוריא אשכנזי ז"ל... כל מה שתמצא בסיגופים וכו' לא נזכרו אלא למי שאין עמלו בתורה, אבל מי שתורתו אומנותו ויודע דעת ויראת ה' לא יחלש ולא יתבטל מלימודו", בני תורה לא צריכים להתענות, כי זה מחליש אותם מלימודם, ותלמוד תורה כנגד כולם, זכות התורה היא יותר מהכל.

ויש שעושים תענית דיבור כמה שעות, וכתב המשנה ברורה שם "ראיתי כתוב בספר אחד, שכשאדם רוצה להתנדב תענית, טוב יותר שיקבל תענית מן הדיבור ממה שיקבל עליו מן האכילה, כי ממנו לא יהיה לו נזק לא בגופו ולא בנשמתו ולא יחלש על ידי זה, וכעין זה כתב הגר"א באיגרתו, שצריך האדם לייסר עצמו לא בתענית וסיגופים כי אם ברסן פיו ובתאוותיו וזהו התשובה", וזה בודאי דבר גדול מאד, שלא מדברים דברים אסורים, ובמקום זה עוסקים בתורה.

כנס ראשי הישיבות ומרביצי התורה לצעירים, כ"ח תשרי תשע"ט

ראשית כל, הזכות הגדולה של אלו שהם מלמדי תורה, בישיבות קטנות בעיקר, זה להעמיד תלמידים, וכמו ששינו בתחילת פרקי אבות שאנשי כנסת הגדולה אמרו שלושה דברים, ואחד מן הדברים שאמרו הוא 'והעמידו תלמידים הרבה'.

כל הדברים שכתובים בפרקי אבות 'הם אמרו', 'הוא היה אומר', אין הפירוש רק שהיה נצרך לשעתו לומר את זה, אלא זה נכתב לדורות, שגם עכשיו כך צריך לעשות וזו דרך התורה, להעמיד תלמידים, זהו החיוב והזכות, בפרט בישיבה קטנה שזה הגיל והזמן שהתלמיד מקבל את ההדרכה כיצד להמשיך הלאה ללמוד, זוהי זכות גדולה!

ידוע שמי שמשפיע איזה השפעה על אחרים, כל המעשים הטובים שעושים המושפעים מכוחו נזקפים לזכותו, ואמנם גם המושפע בודאי יש לו זכות שהוא עושה מעשים טובים, אבל המשפיע הראשון יש לו את הזכות שהוא גרם לזה, וכל מה שהשפיע נזקף לזכותו, בין בהשפעה של תורה, או השפעה של מעשים טובים, מידות טובות, ויראת שמים, כל מיני השפעות שמשפיע והמושפעים מקיימים את זה, יש לו את הזכות והשכר על המעשים הטובים של המושפעים.

ומעשה שהיה באחד שהשאיר עיזבון בשביל תורה, וקנו בזה ארון עם ספרים לישיבת פוניבז', ובאותו הזמן למדו בישיבה מסכת גיטין, ובין הספרים קנו גם חידושי הרשב"א על גיטין, והמנוח שהשאיר את העיזבון בא בחלום למי שטיפל בזה, ואמר לו בעל פה מדברי הרשב"א בגיטין מילה במילה, כיון שבזכותו מהעיזבון שלו למדו רשב"א, זכה גם הוא ללמוד ולדעת את הרשב"א במתיבתא דרקייעא. והיו עוד מעשים כאלה. עד כדי כך הזכות והשכר הגדול של מי שמשפיע.

והדרך להשפיע היא כמו ששינו בפרקי אבות (א, יב) הוי מתלמידיו של אהרן וכו' אוהב את הבריות ומקרבת לתורה, כדי לקרב לתורה צריך אהבת הבריות, ובלי אהבת הבריות לא שייך להשפיע אהבת תורה.

והנה בפועל נדמה שיש כאלה שאין להם אהבת הבריות, כך נראה, כאילו שלא כוללם יש אהבת הבריות. אבל האמת היא שאם בתורה כתוב מצוה (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", כמוך ממש כמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"א, אם זו המצוה סימן שכך הטבע היהודי, הטבע של עם ישראל הוא שיש אהבת הבריות, אלא שלפעמים יש איזה סיבות ונגיעות נגד הטבע הישר, שמפריעות לאהבה, כמו שכתוב (קהלת ז, כט) האלוקים עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים, בטבע הישר של האדם יש אהבת הבריות, אבל יש חשבונות רבים המפריעים לאהבה, והחשבונות הם בטעות.

וזהו שמובא בגמרא (שבת לא, א) המעשה עם הגר שביקש להתגייר על מנת שילמדוהו את כל התורה על רגל אחת, והלל אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זהו כל התורה כולה, והפירוש בזה שביקש הגר לשאול מה ירוויח על ידי הגירות, וענהו הלל: דעלך סני וכו', היינו שעל ידי הגירות יקבל נשמה יהודית, ואז יהיה אכפת לו ממה שכואב לשני, ואילו גוי לא מרגיש ולא אכפת לו כשכואב למישהו אחר. זהו ההבדל בין יהודי לגוי, וכך הטבע של יהודי, שכואב לו אם השני מצטער. ומי שחסר באהבת הבריות ואינו מרגיש כן, הדרך לקבל שלמות המידות היא על ידי לימוד המוסר.

ויש לדעת כי מטרת הישיבות לצעירים היא שהתלמידים יהיו דבוקים בתורה ויקבלו חשק וטעם בלימוד, שגם כשאננם במסגרת הישיבה ימשיכו ללמוד עם חשק והנאה, שהלימוד ימשוך אותם, זו המטרה. וזה שייך רק אם התלמיד נהנה מהלימוד עצמו ומבין את השיעורים, אך אם אינו מבין, הוא מקבל חלישות הדעת, ואין לו כוחות להמשיך הלאה.

העצה והדרך לחנך לטעם בלימוד, שיהיה לתלמידים חשק להמשיך ללמוד, זה על ידי השיעורים יהיו לפי טבעם של התלמידים, כידוע שבכל שיעור ישנם מצוינים בינוניים וחלשים, וצריך לומר את השיעור ברמה כזו, שהמצוינים יבינו את כל השיעור בלי מאמץ, עד שיוכלו מעצמם להמשיך את מה שהרב רוצה לומר, לרוב פשיטות הדברים אצלם, אבל הם מחכים לשמוע מהרב, ובדרך זו התלמיד מקבל חיזוק וביטחון עצמי בלימוד, והבינוני – צריך שיוכל בריכוז ובמאמץ להבין את כל השיעור, ואז הוא יוצא עם רכוש מהשיעור, שהוא הבין ויש לו ידע, והחלש – גם אם לא יבין את כל השיעור, צריך שיוכל להבין לכל הפחות חלק מהשיעור, שאם לא יבין כלום הוא נשבר ומתייאש.

והמטרה העיקרית היא שהתלמיד יידע להכין דף גמרא לבד, שיוכל להמשיך לבד ללמוד, אפילו בלי חברותא, ואמנם עם חברותא זה יותר טוב, אבל שיוכל ללמוד גם בלי חברותא, זוהי המטרה והתוצאה הכי טובה בהעמדת תלמידים. בעזרת השם נזכה כולנו, כל אחד מהמחנכים, להמשיך בהרבת התורה בהצלחה רבה.

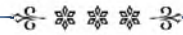
נדבת ידידינו הרב חיים אסחייק שיחי'
כהודיה להשי"ת לרגל השמחה במעונו
בהולדת בנו שיחי', יזכו לגדלו לתורה לחופה
ולמעשים טובים!

לעילוי נשמת
הבה"ח יהודה זיאת זצ"ל
בהרה"ג רבי אברהם ישעיהו שיבלחט"א
נלב"ע ר"ח חשון - תנצב"ה

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
האשה הצדקנית מרת לאה דרורי ע"ה
ב"ר יהודה אריה לייב ליפשיץ זצ"ל
נלב"ע ה' חשון תשס"ו - תנצב"ה

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מו"ר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

לצלם מחבל בשבת,

כדי שלמשטרה תהיה את תמונתו

ואברכה מברכין ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה (יב-ג).

שאלה: רופא שעבר בשבת ברחוב וראה איך שמחבל מתציא סכין רץ לעבר יהודי ומנסה לדקרו, הרופא נושא עמו בכיסו באופן קבוע פלאפון לצורך פיקוח נפש, כי הרבה פעמים מתקשרים אליו בשבת על מקרים של פיקוח נפש, כמובן שמיד הוציא את הפלאפון והתקשר למשטרה.

השאלה היא, כאשר הוא רואה שהמחבל מתחיל לברוח, האם במקרה כזה, מותר לו לצלמו עם הפלאפון, כדי שלמשטרה תהיה את תמונתו, וכך יוכלו לתפוס את המחבל, כדי שלא ידקור יהודים נוספים, או שמא אין זה ממש פיקוח נפש, ואסור לחלל שבת עבור צילום זה?

תשובה: מחבל שדקר פעם אחת, אם יברח, בוודאי שיבא לדקור פעם שניה, והצילום יכול מאד לעזור לשלטונות לתפוס, ואם כן זה הרבה יותר מאשר ספק פיקוח נפש.

וכמו שמצוה רבה לכל מי שרואה אותו בורח לירות בו ולהרוג אותו, אף שגם הריגה בשבת היא מלאכה דאורייתא, חאת כדי שלא יפגע בעוד יהודי, כן הצילום אמנם הוא לא מונע את הדקירה באותו רגע, אבל מחבל שדקר פעם אחת, ינסה לדקור פעם שניה, ובתפיסתו יש מניעת שפיכות דמים בעתיד, והצילום הוא הכלי שיביא לתפיסתו בעזרת השם.

אמנם גם אם לא דקר יהודי, וגם אם לא ניסה לדקור יהודי, אלא שהסתובב עם סכין, וחשב לדקור, ולבסוף לא דקר, גם אז מותר לצלמו.

שהנה מבואר במסכת קידושין (דף מ ע"א) שמחשבה טובה של יהודי הקב"ה מצרפה למעשה, ומחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. וכתב הגר"א אמר שדבר זה יש לו גם רמז בתורה דכתיב בפרשת לך לך "ואברכה מברכין, ומקללך אאור", ויש להבין למה לגבי ברכה, אמר 'ואברכה מברכין', ולגבי קללה, אמר 'ומקללך אאר', שרק לאחר שיקללך אאר, והיה צריך לומר כמו לגבי ברכה, ואאור מקללך. אלא שמי שמברך כבר יש לו שכר על המחשבה גרידא, ולהכי הקדים ואברכה לפני מברך, שעוד לפני שהוא מברך, יש לו שכר על המחשבה לברך. משא"כ לגבי עבירה אינו נענש על המחשבה, ולהכי נאמר ומקללך אאור, שרק אחרי שעשו מעשה הקללה, אז אאור אותם. אבל בגוי הוא להיפוך, שעל מחשבה רעה הוא נענש. ועל מחשבה טובה אינו מקבל שכר רק על המעשה.

וביאר המהר"ל (הובא בבני יששכר תשרי ב' ה') דאיש ישראל הוא טוב בעצם, ולכן מקבל שכר גם על מחשבתו הטובה, אבל על מחשבת עבירה אינו נענש, כי אין זה אלא מקרה אצלו, ואין סהדי שגם לולא המניעה שאירע לו לא היה מבצע את זממו להרע.

אבל בגוי אין אצלם הטוב בעצם אלא במקרה, ולכן על מחשבה טובה אינם מקבלים שכר, כי הרי בין כך לא

היה עומד לעשות את אשר חשב לעשות. אבל על מחשבה רעה הרי הוא נענש, דאין סהדי דלולא האונס אשר קרהו אשר בגלל זה נמנע לבצע את זממו, בודאי היתה מחשבתו הרעה יוצאת מהכח אל הפועל.

לאור זאת, הרי מחבל זה, שרק בגלל איזה אונס לא ביצע את זממו, ועדיין עלול לבצע את זממו, מצוה למסרו לשלטונות, שלא יבצע בעתיד את זממו.

יש להוסיף, שבספר יד יוסף (אות מא) סיפר, שסיפר לו יהודי, שפעם אחת הלך מן החפץ חיים זצ"ל ברחוב העיר ורשא, ונגשו אליו שני ערלים ודחפו אותו ונפל הכובע שלו מעל ראשו, ואותו יהודי שהלך אז מאחורי הגאון החפץ חיים זצ"ל, כשראה את כל זאת, נגש תכף ומיד אליו, ושמע, שאמר על הענין הזה, בזה"ל, באמת, אמרו ר"ל בידוע שעשו שונא ליעקב, וא"כ עפ"י הטבע כשרואה נכרי לישראל ברצונו להורגו ח"ו, אלא מה שלא הרגו, הוא מצד עצלות של הנכרי, שמתעצל בזה, וא"כ אין זה עוד שום פלא על זאת שהוא רק דוחף את הישראל ומכה אותו כשפוגע בו. (חש"ח קידושין מ ע"א).

האם ראוי לשלם לבעל המלונית

את מלוא שכרו לאחר שהפך לעשיר

ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב (יג-ב).

שאלה: מעשה בתלמיד חכם עני, שביום מן הימים פרצה בדירתו שריפה גדולה, רח"ל. הדירה וכל תכולתה נשרפו כליל, ובעל הדירה אשתו ושמונת ילדיהם נותרו בחוסר כל. אנשי חסד נרתמו להתחיל בעבודות שיפוץ הדירה, אך הבעיה היתה שלא נמצא מקום בו תוכל המשפחה לשהות במשך תקופת השיפוץ.

כשנודע הדבר לבעל המלונית, שהינו איש חסד מופלא, הסכים לארח את המשפחה במלונית שלו לכל תקופת השיפוץ, תמורת סכום מינימלי של תשלום הוצאותיו. ואכן בעל המלונית אירח את בני המשפחה בכבוד במשך ארבעה שבועות.

הנה, בני המשפחה שבו לביתם, ולא עוברים ימים רבים, וברגע אחד הפך התלמיד חכם לעשיר, מפני שנפטר לו דוד ערירי בחו"ל, וטרם פטירתו השאיר לאחיינו התלמיד חכם ירושה מכובדת.

התעוררה אצל התלמיד חכם שאלה: מן הדין ברור שאין עלי חיוב לשלם לבעל המלונית הצדיק, וגדולה מזו שנינו (פאה פ"ה מ"ד), שאפילו אדם עשיר שהיה עובר ממקום למקום, ובמהלך דרכו לא נותר לו לא מזון ולא כסף, רשאי ליטול מהשדות והכרמים 'מתנות עניים' - לקט שכחה ופאה, חאת משום שבאותה שעה נחשב לעני חסר-כל. ואף כשיגיע לביתו אינו חייב לשלם עבר המון שקיבל, כי 'עני היה באותה שעה'.

אולם, בא לשאול בנוגע להנהגה הראויה, האם ראוי שיפנה לאיש החסד ולשלם לו את מלוא דמי האירוח?

תשובה: בתחילת פרשת לך לך, מסופר על מסעותיו של אברהם אבינו, מחן לארץ כנען, ומשם למצרים, ולאחר מכן שב לארץ כנען. ואומר הכתוב (בראשית יג א-ג)

"ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו... ואברם

כבד מאוד במקנה בכסף ובזהב. וילך למסעיו... עד המקום אשר היה שם אֶהֱלָה בתחילה". ופירש רש"י: "וילך למסעיו, כשחזר ממצרים לארץ כנען, היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים". מדוע הקפיד לחזור דווקא על אותן אכסניות? מסביר רש"י: "בחזרתו פרע הקפותיו" - כדי לפרוע את התשלום עבור השהות באכסניה.

ושואל רבינו החיד"א ז"ע (בספרו פני דוד): איך יתכן שבעלי האכסניות הניחו לאברהם לשהות באכסניה ללא תשלום, על סמך הבטחה שיפרע להם את התשלום בעתיד, 'מי פתי ילווה לאורח העובר מעיר לעיר שאינו מכיר?' והוסיף לשאול: וכיצד יתכן שאברהם אבינו יצא לדרך בלא מעות?

ומיישב החיד"א שהיו תעריפים שונים לבעל האכסניות, בהתאם למעמדו הכלכלי של האורח, ובהליכתו למצרים, היו לאברהם אבינו מעות מצומצמים, ולכן פרע 'ערך עני' באושפיות, אך בחזרתו [שכבר הפך לכבד מאוד בכסף וזהב], הקפיד אברהם לחזור על כל אותן אכסניות, כדי לפרוע לכל אחת את ההפרש שיש בין ערך עני לערך עשיר.

לאור הדברים, ניתן לכאורה לומר גם בנוגע למקרה דנן, שראוי לשואל ללכת בדרכי אבות, ולפרוע את מלוא דמי השהות באכסניה.

אולם, למעשה נראה שאין להביא ראיה מאברהם אבינו, 'עמודו של עולם', שהיה עומד וקורא בקול גדול לכל העולם, להודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם, ולו ראוי לעבוד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה, וכיון שהיו העם מתקבצים אליו ושואלים לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות' (רמב"ם פ"א מהלכות ע"ז).

ומעתה, מובן ש'אברהם העברי', שכל העולם כולו מעבר אחד, והוא מעבר אחד (ב"ר מב ח), וכל מהותו היתה קידוש ה' ומסירות נפש למען כבוד שמים בעולם כולו, ממילא הקפיד מאוד לקדש שם שמים וליתן מחיר מלא לבעלי האכסניה [שמן הסתם שמעו את שמעו, ויתכן שאם לא יפרע להם מחיר מלא יביא למיעוט בכבוד שמים].

אבל בנוגע ליהודי דנן שהפך לעשיר, עדיין לא שמענו שקיימת הנהגה מיוחדת ללכת ולפרוע לגומלי החסד שלו שכר מלא, ובוזא אין לנו אלא את דברי המשנה דלעיל, שעני שהפך לעשיר פטור מלשלם עבור הצדקות שקיבל. (חש"ח נדרים סז ע"ב).

החתן לא קם בפני הת"ח ואמר "ספק דרבנן לקולא"

ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל ויט אֶהֱלָה בית אל מים והעי מקדם ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה' (יב-ח).
שאלה: מעשה באדם, שבתו נפגשה עם בחור בקי בש"ס ופוסקים. השידוך התקדם, והאב רצה לתת על קנקנו של החתן, והזמין לדבר עמו בלימוד באחד מבתי המדרשות. לאחר שדיבר אותו בלימוד ומצאו מלא וגדוש, לפתע נכנס לבית המדרש אדם שחזונו מעידה עליו שהוא ת"ח. האב קם מפניו, ואילו החתן נשאר יושב במקומו. פנה האב לחתן ושאלו: מדוע לא קמת גם אם אינך יודע אם הוא ת"ח, הרי ספיקא דאורייתא לחומרא? השיב החתן: "ספק דרבנן לקולא", דהיינו האיש הוא ספק 'רבנן' [תלמיד חכם], ולכן ניתן להקל ולא לקום מפניו. שמע זאת אבי הנערה וסיים את השיחה.

כעת בא ושואל, האם לבטל את השידוך, כי אולי יש במליצת החתן זלזול בדברי חז"ל הקדושים?

תשובה: במהרי"ט (ח"ב י"ד סימן טו) נשאל בדבר ראובן שקרא תגר על ממוני הקהלות שנתנו כמה יחידים ספרדים לק"ק רומניא שיכתבם בברג"א שלהם בפנקס המלך והם צועקים למה מסרת אותנו ביד קהלות שאין אנחנו מהם ולא מתפללים שלהם שלא ירחמו עלינו, וקרא עליהם הפסוק 'ואת בני יהודה מכרתם לבני היונים למען הרחיקם מעל גבולם' (יואל ד ו), ונועצו מקצת יחידים הקהלות לומר שיש להעניש את האיש הזה מפני שקראם יוונים.

והשיב המהרי"ט: מאחר שדרך צחות נאמרה אין בזה גנאי, שדרך שיתוף הלשון אמרה... ואף על פי שיש לפקפק בלשון הזה שהזכיר את הספרדים דבני יהודה ואותם בני יונים דמשמע דהני דלאו בני יהודה אינו, אין בזה קפידיא כיון שלשון המקרא הוא, אף על פי שלא יצדק כל הכתוב בדקדוק, דרך צחות ומליצה אמרה, לפי שאי אפשר בענין אחר... אבל כאן שרצה לדבר צחות לא סגי ליה אלא בקריאת כל הכתוב... ואמרו על הרב מהרי"א אבואב שהיתה עינו א' סמויה, שהיה מלך פורטוגל אומר ב' עינים יש לי במלכותי, שאין בכל העולם ערוך להם, עין נשר פורטוגאל, ועינו של רבי. פעם אחת היה מהלך בדרך בשדה, וישב לו הרב על שן סלע אחת, וב' נכבדים ישבו אחד מימין ואחד משמאל, והיה בחור אחד תלמידו עומד לפניהם, והרב ז"ל בדיחא דעתיה, והיו מדברים בדברי צחות, ופנה הרב אל התלמיד, וא"ל אמור אתה, א"ל תן לי רשות שאשב, א"ל שב, ישב על האבן ואמר 'על אבן אחת שבעה עינים' (זכריה ג ט), אמר הרב תהני ליה צחותיה, שאל"כ אפקרותרא היא... חבורני על גדול אחד מחכמי ק"ק רומניא, כשהיה מתרעם על דייני ק"ק ספרד בפני זקני עמו, היה קורא על עצמו (דברים כח מג) 'הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה', כלומר שבני ספרד שבאו גרים בארץ לא להם גדלו ויעשירו ורוצים להשתרר עליהם, וזו קשה מן הראשונה, שזה הכתוב בעכו"ם הוא דכתיב..., יע"ש.

הרי לפנינו שאין איסור לדבר בדרך צחות, אף כשמשנה פסוקים קצת ממשמעם, ואם כן אף בנידוננו נראה שאין להוריד השידוך מחמת זה.

וכן שמעתי מגיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שאין זה נורא כל כך, כי החתן דיבר במליצה, ולכן אין לבטל את השידוך.

והנה בספר קול חוצב (עמ' 202) מסופר בשם מרן הגרא"מ שך זצ"ל ששתי בחורים הגיעו לפני השאגת אריה להבחן במטרה לזכות בסמיכת חכמים, השאגת אריה בחן אותם ונענה להם בחיוב, השמחה היתה גדולה, וביקש להביא 'לחיים', השאגת אריה בעניונו לא מצא בבית כי אם מעט משקה חריף וביצים מבושלות, המשקה והביצים הונחו על השולחן, ואז שאל אותם השאגת אריה על מה נברך את הברכה, השיב אחד הבחורים בהלצה ודאי על הביצה, והוא פסוק מפורש בפרשת לך לך [בראשית יב-ח], 'והעי מקדם', [ביצה באידיש האין] הזדעזע השאגת אריה, ליצנות ליצנות, לא תקבלו סמיכה והם יצאו בכבושת פנים.

ויתכן לחלק בין הדברים, ששם החתן סילף ועיוות את דברי הפסוק, שהחליף לגמרי פירוש המילה 'עי' כדי ללמוד הלכה, וזה אסור, ודוקא כאשר משתמשים קצת בדבר שהוא במשמעות הפסוק, אפשר להשתמש בו למליצה, וצריך ביאור. (חש"ח נדרים מז ע"ב).

יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"
ניתן לשלוח חידושי תורה מגדולי ישראל ל:
k.gilyonot@gmail.com

גליון תורת הבותינו

ליקוטים מתורת מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א

לך לך תשע"ט

(1): חנוך לנער על פי דרכו. דרכו, שלו !

אבל הם כלפי-עצמם, לא התלמדו, עד שיהיו המה נקראים 'תלמידים', או 'בנים'. כי עדיין לא היה להם 'תורה' ממנו, אף על פי שהוא עשה את 'נפש' כל אחד מהם. כנאמר: ואת 'הנפש' אשר עשו בחרן. (מפי תלמידו הרה"ג ר' יוסף צבי ריינהולד שליט"א)

השינוי בין פרעה למלך סדום

ומלכי צדק וגו' הוציא לחם ויין וגו' ויאמר אברהם אל מלך סדום הרמותי ידי אל ה' קל עליון וגו' אם מחוש ועד שרון נעל וכו'

ויש לעיין מדוע דוקא אצל מלך סדום לא רצה אברהם לקחת מאומה ואילו אצל פרעה נאמר פי' י"ב ט"ז ולאברהם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחות ועבדים וגמלים וכן אצל אבימלך נאמר כ' י"ח ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים ושפחות ויתן לאברהם וגו' ואמר **מן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א** בשם אביו הגר"ר נחום מאיר קרליץ זצ"ל כי הנה ה' בירך את אברהם בממון י"ב ב' ואברכך וברש"י בממון ורצה אברהם אבינו שתחול הברכה לכך אצל פרעה ואבימלך ולכן קיבל את הממון שהביאו לו כדי שתתקיים הברכה אמנם דוקא שם קיבל ולא אצל סדום כדי שיראו לדורות כי העושר שבא לו בא מאת ה' ואילו אצל סדום לא היה בזה כ"ב חידוש שהרי אברהם ניצח את סדום כדי להציל נפשם אמרו לו כן אבל דוקא אצל פרעה ואבימלך שכמעט קרה אסון לאברהם ובכל זאת לא רק שניצל אלא גם קיבל עושר בזה יש יותר הכרה שהעושר שהגיע הוא מאת ה' ובזכות הברכה. (חוט שני)

הטעם שלקח אברהם מתנות לפרעה

ומלכי צדק וגו' הוציא לחם ויין וגו' ויאמר אברהם אל מלך סדום הרמותי ידי אל ה' קל עליון וגו' אם מחוש ועד שרון נעל וכו'

בשולחן שבת אמר מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל לנכדו. יש להבין למה כאן כשלקח פרעה את שרה נתן לאברהם מתנות ואילו אצל אבימלך כשלקח את שרה לא נתן לאברהם תמורתה כלום, הלא דבר הוא ומה שכתוב שנתן אבימלך לאברהם צאן ובקר וכו' זה רק לאחר ששילחה נתן לו כפיצוי על העוול שגרם לו.

ויש לומר דהנה בשמואל (א פרק ח פסוק יא) אמר שמואל הנביא לישראל אחרי שביקשו לשים עליהם מלך זה יהיה משפט המלך את בניכם יקח ושם לו במרכבתו ואת בנותיכם יקח לרקחות ולטבחות ולאופות. ע"ש.

לימוד תורה, זה מגדל וממשיך אצל הרב

ואת הנפש אשר עשו בחרן (יב, ה).

מפרש רש"י, שהכניסן תחת כנפי השכינה. אברהם מגייר את האנשים ושרי מגיירת הנשים. ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו (לכך כתיב: אשר עשו).

על אותם תלמידי אברהם ושרה, **הצביע תמיד מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל**, על שלא נותר מתלמידי אברהם אבינו מאומה. והם היו אלפים ורבבות (לשון הרמב"ם פ"א מהל' עבודה זרה הל' ב-ג).

ואף לא מאליעזר, שהיה בעצמו דולה ומשקה. [ענין דולה ומשקה, נראה שזהו מתייחס אל האמור בדברי הגמ' (תענית ז). תורה נמשלה למים. ועוד יש בגמ' (כריתות ו. הוריות יב.) שאמר רב משרשיא לבניו, גרוסו על גבי נהרא דמיא דכי היכי דמשכי מיא תמשוך שמעתכון. וזהו ענינו של דולה ומשקה, שהוא דולה באותו אופן שהתורה ראויה להיותה מושפעת]. ולא נותר מאומה מחניכיו ילידי-ביתו.

ואף לא מכל אלו הרבים שלימדם לברך ולהודות לה', על המזון. אלא נותר המשך, אך ורק מיצחק בנו, ויעקב נכדו. וממנו, כל שבטי-קה.

ואמר, כי רק מי שהוא עבד-עם-עצמו, - הוא התגדל !

והיות ולכל אלו, לא היה 'תורה' כדי לגדול מלימודיה, אלא רק מפי אברהם אבינו, לכן לא היה להם המשכיות ממנו.

ולעומת כל אלו, יצחק, הוא זה אשר מצא אצל אברהם אביו 'תורה' מצווה אל אברהם להמשיך ממנו תורה לזרעו אחריו. ואפילו 'ישיבה' לא פסקה ממנו (גמ' יומא כח.). ומזה הוא התגדל להיותו יצחק המגדל את יעקב בנו. כנאמר על אברהם אבינו עצמו (בראשית יח, יט): כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמר דרך ה' לעשות צדקה ומשפט.

לכן, תמיד היו נקראים התלמידים של אברהם, רק "מעושים" ממנו. כנאמר: את הנפש אשר 'עשו' בחרן. ולא היו התלמידים שלו, כמו בנים שלו.

אף כי כל יחיד ויחיד, בפני עצמו, היה לו 'עישוי' בעצמו. כי לשון, 'הנפש'. כתובה בלשון-יחיד. ואילו, 'עשו', זהו לשון רבים.

והטעם למה נאמר בלשון זו ? כי הוא עשה "עישוי" לכל אחד ואחד בפני עצמו, כפי הראוי במיוחד לו. כפי הנאמר (משלי כב,

לעיתותי ערב האמא שהיתה בהכרה מלאה הביטה בשעון וראתה את הזמן המדויק דקה או שתיים לפני השקיעה רצו לקבוע יום הברית לפי אותו יום הלכתי וספרתי זאת לחזו"א ואמר לא צריך לחשוב כאילו נולד התינוק בבין השמשות שאלתי הרי האמא הביטה בשעון ענה מי אמר שהשעון מדויק אמרתי לו מסתמא בבית חולים השעונים מכוונים לפי הרדיו אמר לי ומי אמר שהרדיו מדויק והורה לדחות את הברית כאילו נולד בבין השמשות ומוסיף בעל המעשה נדמה שאחר כך עשו מדידות בב"ב והקדימו את השקיעה בדקה וחצי.

*

מעיד הגאון רבי שמואל וואזנר זצ"ל אספר לכם מה שבדידי הוי עובדא פה זכרון מאיר שהייתי יחד על כניסת ברית עם גאון ישראל החזו"א זי"ע וראה והרגיש שאני מקפיד מאוד על מציצה בפה ואמר לי בלשון קדשו הנה אצלכם שעדיין לא נפרצה הפרצה לעשות בכלי תעמדו ותלחמו על זה לעשות בפה דווקא אבל אצלינו כך אמר החזו"א לצערינו כבר אנו עומדים אחרי הפרצה בזה. (שו"ת שבט הלוי חלק ו' סי' קמ"ח סק"ב).

*

כתב הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל תינוק בריא אלא שמשקלו מועט יש למולו בשמיני אף שהרופאים חוששים ואומרים שאין כדאי למול רק צריך שיבדק על ידי מוהל בעל נסיון מפי אדונינו החזו"א

*

סיפר כ"ק האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל סיפר לי הר"ר משה שרייבר ז"ל שפעם אחת הוזמן רבינו להתכבד בסנדקאות אצל יהודי מרמת גן אך בין ההזמנה ליום הברית פרץ ויכוח בין הורי התינוק כאשר האשה טענה שהיות ובברית אצל הברן הקודם נתכבד אבי הבעל בסנדקאות עכשיו צריך לתת הכיבוד לאביה ניסו להפציר בה ולהסביר לה שהזמינו כבר את החזו"א גדול הדור וכי אי אפשר לבטל ההזמנה אך זו עמדה על שלה ולא הסכימה לוותר עד שהוחלט להציע השאלה לפני החזו"א עצמו הציעו השאלה לפני רבינו ואמר בוודאי היא צודקת ובשביל מצות כיבוד אביה מוכן אני לוותר אבל אינני יכול לוותר בשביל התינוק סוף דבר היה שרבינו התכבד בסנדקאות.

*

היה סנדק בברית לבנו של הגאון ר' נחום לסמן זצ"ל שהתקיימה בשבת בגבעת רוקח והמוהל מרוב התרגשות כשהלך למול את התינוק נגע בסכין במקום המילה ויצא דם החזו"א פסק על אתר לדחות את הברית לשבוע ימים לאחר שבוע הזמין הסב הג"ר מתתיהו זאב שטיגל זצ"ל שוב את אותו מוהל כדי שלא לפגוע בו ויש אומרים שרבינו ביקש כן וביום שישי היה הברית כשרבינו משמש בו סנדק. מהג"ר יוסף שטיגל שליט"א.

בכיבוד הסנדקאות

כשהיה הולך לסנדקאות היה אומר הולכים להיפגש עם אליהו הנביא. מהג"ר אברהם רייסנר זצ"ל.

*

היה לוקח ב' פעמים סנדק אצל אחד ושאלתיו מהרמ"א יו"ד סימן רס"ה סעיף י"א שנוהגין שלא ליחן ב' ילדים לסנדקאות לבעל ברית אחד כדאמרינן גבי קטורת ע"ש ואמר לא כתוב לא לקחת כתוב שהאבא לא יתן. (ממון הגר"ח).

והנה אברהם הלך להשתקע בגרר כמו שכתוב ויגר בגרר (פ"כ פ"א) ולפיכך מותר לאבימלך לקחת את שרה בזמן שאמר לו אחותי היא שהיא פנויה ואין הוא צריך להתנצל כלל וכלל על זה ולא לתת שום תמורה אבל במעשה דפרעה הרי היה רעב בארץ ואברהם ירד לשם באופן עראי רק בשביל להתקיים ולחזור אחר הרעב לארץ כנען ועל כן אינו תחת ממלכתו של פרעה וא"כ לקחת פרעה את שרה הוי מעשה גזילה וחוצפה ולפיכך ראה פרעה צורך לשלם לו בעד אחותו ונתן לו מתנות רבות.

ויש להעיר דאחרי שנתגלה לפרעה שהיא אשתו של אברהם הרי שוב אינו יכול לקחתה וכל הענין הוי מקח טעות והיה פרעה צריך לבקש בחזרה את כל מתנותיו.

ויתכן שהכיר פרעה בגדלותו של אברהם לפיכך השאיר לו את המתנות ולפי הנ"ל מתורץ גם מאי דקשה סובא איך הסכים אברהם לקחת מתנות מפרעה והרי במלך סדום לא רצה אברהם לקחת מחוט ועד שרוך נעל י"ד כ"ג שלא יאמר אני העשרתי את אברהם.

ולהנ"ל מתורץ שהיה זה תמורה ותשלום על שלקח את שרה. (נר לאחד)

עניני ברית מילה - אצל מרן החזון איש

מה אתה עושה כאן

מספר הגרמ"צ ברגמן שליט"א בהיותי נער הייתי ישן אצל מרן החזו"א ובאותם הימים הייתי בן בית אצל הרב ירוחם קרלנשטיין זצ"ל שם היו מכבסים לי את הכביסה ושם שכבתי כשחליתי אחר כך עברתי ללמוד בישיבת פ"ת כשנה לאחר מכן באחד הימים בא אלי קרוב משפחתם לבשר לי על הולדת בן למזו"ט והודיע לי על הברית מאחר והייתי מאוד מקורב למשפחה וגם היה לי רגש של הכרת הטוב כלפיהם הרגשתי שחייב אני ליסוע לברית השכמתי קום התפללתי ונסעתי עד פרדס כץ משם הלכתי ברגל עד למקום הברית כשנכנסתי היה החזו"א מעוטף בטליתו ועמדו להכניס את התינוק נתתי לו שלום ומיד שאל אותי מה אתה עושה כאן, לא הבנתי את כוונתו ועניתי שבאתי לברית ושוב שאל אותי מה אתה עושה כאן, ושוב לא הבנתי למה הוא מתכוון חשבתי אולי רצונו לדעת איזה שייכות יש לי לברית והסברתי לו שקרוב אני מאד למשפחה וכיון שהם שלחו להודיע לי על הברית הרגשתי חובה לבוא ושוב שאל אותי מה אתה עושה כאן, ועדיין לא הבנתי מה הוא רוצה כבר הכניסו את הילד לחדר ואמרו ברוך הבא ועוד פעם הוא שואל אותי מה אתה עושה כאן, אז הבנתי את כוונתו ושאלתי האם עלי לחזור לישיבה רבינו השיב בחיוב והושיט לי ידו בברכת פרידה שאחזור מיד לא נשארתי לברית וחזרתי לישיבה.

המצוות של בחור ישיבה

נשאל על ידי בני תורה אם צריכים הם לילך לסעודת ברית מילה יען ובעל הברית הזמנים לבוא הגיב רבינו ואמר לבחור ישיבה אין שום מצוות מלבד מצות לימוד התורה ואיסור לשון הרע מהגאון רבי יהודה בויאר שליט"א

במילה שלא בזמנה היה סבור שאין עובר בכל רגע אלא כל יום שכל המצוות מצותן כל היום ודלא כהדבר אברהם (דרך אמונה הל' בכורים פ"א ה"ד בביאה"ל ד"ה היה).

*

מספר הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל היה תינוק שנולד

בני אדם שאינם מהוגנים

מעיד הג"ר אהרן רוטר שליט"א פעם שאלתי אותו הלא הרמ"א יו"ד סי' רס"ה סי"ב כתב שמי שאינו אוכל בסעודת מילה הוי כמנודה לשמים אם כן מה ההיתר שאין אנו אוכלים והשיב לי הא' מבואר שם ברמ"א ודוקא שנמצאו שם בני אדם מהוגנים אבל אם נמצאו בני אדם שאינם מהוגנים אין צריך לאכול שם והנה כהיום על פי רוב נמצאים שם בני אדם שאינם מהוגנים שאלתי מה הגדר של אנשים שאינם מהוגנים ונתן לי שלושה דוגמאות א' שאינם זהירים בנטילת ידים, ב' שאינם זהירים בקינוח בבית הכסא, ג' שאינם זהירים מלכוון בתפילת שמונה עשרה דהיינו אם אחד משלש אלה עושה בחטיפה הרי הוא בגדר אנשים שאינם מהוגנים. (קונטרס שערי איש אות ל"ז שבראש ספר שערי אהרן על שו"ע או"ח חלק א')

טירחה של מצוה

הוזמן רבינו לברית מילה וכאשר הגיע נאלץ היה להמתין מעט מעבר לזמן שנקבע ניגש אליו בעל הבית התנצל וביקש מחילה על ההמתנה היתירה השיב רבינו מה כאן מקום לבקשת מחילה הרי כל טירחה של מצוה היא מצוה ולחכות להברית אף זו היא טירחא דמצוה. (ס' שאל אביך ויגדך חלק א' עמ' נ"ג)

*

ומעשה היה ובא רבינו לברית בירושלים עד לבוא המוהל קם ועלה מגיד שנטל לעצמו את רשות הדיבור נעמד ע"ג ספסל והחל להרצות את דבריו הקהל שלא ביקש הימנו לדבר לא שת לבו לדברי אותו זקן והמשיך בשלו רק רבינו ישב מול הדובר הקשיב לדבריו בקשב רב והנהן בראשו לאות הסכמה והיה יושב כך עד שסיים הנואם את דבריו בברכה ונענה אחריו רבינו ואמר אמן. מהגר"ח ברים זצ"ל

*

היה ברית מילה שהמוהל הגיע ובראותו כתם על פני התינוק החליט שלא למולו והשאיר את כל הקרואים כמות שבאו מיד נסעו לחזו"א סיפרו לו גופא דעובדא ואף הוסיפו שגם ד"ר פלוני היה מעדיף שלא יעשו עתה הברית ושאני יודע על מהות הכתם רבינו ניגש לארון הספרים עיין בספר ואמר שרוצה לבוא לראות את התינוק הוא הגיע הוציאו מן המקום את כל האנשים עיין בבדיקה קצרה רגע כמימריה ואמר להורים אין הכתם דבר שמונע את הברית וכי אין זה חולי אלא כתם שבא מהלידה אמרו לו שהמוהל הודיע שמפחד למול ואז אמר אם כך תסעו לפ"ת ותביאו את המוהל הרב שקול לאחר זמן רב מצאו את המוהל הביאוהו לברית ורבינו נתכבד בה בסנדקאות. (מפי עד ראיה הרב פנחס בירנצווייג)

בברית של תאומים

דעת מרן ז"ל היתה לברך ברכת שהחיינו שני פעמים בלי הפסק מהגר"ח קניבסקי שליט"א

*

י"א שהשיב לשואל מדוע אינו טועם כלום בסעודת ברית מילה כשהוא סנדק וכבר אמרו פסחים קי"ג ב' שבעה מנדוין לשמים וכו' וי"א אף מי שאין מיסב בחבורה של מצוה ופירשו התוס' דהיינו סעודת מילה והשיב שלא אמרו לאכול אלא מי שאין מיסב צריך לשבת בסעודה מהגר"ח קניבסקי שליט"א

*

*

היה לוקח סנדקאות פעמיים אצל אותו משפחה ומעשה שהיה הגרמ"ז שטיגל זצ"ל כיבד את רבינו בסנדקאות לא' מבניו וכשנולד הבן השני חשב שלא להזמין יען והיה מקובל אז שלא לתת פעמיים סנדק [עיין רמ"א יו"ד סי' רס"ה סי"א ובנו"ב קמא יו"ד סי' פו ולהביאו לברית ללא כיבוד סנדקאות אין זה יאה והזמין את הרב מפוניבז' זצ"ל לסנדקאות המוהל התאחר לבוא לברית ובינתיים נכנס הרב מפוניבז' למרן החזו"א שהיה דר אז בסמוך לבית הגרמ"ז שטיגל כשהגיע המוהל הלך ר"מ שטיגל לקרוא להרב מפוניבז' וכשהחזו"א שמע על דבר המילה קם מיד לבש מעילו והתלווה להרב מפוניבז' כשהגיעו למקום הברית אמר הרב מפוניבז' בתמיהה וכי אפשר שהחזו"א נמצא כאן ואני אתכבד בסנדקאות והחזו"א הגיב על דבריו בתמיהה גם על הקטורת הייתם מוותרים כל כך מהר. ובסופו של דבר החזו"א היה הסנדק והרב מפוניבז' נתכבד בברכות. ואגב מספר ר"מ שטיגל החזו"א שאל את אבא היכן חושבים אתם לערוך את הברית והשיב בבית חולים כך היה נהוג בזמנו להשאיר היולדת בביתה עד לאחר הברית ואמר החזו"א למה לא תעשו בבית ועשו בביתו.

*

פעם אחת הגיע לסנדקאות וראה על הבעת פניו של א' מבני המשפחה שמצטער שלא כיבדוהו בכיבוד זה הלך אליו רבינו חי"ק ואמר לו סנדקאות אקח אני ובעשירות תזכו אתם. מפי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

לרבות אחיך הגדול

כשנולד להר"ר נחום יואל הלפרין ז"ל בנו בכורו הזמין את מרן החזו"א לשמש כסנדק אולם ערב הברית חלה מרן ז"ל ולא יכול היה לשמש כסנדק במקומו כובד אחיו בכורו של רבינו הגאון ר' מאיר קרליץ זצ"ל כשנולד בנו השני הזמין שוב הר"ר נחום יואל את מרן החזו"א והנה כשהתאספו לברית נכח במקום גם אחיו בכורו של החזו"א בשעת הברית כשרצו לתת לו כיבוד נעלם לפתע ולא נמצא לאחר הברית כשהסבו לסעודת המצוה והנה הג"ר מאיר כאן נמצא כאן היה כשנשאל לאן נעלם כי הרי היה נוכח במקום קודם הברית השיב יודע אני את אחי מרן החזו"א שאף שידע שכבר הייתי סנדק אצל הבן הבכור עיין רמ"א יו"ד סי' רס"ה סי"א שנוהגין שלא ליתן שני ילדים לבעל ברית אחד מכל מקום היה מסרב להיות סנדק בנוכחותי כיון שאני אחיו הגדול לכן נעלמתי בשעת הברית. מרן הג"ר מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל כפי ששמע מהר"ר אברהם הלפרין.

סגולה לתינוק

מעיד המוהל הג"ר שלמה מילר זצ"ל החזו"א היה סנדק בברית אצל בני ואמר לי שלחתי את התינוק על הבימה בה קוראים הס"ת סגולה הוא לתינוק שיהיה ת"ח גדול עוד אמר שהפכת עור הערלה לפני שזורקים אותו לחול סגולה היא לזכרון וכמדומה שאמר הדברים בשם הזהור.

השמחה במעונו

מעשה והשתתף רבינו בסעודת ברית מילה שהשתתף בה גם חתן שהיה אורח בסעודה וכמדומה שלפני ברכת המזון אמרו שהשמחה במעונו משום שמחת חתן אף שמחת סעודת הברית אין אומרים משום צערא דינוקא. ממרן הג"ר נסים קרליץ שליט"א

השמחה המיוחדת בברית

מִן הַגֵּרֶשׁ אֲוִיעֶרְבֶאֶךְ זצ"ל בִּיאָר דהנה בגמ' בשבת ק"ל ע"א אמרו כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה, כגון מילה דכתיב שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, ועדיין עושין אותה בשמחה.

והנה רש"י פירש דההוכחה היא מדכתיב אמרתך ל' יחיד, והמילה היא אמירה יחידה שקדמה לשאר אמירות, וישראל עושין וששים עליה, דכל שאר מצוות אינן מוכיחות כל שעה כגון תפילין ומזוזה וציצית דאינן כשהוא בשדה וערום בבית המרחץ, אבל זו מעיד עליהם לעולם, כדאמרין במנחות (מ"ג ע"ב) בדוד שראה עצמו בבית המרחץ נצטער אמר אוי לי שאני ערום מכל מצוות כיון שנסתכל במילה נתייבבה דעתו עכ"ל.

אולם עדיין יש לדקדק, חדא דלכא' אין זה ראוי על עדיין עושין אותה בשמחה כלומר כל ישראל שהרי רק בדוד מיירי, ובפרט דוד הרי ודאי שמח בכל התורה ובקיום כל המצוות, ותו דאכתי מנלן שתחלת הקבלה היתה במדה זו של שמחה, ולמה לא הביאו הוכחה גם על כך, וגם עם עיקר הראי' מאמרתך בל' יחיד צ"ע הרי כתיב נמי צרופה אמרתך וגו' ועוד פסוקים כאלה.

ונראה דעיקר סמיכות הדרשה היא על סיפא דקרא 'מוצא שלל רב', כלומר שזו האמרה היחידה שיש בקיומה שמחת יתירה ומיוחדת, כאדם המוצא שלל רב ששמח שמחה גדולה. וכל לשונות אלו מרמזים על מצות מילה, כמוצא - כי מצוה זו באה לאדם בדרך של מציאה, כי נעשית בו בקטנותו וכשמגדיל ובא לכלל דעת והכרה הריהו מוצא את עצמו חתום בחותם הברית, שלל - כלומר דבר שזוכים בו ע"י מלחמה ושפיכות דמים, וזו מעלת מיוחדת שבמילה שבאה ע"י צער ותשפוכת דם שהוא דבר נגד טבע האדם. וכו' שנתבאר במק"א -] ראה הליכות שלמה דיני סוכות, פ"א ארחות הלכה ציון 55] שלכן מצינו ביציאת מצרים שהיתה בזכות הפסח והמילה, כי כל הבריאה תלוי' בקיום המצוות, כי אם לא ברית יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת, ומבואר ברמב"ם שכל מצוה יש לזה חלק בבריאה שהיא נותנת בה כח שלא תחזור לתהו ובהו, ונמצא שהנהגת טבע הבריאה היא ע"י המצוות, אולם יש גם מצות שהן נגד הטבע, והמצוות הללו נותנות כח להתגלות של הנהגה נסית שלמעלה מהנהגת הטבע, ולכן ע"י דם פסח שהוא במס"נ נגד הטבע וכמו שאמר מרע"ה הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונן, ודם מילה שהיא חבלה בגוף האדם, זכו ליציאת מצרים שהיתה כולה הנהגה נסית. [הליכות שלמה מילה כת"נ]

בענין מילת עכו"ם

הביא מן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א בספרו על הרמב"ם: במלחמות פר"א דמילה כתב בשם הראב"ד דגר שנתגייר כשהוא מהול, אם נימול ע"י ישראל א"צ להטיף דם ברית, ואע"פ שלא נימול לשם גירות, כיון דמילה א"צ שתהי' לשמה, ובמלחמות שם השיג ע"ז, דבעכו"ם אם אין מילתו לשם גירות אין זו קרוי' מילה. וברמב"ם סוף הל' מילה כתב עכו"ם שהוצרך לחתוך ערלתו וכו' אע"פ שנעשית מצוה ברפואה זו וכו', משמע מלשון זה כמ"ש הראב"ד שיש דין מילה במילתו אע"פ שאינו לשם גירות. ולפ"ז א"ש היטב הא דמשמע ברמב"ם הל' איסורי ביאה דמילת גר אינה צריכה ב"ד, כיון דגם אם לא היתה המילה לשם גירות נעשה מהול בזה, וא"כ שוב בטבילה סגי, וא"צ הטפת דם ברית, כמו שכתב הרמב"ן בשבט לוי, מש"ה אין צריך ב"ד להמילה, כיון דאינה ממעשה הגירות.

העיד רבי שרגא היימן זצ"ל שמעתי מפיו של החזו"א זצ"ל שפסק למעשה דין המשנה בשבת קל"ז א' שילד חולה אין למולו עד שיבריא אף כשרופא מומחה אומר בוודאות שאין במילה זו משום פיקוח נפש שאין סכנה כלל במילתו והסביר הדבר כי באמת הרי בכל מילה יש בה ענין של מסירות נפש וכמו שאמרו בגיטין נ"ז ב' כי עליך הורגנו כל היום זו מילה. אלא שהתורה ציוותה מסירות נפש זו אך כיון שהוא חולה הרי יש בו עוד ריעותא ולכן אין לסכנו בכגון זה ספר. (ברכת שרגא שבת קל"ז א').

הוא הרי צהוב

הזמינוהו לשמש כסנדק בברית מילה החזו"א הגיע והתיישב על כסא הסנדק כשהביאו את התינוק אמר הוא הרי צהוב הקהל עמד נדהם המוהל אמר שהכל כשר לברית ורבינו שלא רצה להתווכח פנה למי שעמד סמוך אליו ואמר לו קח את התינוק והלך לביתו מהג"ר יהודה טרגר זצ"ל.

אנשים שאינם מהוגנים

סיפר ת"ח אחד שבצעירותו בלמדו בישיבה בב"ב תלה אחד האברכים פתק לפני הכניסה לביהמ"ד ר' ובו הזמין את כל הלומדים להגיע לברית מילה שעורך לבנו וגם לסעודה שלאחריה בלית ברירה החליטו הבחורים להגיע לברית יען והמנהג שהמוזמין לברית ולא הסתפק בהודעה גרידא צריך ללכת לברית הת"ח הנ"ל לא יכול היה להרשות לעצמו לבטל מתלמודו ובנוגע למנהג ההזמנה סבר כי היות ולא הזמינו בפה אולי כתיבה לאו כדיבור ניגש הלה אל החזו"א והציע את שאלתו אם חייב ללכת לברית כי יתכן וכתיבה לאו כדיבור חייך החזו"א והשיב גם אם היה האברך ניגש אליך באופן אישי ומוזמין בפה לא היית מחוייב ללכת לברית שהרי ת"ח אינם יושבים בסעודה עם אנשים שאינם מהוגנים השואל נדהם מן התשובה ושאל הרי כל הנוכחים שם יהיו בני תורה הגונים והשיבו החזו"א הרי ברור שחלק מן המסובים שם לא יקפידו על נטילת ידים בדקדוק כל פרטי ההלכה וכיון שכן הם קרויים כבר בלתי מהוגנים ואסור לישוב עמהם בסעודה. (מהג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א)

*

אם כך הוא אינני אשם מעשה ביהודי אב למשפחה ברוכת ילדים שהגיע להחזו"א ונפשו בשאלתו אחד מילדי התחמץ וירד מדרך התורה אצל ילד זה שימש החזו"א כסנדק בברית המילה שלו היתכן החזו"א חקרו ושאלו מי היה המוהל אצלו מי נתכבד בברכות המילה מי קיבל עמידה לברכות ומי קיבל קוואטר וכשנתברר שכל המכובדים היו יראים ושלמים הוסיף החזו"א לחקור ושאלו ומי נתכבד בברכת המזון של הסעודה כשהושב שבכיבוד זה נתכבד אדם מודרני הפטיר ואמר אם כך הוא אינני אשם. (מהגר"ח קניבסקי שליט"א בשם רב אחד)

*

שח ח"א: אבי הזמין את החזו"א להתכבד בסנדקאות הברית התקיימה בת"א רח' אבן גבירול אני הייתי הבכור לתאומים שנולדנו החזו"א שימש אצלי כסנדק ולאחר מכן בא אבי ז"ל למסור את אחי התאום לידי של החזו"א שימש כסנדק אף לו החזו"א סרב ואמר ר' זליג שפירא שבא עמו יהיה הסנדק וכך הוה ר' זליג היה הסנדק והחזו"א החזיק לידו של התינוק.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת לך לך תשע"ט

מעתה יש לומר דוהו הביאור בהבטחה שהובטח 'שכרך הרבה מאוד', דהכונה היא לכל אותן הדברים שמנה הרמב"ם שזוכה מי שנלחם מלחמת השם.

ולפי זה מבואר עוד טעם, למה נסמכה הבטחה זו למלחמה, דרך משום שנלחם במלחמה הוא שזוכה להבטחה זו של 'שכרך הרבה מאוד'.

*****

וכמו כן מצאנו בענין מלחמתה של תורה, והנה במשנה באבות פרק ו' תנן, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, הנה נקט התנא דהעוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא פירש מה הם אותם דברים הרבה.

והיינו שם ברוח חיים שפירש, ד'דברים הרבה', היינו מלבד מה שנזכר שם בהמשך המשנה, שהעוסק בתורה זוכה לזה, דמלבד זאת זוכה לעוד דברים הרבה.

והנה העוסק בתורה, הרי הוא נחשב לוחם מלחמת השם, כמו שכתוב בפרשת חוקת 'על כן יאמר בספר מלחמות השם', וברש"י בקידושין דף ל' ע"ב כתב, דהפסוק נדרש, ספר מלחמות, מלחמה שעל ידי ספר, וכן איתא שם בגמ' בקידושין, דדרשין מהכתוב 'כי ידברו את אויבים בשער', שאפילו אב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, הרי מבואר דעסק התורה הוא בגדר של מלחמה והתנצחות בין אויבים, ועסק המלחמה הוא מלחמה על אמיתה של תורה, והוא מלחמת השם, כמו שכתוב בפסוק 'ספר מלחמות השם'.

וכיון דעסק התורה הוא בכלל מלחמת השם, ממילא מי שנלחם מלחמת השם, הרי גם הוא ראוי וזכאי לאותם ההבטחות שכתב הרמב"ם שהובטחו לנלחם מלחמות השם.

מעתה יש לומר הביאור דוהו כוונת התנא דהעוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, דה'דברים הרבה', היינו אותם הדברים שהובטחו לנלחם מלחמות השם.

ויש להוסיף עוד, דהתנא תלה הדבר במי שעוסק בתורה לשמה, דזה מתאים למה שכתב הרמב"ם דרך אם תהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, הוא זוכה לדברים הללו. והביאור בזה הוא, דאם כונתו במלחמה אינה לשמה, אין זה מלחמת השם, כי אם מלחמת עצמו.

ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. (ט"ז, י"ד).

הנה 'גדול', היינו שהוא גדול מדבר אחר, וצריך ביאור כלפי איזה רכוש נאמר כאן, שרכושם יהיה גדול ממנו.

ויש לומר, דהנה הרכוש הוא בשכר העבודה שנשתעבדו בהם המצרים, ויש לומר דנטלו שכר של ארבע מאות שנה, וכמו שמשמע בגמ' בסנהדרין דף צ"ט ע"א, ואע"פ שלא נשתעבדו אלא מאתיים ועשר שנים.

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם וגו'. שכרך הרבה מאוד. (ט"ז, א').

ופירש רש"י, אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים, והיה דואג ואומר, שמא קיבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אומר לו המקום, אל תירא אברהם שכרך הרבה מאוד.

צריך ביאור מה הכוונה 'שכרך הרבה מאוד', מהו ריבוי השכר שהובטח לו, ועוד צריך ביאור דאם כל מה שאמר לו הקב"ה, שלא נגרע שכרו, א"כ היה צריך לומר לו 'שכרך שלם', ולמה אמר לו 'שכרך הרבה מאוד'.

ונראה לבאר בזה, על פי דברי הרמב"ם בהלכות מלכים סוף פרק ז' דמייירי שם על היוצאים למלחמה, שכתב וז"ל, ומאחר שיכנס אדם בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל ייחוד ה' הוא עושה מלחמה וכו', וכל הנלחם בכל ליבו בלא פחד, ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק, ולא תגיעו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו ולבניו עד עולם, ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' נלחם ורעה לא תמצא בך מימך, והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלוֹקֶיךָ.

הנה מבואר דהנלחם מלחמת ה', מובטח לו שכר מיוחד שלא ימצא נזק, ולא תגיעו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו ולבניו, ויזכה לחיי העולם הבא, וכל זה נדרש מן הכתוב אצל דוד המלך.

והנה איתא בחז"ל (מדרש רבה מ"ג, ב'), שבצאתו למלחמה אמר אברהם אבינו, 'אצא ואפול על קידוש שמו של מקום', ומבואר דהמלחמה נגד המלכים הייתה מלחמה על קידוש השם, וכשאברהם יצא לילחם עמם, היה זה לילחם על קידוש שמו של מקום.

והטעם שהיה זה מלחמה על קידוש שמו של מקום, הוא כמו ששמעתי מאאמור"ר הגאון זצ"ל דהנה להלן (י"ד, י"ב) כתוב 'ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברהם וילכו', דמבואר מזה שכל עיקר המלחמה כדלעיל היה כדי לתפוס את לוט, והמטרה בתפיסת לוט הוא בשביל לכופו להודות בע"ז, וכיון שהיה קלסתר פניו של לוט דומה לשל אברהם, כמו שכתב רש"י (י"ג, ח'), יוכלו לומר שאברהם אבינו חזר בו והודה להם לכפירתם ח"ו, וזהו הטעם שאברהם אבינו חגר עצמו להציל את לוט, ומבואר היטב למה נחשבת מלחמה זו, למלחמה על קידוש שמו.

וכיון דנמצא דמלחמה זו הייתה מלחמה על קידוש שמו של מקום, והייתה זו מלחמת השם, א"כ כיון שנלחם מלחמה זו, ממילא ראוי הוא אברהם אבינו לזכות לכל הדברים שהובטחו למי שנלחם מלחמת ה'.

ותאמר מפני שרי גברתי אנכי ברחתי. (ט"ז, ח').

יש להעיר, דהמלאך שאל אותה שתי שאלות, אחד אי מזה באת, ועוד, ואנה תלכי, ואילו הגר השיבה רק על שאלת אי מזה באת, דמפני שרי גברתי אנוכי בורחת, אבל על השאלה ואנה תלכי, לא השיבה.

אכן הביאור הוא פשוט, דבזה שהשיבה ואמרה שהיא בורחת, יש בזה תשובה גם על השאלה 'ואנה תלכי', דבאמת הבורח אין לו תכלית ללכת אל מקום מסוים, וכל תכליתו הוא רק לברוח ולצאת מהמקום בו הוא נמצא, ונמצא בדבריה השיבה על שתי השאלות. **ויחי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את האשה וגו'.** (י"ב, י"ד).

פירש רש"י, שהטמין אותה בתיבה, ועל ידי שתבעו את המכס פתחו וראו אותה.

הנה מעשה זה שהכניס אברהם את שרה לתיבה, היה מעשה של מסירות נפש, וכדאיתא בחז"ל (מדר"ר מ', ה'), שהכניסו עליו המכס, והסכים ליתן מכס של כגדים ושל זהב ושל אבנים טובות ומרגליות, ואף על פי כן הכריחוהו לפתוח התיבה. ויש להתבונן דלכאורה בפועל לא הועילה המסירות נפש מידי, שהרי לבסוף הוכרח לפתוח את התיבה, ונלקחה שרה לבית פרעה, ונמצא לכאורה שכל השתדלותו והמסירות נפש הייתה לשווא בלא שום תועלת.

אבל באמת אינו כן, שהנה הרי הצלת שרה, הייתה בדרך נס, על ידי שהקב"ה הביא נגעים גדולים על פרעה, והיה זה שמירה מיוחדת מאת השם שלא כדרך הטבע, וי"ל דכל מה שזכה לאותה שמירה מיוחדת, הוא רק משום שעשה ההשתדלות הנצרכת על פי הדין, שהסיק בדעתו לנהוג במסירות נפש מיוחדת, ומכאן זה זכה שנהג עמו ה' בהשגחה ושמירה מיוחדת.

וכן הוא באמת דרך עם ישראל, לנהוג תמיד לעשות השתדלות הנצרכת במסירות נפש, ועל ידי שעושים ההשתדלות הנצרכת ומקיימים רצון השם, ועל ידי זה זוכים לישיעת ה' בדרך נס ופלא. וכיוצא בזה היה בקריעת ים סוף, שאחר שקפץ נחשון לים במסירות נפש, אז נקרע הים לבני ישראל.

עוד י"ל דאחזני מעשיו של אברהם אבינו לבניו אחריו, שרק מכאן זה שמסר נפשו, היו בניו אחריו גדורין בעריות בתוך מצרים, דאע"פ שמצרים היא ערות הארץ, ועליהם ציוותה תורה כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, מ"מ היו ישראל גדורין בעריות, וי"ל דכל זה הוא מכאן המסירות נפש של אברהם על ענין זה.

ויסוד זה שמכאן המסירות נפש של אברהם, זכו בניו לילך בדרכו, מבואר בדברי חז"ל שדרשו הפסוק בשיר השירים 'אחות לנו קטנה וגו' מה נעשה לאחותינו ביום וגו' אם חומה היא נבנה עליה מירת כסף, ד'אחות לנו קטנה', זה אברהם אבינו שאיחה את כל באי עולם, מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה, ביום שגזר עליו נמרוד לירד לתוך כבשן האש, אם חומה היא נבנה עליה, אם מעמיד דברים כחומה יבנה עליה, ומבואר דעל ידי שהעמיד דברים כחומה במסירות נפש אצל נמרוד, זכה לבנות את עם ישראל.

ויש לבאר דזהו שאמר ברכוש גדול, היינו שהרכוש הוא גדול יותר משיעור זמן שיעבודם, דהגם שנשתעבדו רק מאתיים ועשר שנים, מ"מ רכושם יהיה יותר גדול ממספר שנים אלו, שיטלו שכר שעבוד של ארבע מאות שנה. [והטעם לזה י"ל דאתי כמאן דאמר דקושי השעבוד השלים לארבע מאות].

ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. (ט"ז, י"ד).

הנה הבטחה זו נתקיימה בשתי פעמים, אחת בביות מצרים, כמבואר בחז"ל הובא ברש"י בפרשת בא (עה"פ דבר נא באזני העם), בבקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם, ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, ואח"כ בביות הים נתקיים שוב הבטחה זו, כמבואר בדברי הגר"א, וכן משמע בדברי חז"ל עה"פ בשיר השירים 'תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף', דדרשו תורי זהב, על ביות הים, ונקודות הכסף על ביות מצרים.

וצריך ביאור למה נחלקה קיום הבטחה זו לשתי פעמים, ואם מצד השיעור המגיע להם, היו צריכין לתוספת, למה לא נתקיים הכל בבת אחת.

ונראה לבאר בזה, דהנה בקרא כתוב 'וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנוכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', ומבואר דקודם צריך להיות דין על מצרים, ורק אחרי זה יצאו ברכוש גדול, וכבר כתב אא"י מרן הגר"י זצ"ל בפר' וארא, דמהאי טעמא היה צריך פרעה להיות נידון ונשפט דוקא קודם יציאת בני ישראל ממצרים, דבקרא כתיב 'ואחרי כן', דקודם יתקיים ההבטחה של 'דן אנוכי', ורק אח"כ יתקיים החלק של 'יצאו', ולכן היה צריך שיתקיים בפרעה הדין והמשפט, דוקא קודם ליציאת בני ישראל ממצרים, וה"נ נימא גם לגבי ההבטחה שהיציאה תהיה ברכוש גדול, דרק אחר שנידון אז זכאים הם ליטול ולקבל את הרכוש הגדול.

מעתה יש לומר, דכיון דהדין על פרעה ומצרים נתחלק לשתיים, דבתחילה נעשה בו דין של עשר מכות, ואח"כ נעשה בו הדין שטבעו בים סוף, ממילא גם הקיום של מה שאחרי היציאה, שזהו ההבטחה ש'יצאו ברכוש גדול', גם זה נתחלק לשתיים, ובכל פעם שמצרים נידונו, ונתקיים בהם 'דן אנוכי', נתקיים גם החלק השני של ההבטחה ש'יצאו ברכוש גדול', וזהו שנתחלק קיום ההבטחה לשתי פעמים.

ויחי השמש לבא וגו' והנה אימה חשכה גדולה נפלת עליו. (ט"ז, י"ב).

הא דנפלה עליו אימה חשכה גדולה, יש לומר הטעם בזה, דהנה הקב"ה אמר לאברהם, 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם וגו', ומבואר דהיה צריך שיהיה לאברהם 'ידיעה' על כל ענין הגלות, ויש לומר דבשביל זה נפלה עליו אימה חשכה גדולה, שיהיה באותו מצב של הגלות, שבזה יהא לו כעת ההשגה והידיעה של הגלות, ובה מתקיים הידוע תדע'.

המקור בפרשה: **המול ימול (יז יג), נולד מהול צריך להטוף ממנו דם ברית (ירושלמי שבת יט ב)**

חסיב לשולחן

עורך – הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרה בעיון בהלכה באגדה ובספור

הרב מאיר שולביץ

עקרי הענין

מרן רבינו

בעל אילת השחר זיע"א

הוצאת הדם במילה

שמות פ"ד פכ"ו, חתן דמים למולת. התרגום כתב אלולי דמא דמהלתא, ומבואר שהוצאת הדם זה חלק מהמילה, היינו הטפת דם ברית, וכשנספרין את הערלה צריך שיצא דם (ועי' ספורנו שמות שם, ועי' רש"י בשבת קל"ד א' ד"ה לכריה דים). (אילת השחר שמות)

אשה בהטפת דם ברית

ב"ק פ"ח ע"א, מה לאשה שכן אינה ראויה למילה. וכתבו בתוס' דאע"ג דלא שייכא בה מ"מ פירכא היא, ובשמ"ק בשם הר' ישעי' כתב דהפירכא ממה שלא צוה הכתוב להטוף ממנה דם ברית, וקשה דהא גם זה לא שייך בה.

וביאר בכתבים בשם הגר"ח לפי"מ דמבואר בע"ז דף כ"ז דאיכא תרי טעמי למה נכרי פסול למילה, או משום דכתיב המול ימול ודרשינן דמי שהוא מהול הוא ימול, או משום דכתיב ואתה את בריתי תשומר וגוי אינו בברית, וקאמר דאיכא בינייהו אשה, דלמאן דליין מן המול ימול אשה כמאן דמהילא דמיא, משא"כ למ"ד ואתה את בריתי תשומר אינה בברית. הרי מזה דלגבי מילה אינה ממועטת אלא דלא שייך בה ולכן הוי כאילו נימולה, משא"כ לגבי הטפת דם ברית אע"ג דג"ז לא שייך בה מ"מ היא נתמעטה מזה ולכן היא פסולה. וצ"ע דנמצא דהפסוק ממועט לאשה מברית אע"ג דלא שייך בה ולמאי הוצרך למעט, ונצטרך לדחוק דמיעט אותה כדי לפסול אותה למול.

ואפשר לבאר דברי הגמ' בע"ז הנ"ל דהנה במצות מילה אין העיקר חיתוך הערלה אלא שלא יהא הערלה, ולכן אין שום חסרון באשה, וכמו מי שנולד מהול דמי, אבל לגבי הטפת דם ברית המצוה היא עשיית ההטפה, ולכן אפי' כשאין אפשרות מ"מ הא אין לה המצוה דמעשה הטפת דם ברית, לכן היא פסולה למול כיון דאין לה המצוה, וה"נ כאן שייך שפיר פירכא כיון דלה אין את המצוה. (אילת השחר ב"ק)

הטפת דם ברית במהול

עי' ברשב"א בקדושין ס"ב ע"ב דהוכיח דבשפחה שמשתחררת אי"צ טבילה שניה, מעיקר הדין כיון שכבר טבלה כשנעשית שפחה, כמו דאי"צ הטפת דם ברית, וסגי ליה במילה קמייתא בשעה שנקנה לעבד. ולכאורה מי דמי, דטבילה שייך אפילו הרבה פעמים וזה מקרי טבילה, אבל הטפת דם ברית וכי כל פעם שמיטף דם במקום הערלה מקרי הטפת דם ברית, דא' שנימול כבר כדן לשם מילה הוי כמו שמיטף דם במקום אחר, וכ"ז שלא חידשה תורה בפירוש שאינו מהול לגמרי, הרי שמה שעושה דם לא מקרי הטפת דם ברית. ומדבריו משמע דהי' מקום לומר דאע"ג שכל לשם עבדות ובה נתקיים מצות מילה, מ"מ הי' שייך בו קצת ערלות שיהי' שייך מצות מילה ע"י הטפת דם ברית. (אילת השחר קדושין)

הטעם דסכנה כמבואר בדברי רש"י. ולדעת בעל העיטור דהטפ"ב דוחה שבת פשוט דמעכבת, וז"ע. ובדברי הרמב"ם בפ"י מתורומות הלכה י"א מבואר דתנינן תנול מהול אוכל בתרומה וכתב הרדב"י שם דאף דצריך להטוף ממנו דם ברית מ"מ אינו ערל ומותר לאכול בתרומה, אך המאירי ביבמות ע"ב ע"א תמה על פסקי הרמב"ם דכיון דצריך להטוף דם ברית (וכך פסק הרמב"ם בפ"א ממילה ה"ז) הרי הוי ערל ולמה יאכל בתרומה וכן תמה גם המהרש"ל בים של שלמה יבמות פרק ח' סימן ה' ובאמת מבואר בירושלמי יבמות פרק י' ה"ב שהנולד מהול ערל הוא ואינו אוכל בתרומה עד שיטוף דם ברית, עיי'. ולכאורה נחלקו אם הטפ"ב מעכבת או שאינה אלא מצוה לכתחלה דאם הטפ"ב מעכבת לכאורה ערל הוא אך אם אין הטפ"ב אלא לרווחא דמילתא מסתבר דאין כאן ערלות אף לכתחלה.

ה. נוסח הברכה. הטפת דם ברית הוזכרה בברכה על מילת הגרים: אקב"ו למול את הגרים ולהטוף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ וכו' שבת קל"ב, וכן כ' הרמב"ם מילה פ"ג ה"ה, במילת עבדים: אקב"ו למול את העבדים ולהטוף מהם דם ברית, תיקנו כן בגרים ועבדים בלבד ולא בכל מילה, מפני שיש כמה גרים שמתגיירים כשהם נימולים, ועיקר מילתם הטפת דם ברית, ולפיכך תיקנו לכולם כן רמב"ן ורשב"א שבת שם, או לפי שהם גדולים ודואגים על דמם הנוטף, ותיקנו להם כן לנחמם.

ו. מקום הטפת דם ברית. כ' בספר גירות כהלכתה להר"ח ר' שמואל אלעזר שטרן שליט"א בפ"א הלכה ה' שכתב וז"ל: הטפת דם ברית נעשית ע"י חיתוך או עשיית נקב בבשר העטרה, ויש שסוברים לעשותה במקום חיבור העטרה עם הגיד. ויש נוהגים לעשותה שריטה בבשר העטרה שיגיע עד מקום החיבור לצאת ידי כולם ע"כ ובהערה שם ביאר, שדעה ראשונה היא דעת החזו"א. וסוברת היש אומרים, היא דעת הרב אבני נור [וי"ד שלי"ד אות כז] שכתב שהטפת דם ברית צריך במקום שדרך דם לצאת בשעת מילה למטה אצל הגיד, ובגוף העטרה רוב פעמים אינו יוצא דם כלל בשעת מילה. ומי"ש ויש נוהגים וכו' הוא עפ"י מ"ש בס' תשובות והנהגות ח"א סי' תרט"ו שמנהג ירושלים כן וכתב שלדעתו המקום המובחר הוא בחוט הסובב עצמו ושכן הנהיג הרב שבט הלוי זצ"ל. וסיים: שדעת הגרש"י זצ"ל והגר"י אלשיך כמנהג ירושלים הנ"ל. עכ"ל. ועי' בס' הנ"ל עמו' קיב שהדפוס תשובת הגר"ש וואזנר זצ"ל שנשאל אודות מקום הטפת דם ברית. והשיב, שכל שטח העטרה כשר להטפת דם ברית ומה שדרכי להורות שיתחילו השריטה בקו המבדיל לנמלה עד קצה העטרה טעמו דשם עיקר יציאת דם ברית אבל היסוד הוא כמ"ש החזו"א ומי שעושה כפשוטו החזו"א עושה כהלכה. עכ"ל.

ז. נולד מהול. תינוק שנולד מהול שצריך להטוף ממנו דם ברית, וחל היום השמיני ללידתו בשבת או ביום טוב, אין מטיפין ממנו את הדם בשבת או ביום טוב, אלא ידחו את הטפת הדם ליום א'. אבל אם חל יום השמיני ללידתו ביום טוב שני של גלויות, יש להטוף ממנו דם ברית ביום טוב שני. הנה בנוול מהול אמרו בגמרא (שבת קל"ב) ת"ר, ערלתו ודאי דוחה שבת, ולא אנדגוס, ולא נולד כשהוא מהול וכו'. והיינו, שאין מטיפין דם ברית בשבת, והיינו טעמא משום דכיון שהטפת הדם היא מחמת הספק, דאפשר דליכא ערלה כבשה והוא מהול ממש, ממילא אין ספק מצות עשה דמילה דוחה שבת. וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן של סעף י'), דבנוול מהול אין מילתו דוחה שבת. וכתב השי"ך (סימן רסב), דלא יתנה שבת להיחלוח אלא על מילה עצמה, ולא על הטפת דם המילה. אולם ביום טוב שני של גלויות איסור מילה שבו דומה אינו אלא מדרבנן, ולכן אין לחלוח ספק מצוה יום טוב שני של גלויות הוא מדרבנן, ולכן אין לחלוח ספק מצוה

א. ממקור העניין. הנה בירושלמי [שבת פ"יט ה"ב] דרש מהפסוק בפרשתנו המול ימול - מכאן לנולד מהול שצריך להטוף ממנו דם ברית. והיינו שמלבד מצות הסרת הערלה שזוהו עיקר מעשה המילה, יש מצוה אף בהטפת דם ברית. וכן כתבו ראשונים שאף במילה גמורה יש מצוה בהטפת דם ברית, מהכתוב גם את דם בריתך, ולפי"ז ביאר לד' הגמ' שבת קל"ב א. שר' נתן שהביאה אשה לפניו ילד אחד וראה שהוא ירוק והצץ בו ולא ראה בו דם ברית ואמר לה להמתין עד שיפול בו דמו, אמר לה כן, מלבד הטעם של חולשת הילד, אף מפני זה שאם ימול אותו עכשיו לא יצא ממנו דם ברית. ועי' ס' משיב נפש ח"ב ס"א שהיא מצוה גמורה,

ב. דם הברית. דם מילה נקראת דם ברית, שנאמר שמות ט"ז. הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם ואף על פי שפשוטו של מקרא בדם הקרבנות שנתן משה על העם מדבר, מכל מקום מפרשים אותו אף בדם מילה, שישאל נכנסו לברית במילה ובהוצאת דמים. וכן נאמר: זכרה ט"א. גם את דם בריתך שלחתי אסיריך מבור, והכוונה לדם מילה, וכן אמרו: נתן להם - לישראל במצרים - הקדוש ברוך הוא שתי מצוות, דם פסח ודם מילה, שיתעסקו בהן כדי שינאל, שנאמר: ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמך, ואומר: גם את דם בריתך שלחתי. מכלתא בא פרשה ה, וכו' ברש"י עה"ת שמות י"ב ו, ועי' אבן עזרא זכריה שם בפ' ב' ורד"ק שם שפיתשו ג"כ על דם מילה, וברש"י שם פ' על הדם שזרק משה.

ג. בגדר הטפת דם ברית. הנה יש להסתפק בגדר הטפת דם ברית האם חלק מחלקי המילה היא דמלבד המילה והפריעה צריך גם הטפת דם ברית, או שמא אין הטפת דם ברית אלא במקום מילה וכאשר אי אפשר למול צריך להטוף דם ברית ואם עושה כן נחשב בידו כאילו מל, אבל כאשר מל ופורע אי"צ גם הטפת דם ברית. שורש הנידון במה שלא מציינו בכל מקום אלא מילה ופריעה חלקי המצוה, ועוד מציינו מציצה משום סכנה (שבת קל"ג) ועוד דנו באריכות (שבת שם) מפני ציצין המעכבין ושואין מעכבין את המילה, אבל לא מציינו דעין הטפת דם ברית אלא כשאין אפשר למול מילה גמורה הנינו בנוול כשהוא מהול או בגר שנתגיר כשהוא מהול, ולכאורה נראה מזה דלא בעינן הטפ"ב אלא כשאין אפשר למול מילה גמורה. והנה מד' הגמ' בשבת קל"ב במעשה דר' נתן [והבא לעיל אות א'] מוכח מזה דאין זה הלכתא דהטפ"ב עומדת במקום מילה אלא דמלבד חיתוך הערלה ופריעה חזר שתחתיו בעינן עוד דם ברית. והנה בירושלמי (שבת פ"ז ע"ב) דרש הטפת דם ברית מקרא דהמול ימול ויש שדרש שם תורא דהמול ימול לפרעה, עיי'. ונראה מדבריהם פשוט דכשם שמילה ופריעה שני מעשים הם המרכיבים מצוה אחת כך גם מילה והטפ"ב אף הן שתי חלקי מצוה הן.

ד. הטפת דם ברית האם זהו לעיכובא. יש לעיין אם הטפ"ב מעכבת במצוה זו או שמא אינה אלא לכתחלה, והיה נראה דלפי המבואר בירושלמי דלמדו הטפ"ב מ"המול ימול" כשם שלמדו ממנו פריעה פשוט דמעכבת במילה כיון דמדאורייתא היא, אך לפי"ד רש"י שמקור הלכה זו מדברי הנביא זכריהו אפשר שאין בזה אלא מצוה לכתחלה, ומה שלא מל רבי נתן לאותו התינוק אינו אלא משום המצוה לכתחלה דהטפ"ב (מלבד

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א ראש הישיבה הגדולה, וראב"ד ירושלים בענין הוצאת דם ברית

יש לדון, האם הוצאת דם ברית הוא מעיקר מצות מילה, או שעיקר המצוה במילה ובפריעה לבד, ואין הדם ברית קשור לעיקר מצות מילה, רק שלאחר המילה צריך לעשות המציצה מצד רפואה.

והנה בשבת (קלג ב) איתא "האי אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ומעברין ליה" ע"ש, ומשמע שהמציצה אינו אלא משום סכנה, אבל זה אינו ראיה, שהרי במציצה מוצץ דם גם ממקומות הרחוקים, ובוה עיקרה רק משום סכנה, וכדמשמע נמי מלשון הרמב"ם פ"ב דמילה (ה"ב) "ואחר כך מוצץ את המילה עד שיצא הדם ממקומות רחוקים כדי שלא יבוא לידי סכנה", ויתכן דהוצאת הדם שבמקום המילה עצמו הוא מעיקר המצוה.

ובאמת כן מפורש ברש"י (שבת קלד א) על הא דמובא בגמ' שאין למול תינוק ירוק, משום שעדיין לא נפיל ביה דם ברית, וביאר שם רש"י, דתרתני לגריעותא, חדא שהטפת דם ברית מצוה, כדכתיב "גם את בדם

הטפת דם ברית ביעקב אבינו ודוד המלך המהרש"א בסוטה (נדף י') הקשה על שמעתא דמנחות ה"ל ממה דמבואר בסוגיא דסוטה שם דוד נולד מהול ודכתיב מכתם לדוד שתמה מכתו, וכיון שנולד מהול לכאורה אין כאן מצות מילה כלל, וצ"ע, וכתב ליישב ע"פ מה שנחלקו בשבת (נדף קלה.) בדן נולד מהול אם צריך הטפת דם ברית, ולמ"ד דצריך הטפת דם ברית הדי באמת קיים מצות מילה, והו' ששמו דוד המלך במרחץ על מצות מילה שנימול, עכ"ד.

ודבריו צ"ע, שהרי כל עיקר מה דהנולד מהול צריך להטף דם ברית הוא משום ספק ערלה כבושה כמפורש בשבת שם, ומאחר שאמרו על דוד שנולד מהול ע"כ שלא היה בספק ערלה כבושה, ואף שאפשר שיש אבי דוד מל את דוד מאחר שלא ידע אם ערלה כבושה היא שם, הא מיהא אליבא דאמת לא היתה בזה מצות מילה מאחר שלא היתה לו ערלה כבושה, וא"כ יקשה מה ששמו דוד על המילה מאחר שבאמת לא היה מהול.

והרי זה כמי שמל לפני ח' ימים, ודלעת הרא"ש בשבת (פ"ט ס' ה') אין צריך הטפת דם, ופירש המל"ם (פ"י מלכים ה"ז) דבדעיבד נתקיימה המילה לפני זמנה, אכן בשאג"א (ס' נ"ב) כתב דהוא לפי שאין מה למול, והרא"ש לא ס"ל למצות הטפת דם ברית, והובא במנח"ח (מצוה ב' סקכ"ב), אשר לכאורה בכה"ג ודאי אין כאן מצוה הנמשכת, שהרי באמת אינו מהול כלל, אלא דאין מצוה במצות מילה, וה"נ נולד מהול דכוותה.

ונראה ליישב קושיית הפרי יצחק, ע"פ מה שהעלה במשכנות יעקב (י"ד ס' ס"ג) בדעת הר"ם, דמה דהנולד מהול צריך להטף ממנו דם ברית אין זה מחשש ערלה כבושה (כמבואר בסוגיא דש"ס בשבת שם), אלא דין מחודש בפרשת מילה שהיא מטיף דם ברית אף שאין שם ערלה כלל, ויעון בקה"י שבת (ס' נ'), וא"כ לדבריו נמצא דאף שיעקב נולד מהול עכ"ז מחוייב בהטפת דם ברית, ושפיר נחשבת מילתו כנקיטת חפץ.

המהרש"א שם תירץ עוד, דאף למ"ד דאין צריך הטפת דם ברית שמוח שלא היה ערל עכ"ל, אכן זה אינו מכוון עם דברי המהר"ח או"י דעיקר שמחת דוד על המצוה שהיתה עמו כל שעה, ולא מה שאינו ערל, וצ"ע.

דכוותה יש להקשות בדכתיובים בפרשת ויחי במאמר יעקב לויט"ז [פמ"ז פכ"ט] שים נא ירך תחת ירכי וגו' אל נא תקברני במצרים, ובפשוטו ענינו דין נקיטת חפץ, ויש להקשות דהלא מילתו של יעקב אינה חפצא דמצוה, דהא איתא באבות דר"נ (פ"ב מ"ה) דיעקב נולד מהול וכתוב יעקב איש תם, [ויש לבאר דהו' המשך הכתוב יושב אהלים, דערלת הגוף סיבת ערלת הלב לת"ת, כמבואר בשו"ת הגרע"א (ס' מ"ב) וצ"ע].

ובפרי יצחק (ח"ב ס' ל' בסופו) תירץ ע"פ מה שנכתב דה"י [י"ד ס' רס"ד סק"ט] דמי שנולד מהול ונמשכה ערלתו הרי"ז ערל מר"ת, ומה דאיתא ביבמות (נדף עב.) דמי שנמשכה ערלתו אינו ערל מדאורייתא, והו' דוקא אם מל פעם אחת ונמשכה ערלתו, אך אם נולד מהול ונמשכה ערלתו הרי הוא מדאורייתא, וא"כ נמצא דמי שנולד מהול

בריתך" ע"ש. וכן איתא בר"ן שם. ומבואר שהוצאת דם ברית הוא מכלל המצוה. וכן בנוסח הברכה אחרי מילת גר אמרינו "שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ" (שבת קלו ב), ומוכח שזהו מעיקר המצוה.

וכן ביאר ב"משכנות יעקב" (יו"ד סימן ס"ג) בדעת הרמב"ם (פ"י הל' תרומות ה"יא) שכתב לגבי נולד מהול, שאף שצריך להטף דם ברית, מ"מ מותר באכילת תרומה גם קודם ההטפה, וביאר הטעם, דסבירא ליה להרמב"ם שנוול מהול אינו ערל, ומה שצריך הטפת דם ברית, אין זה כדי למול הערלה כבושה, אלא זוהי מצוה מיוחדת דהטפת דם ברית (ע"ש שהוכיח כן מהגמ' ביבמות). והיינו כדברינו לעיל שהוצאת הדם גופא היא מצוה. וכן משמע מלשון הרמב"ם בהלכות מילה (פ"א ה"ז) שכתב "ואם מל כשהיה עכו"ם צריך להטף ממנו דם ברית ביום שנתגיר, וכן קטן שנולד כשהוא מהול צריך להטף ממנו דם ברית", ומלשון "וכן" משמע שבתרומתו חד טעמא, וכשם שגבר שכבר נימול כשהיה עכו"ם לא שייך למול הערלה כבושה שכבר מהול אלא הוי מצוה בפני עצמה דהטפת דם ברית, ה"ה הטפת דם ברית בקטן שנולד מהול אין הטעם כדי למול הערלה כבושה רק מצוה מיוחדת דהטפת דם ברית (ע"ע קה"י שבת סנ"א משי"כ בזה).

וכן הוכיח המהר"ם בנעט זצ"ל בספרו "מגן אבות", שהקשה לשיטת הרמב"ם דחובל חייב משום מפרק, אמאי במילה חייב משום חובל והלא שיעור מפרק הוא בכרוגרת, וע"כ צ"ל דכיון דמקיים בזה מצות דם ברית ולכן חשיב אף שאינו כשיעור. ובתשובות והנהגות שם הארכנו שכ"מ גם מדברי הגר"ח מבריסק שהביא החזון יחזקאל בשבת ט"ז, ואכמ"ל.

והנה יש שנהגו למול בסוג מגן הנקרא קלעמפ הגורם שלא יצא דם בעת המילה, ובמק"א [תשובות והנהגות ח"ה ס' רצא] בירנו שראוי לחשוש שהמשתמש בזה מבטל מצות מילה מכמה טעמים. והנוגע לדין, דהמל במכשיר זה אינו מוציא דם, ולמשי"נ הוצאת הדם היא חלק מהמילה. הן אמת, דהמשתמשים בכלי זה טוענים שרואים שבעור הערלה גופא כנוס משהו דם, וסגי בכך, שהרי בהטפת דם ברית לגר וקטן המהול ג"כ הדין שדי כשיטף משהו דם. ונראה שאפילו אם האמת כדבריהם, מ"מ אי"ז מועיל, כיון שצריך להטף דם ולא מספיק דם המובלע בעור הערלה שאינו מתכוון לכך ואין כך הדרך להוציא דם, וצריך דם ברית כדין וכהלכה. [ועיין זבחים כו. בדם המובלע באיברים אם הוי דם].

ועוד, מסתבר שמצות הטפת דם הברית היא שצריך לעשות מעשה שמוציא דם, אבל כאן שלא עשה מעשה המוציא דם (שהרי בשעת חיתוך הערלה - כלי הדם שבמקום המילה כבר נתכווץ), ומה שרואים אחר כך מעט דם בתוך הערלה, אינו נגרם כעת ע"י חיתוך הערלה, אלא כבר מקודם נצרר הדם והתאסף שם וכעת מתגלה בהסרת הערלה, לא קיים בזה המצוה [ובגמ' שבת קו. אשכחן, שבמעשה המילה מוציא דם חבורה (דהיינו דם היוצא מחיתוך כלי הדם ולא דם דמיפקד פקיד) ושפיר י"ל שדוקא בכה"ג מקיים מצות דם ברית]. (תשובות והנהגות ח"ה ס' רצא, ע"ש הרחבה)

חייב כל ימי מדין מילה לבל ימשוך ערלתו, ולכך נתישבה דעתו של דוד במילתו.

ולענייני צ"ע, דהלא נתבאר בדברי המהר"ח או"י דעיקר שמחת דוד היא על קיום המצוה שיש לו כל שעה, והו' ודאי ליתא בזה שמצוה שלא למשוך ערלתו, והרי בלא"ה מיוחד מן התורה בהרבה איסורים, ולמה איסור משככת ערלה חשיבה היקף וסיבוב במצוות, וצ"ע, והרי בדברי המ"ז למדנו דמי שנולד מהול אינו כמהול, שהרי מי שמל עצמו ונמשכה ערלתו אינו כערל, משא"כ בנולד מהול, ושוב צ"ע קושיית המהרש"א.

ויש ליישב [למה מילתו של יעקב נחשבת לחפצא דמצוה], דשפיר י"ל שנולד מהול בלא פריעה, ודהלא באותה שעה שפיר נחשב בזה כנולד מהול, דהלא לא נצטוו על הפריעה עד מתן תורה כמבואר ביבמות (נדף ע"א), וזה ברור שאח"כ חזר יעקב ופרע מילתו, כמבואר בתוס' יבמות שם (נד"ה לא) דאברהם פרע מילתו אף שלא נצטווה, וא"כ שפיר הוי חפצא דמצוה מחמת קיום מצות מילה בעור הפריעה אף שלא נצטווה על זה.

ברם כל זה נחא רק כלפי יעקב, אך כלפי דוד המלך עדין קשיא, שאם אמרו עליו שנולד מהול ע"כ היינו שנולד עם מילה ופריעה, שכן כל המל ולא פרע כאילו לא מל, וא"כ שוב אף פריעה אין צריך, ויש לדחות.

והנראה לדון בהקדם משי"נ במק"א דב' מצוות חלוקות ישנם במצות המילה, א. כריתת עור הערלה החופה את העטרה, ב. הכנסה וכריתת בריתו של הקב"ה עם אברהם אבינו.

הלא מעתה נראה, דמעשה כריתת עור הערלה מצוה לפי שעה היא במעשה המילה, ומיד כשפירש ממעשה המילה נשלמה המצוה, אך המצוה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו קיומה באות ברית קודש החקוקה בבשרו, ואשר על זה הוא שכתב הבית הלוי שקיומה כל שעה מדכתיב והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם, שחיותם אות ברית קודש חקוקה לעולם, ועל זה הוא שכתב המהר"ח או"י דמצוותה נמשכת. ומעתה אף אם אינו חוזר להיות ערל, מ"מ יש קיום במה שמסלק הכיסוי.

דם המילה שהוטף הביא לגשם המיוחד

מעשה זה אירע עם אחד מגדולי רבני תימן ושמו היה רבי שלום חי חמוי זצ"ל, והוא נודע בצדקותו ורוח גדולתו, ואחד הסיפורים המרשימים שאירעו עמו התרחש דוקא במאבק שבמחוקק, היו אלו ימי החורף והכל התפללו לבוא הגשם בכדי לקיים את יבולם, אך השמים נותרו שחונים וכל התפילות לא הביאו לירידתם.

בעצת רבני המקום נערכו תפילות רבות והתקיימו צומות רבים וכל האנשים התכנסו ובאו להיכל המדרש לזעק ולתפלל לדבר ה' שיריד ממטר השמים על הארץ.

ימי שבט כבר הולכים ומסתיימים והגשם נדרש לקיומם ממש, וכל זעקותיהם של יושבי הארץ לא הביאו להגשמת הענין.

והנה בלילה אחד חלמו שנים מרבני העיר כי מחר יבוא לעירם אדם גדול ומיוחד, ואם ישפיעו עליו שהוא יעתיר ויבקש שיריד גשם, הרי שתפילתו תתקבל והגשם המיוחד יבא ויירד... למחרת הבוקר סיפרו זאת הרבנים איש לרעהו וכך נודע כי שנים מהרבנים חלמו חלום אחד, אלא שלא ידעו במי המדובר והאיך יוכלו לממש זאת.

ויהיה למחרת ורבי שלום חי חמוי הגיע לעירם, ומשנודע דבר בואו הבינו הכל כי לבטח הוא הרב המיוחד שהגיע לעירם, ואשר בכוחו יהיה להתפלל ולהוריד את הגשם הכה מבוקש בעירם.

פנו רבני העיר לרבי שלום חי ובפיהם תחינה שיעתיר בתפילה ליושב במרומים שיועיל ויוריד להם גשמי ברכה שבה חסרים הם לקיומם ממש, רבי שלום חי ניסה להמעיט בערכו באומרו האיך אוכל להושיעכם לאחר שיעשיתם כל כך הרבה ולא הועיל דבר.

לאחר הפצרות מרובות אסף רבי שלום חי קבוצה גדולה מחשובי הקהילה וירד עמם לבית העלמין להשתטח על קבריהם של צדיקי הדורות הספונים בו, בקול בני גדול פנו לבורא העולם שיעתיר ויחוס על עמו וימטיר להם גשם משמים.

לאחר מכן שאל רבי שלום חי אם מתרחשת היום ברית מילה, אך הוא נענה בסירוב, ורצו לסור על עקבותם להמשיך בתפילה.

ואז הגיעה הידיעה, שישנו תינוק שהיה זמנו בשבת, ולא יכלו לקיים המצוה בזמנה, ונודע עתה שמלים אותו היום בבית המדרש. שמח רבי שלום חי שמחה גדולה ופנה עם יתר הרבנים והגיעו לבית הכנסת, למקום שבו מצוי אליהו הנביא ובקשו הכל שיהיה מליץ יושר בעבורם לפני כסא הרחמים.

ואז התקרב רבי שלום חי לעבר התינוק הנימול, ומיד לאחר הברכות נטל מדם הברית ורשם עלי נייר בדם התינוק את השם 'הויה' באומרו כי שם זה החרוט בדמו של ברית המצוה יהא לזכות בעד בני הקהילה כולה.

ואכן, מיד לאחר מכן החלו השמים מתכסים בעבים וגשמי ברכה החלו לירד בעיר כולה, והכל חודו וברכו לשמאי על החסד שעשה עמהם השי"ת, ודיברו אודות שם השם שנכתב בדם המצוה כמו שהביא להם את גשמי הברכה.

מרב הגר"ח קנייבסקי שנשאל על מעשה זה, האיך ניתן לעשות זאת, והאיך בכך איסור להגות כך שם ה' ועוד לצורך ובצורה שכזו, השיב, כי כנראה ידע רבי שלום חי שבעקבות מעשה זה הוא יוושע, והיה בכך פיקוח נפש, כמו שאלהו נטמא לבן האלמנה בידעו כי יהיה בזכות כך.

מציצה בפה

שמעתי ממורי הגר"ח שיינברג זצוק"ל, כי כדאי לנשק את ספר התורה כאשר מניח את הטלית עליו כדי לא להידבק ממחלות החורף, וכעין ההלכה באור"ח סי' ק"ע, שאין לשתות מכוס ששתה ממנו אחר. ופשוט וברור הוא אף כי לכתחילה מציצה צריכה להיות בפה ולא בכלי וכפי שמדויק בלשונם של ראשונים, מ"מ מוחל חולה בפיו או בגופו לא יוכל לעשות כן רק בשפופרת או אם התינוק בחשש חולי.

מוהל שהזיק

והנה אם הזיק את התינוק ח"ו אף שעבירה היא בידו מ"מ אי אפשר לחייבו משום שאין זה פסיק רישיה שהתינוק ינוק וחשיב גרמא, [יש לומדים בדעת מרן הבית יוסף שגרמא חייב ראה סמ"ע שפ"ו וגם לדעת רבינו הרמ"א יש מקום לחייב ע"פ דעת הריצב"א שהזיק מצוי יש לחייב, מ"מ בנידו"ד אי אפשר לחייב כאשר מדובר בשוגג כפי שפסק הש"ך שפ"ו סק"א].

ספק נזיקין

ויש לשאול על זה הרי דעת מרמ"ר רעק"א סי' קנ"א והובא בפת"ש קנ"ג סק"ב, "דאדם מוזהר שלא לזיק לחבירו, וכל זמן שאין חבירו מברר דהוא מזיק לו אין שומעין לו". ומעתה מוחל חולה יטען שצריך לברר שהוא מזיק.

ונראה שאין לדברים שחר, כי כל הנידון בדברי רעק"א הוא כאשר אדם עושה פעולת היתר כגון שהולך ברחוב העיר עם בהמותיו שהוא דבר שמותר לעשות ויש ספק אולי אחת הבהמות תזיק זה אין לחוש, אבל אם אדם הולך עם המזיק עצמו בודאי שעובר איסור.

רבי חיים הלוי סאלאווייציק – רב ור"מ בריסק

[תר"ג – תרע"ח] מכתבי תלמידו

בגדר הטפת דם ברית

הנה בשו"ע [ויו"ד רסב, א] כתב הרמ"א דאם מל בתוך ח' וביום, יצא ואין צריך להטיף ממנו דם ברית, ואם מל בלילה צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית, וביאר הש"ך החילוק בזה, דהנה כמילה יש שתי מצות כללית ופרטית, כללית עצם מצות מילה, ופרטית דצריכה להיות בשמיני, וכי היכי דהוי מילתו מילה לאחר ח', כן גם קודם ח' הוי מילתו מילה, ומה שאין מליץ קודם ח' זה מפני המצוה דיום השמיני, וע"כ אם מל ביום בתוך ח' יצא, דביום הוי זמן מצות מילה.

ולפי"ד הש"ך צ"ב קושיית התוס' בקידושין [כט] דנשים פטורות ממצות מילה דכתיב אותו ולא אותה, והקשו בתוס' למה לי קרא הא הוי מ"ע שהזמן גרמא, דאין מילה אלא בשמיני, וקשה מה הקשו דהא דהוי מילה ביום השמיני אין זה משום דבזמן תליא מילתא, אלא תליא בגוף הולד, דאין ולד פחות מזה נימול, ואם היה מציאות לומר שיהיה הולד בן שמונה ימים בלי שיעברו שמונה ימים, ג"כ היה נימול, דאל"כ נוכל לומר שכל המצוות נקראים מ"ע שהזמן גרמא, מפני דעד י"ג שנים אינו מחויב במצוות, אלא ודאי הטעם דמעיקרא פטור לא מחמת הזמן, רק דקודם עדיין לא נקרא איש כשהוא לפני י"ג שנה, וה"נ במילה כן, דכיון דמצות מילה שייך אפילו קודם ח' דהלא עליו מיום הולדו, א"כ לא הוי מ"ע שהזמן גרמא, וע"כ צריך קרא לפטור נשים.

ואשר נראה לומר, דבהטפת דם ברית יש שני דינים דאינה צריכה

להיות ביום שמיני, אבל מ"מ צריכה להיות ביום, וא"כ כשמלו אותו בתוך ח' ביום הוי כמו שנולד מהול ואין צריך אלא הטפת דם ברית, דהרי היה גם הטפת דם ברית ביום באותה מילה עצמה, אבל מלו בתוך ח' בלילה, נהי דהוי כמו שנולד מהול ואין צריך אלא הטפת דם ברית, אבל הטפתו הלא הוי בלילה והטפה צריך להיות ביום דוקא, ע"כ שפיר פסק הרמ"א שצריכים להטיף דמו פעם שנית ודלא כהש"ך, וא"כ נוכל לומר שגם הרמ"א סובר כהתוס' דמצות מילה לא הוי אלא ביום ח', והוי מ"ע שהזמן גרמא.

ומעתה שפיר מקשו התוס', אלא שהרמ"א מיייר לגבי דין הטפת דם ברית, והטפה גם קודם ח' הוי ביום ולא בלילה, וע"כ ביום יצא דהא הוי הטפה ביום, ובלילה לא יצא דהא לא הוי הטפה ביום.

הטפת דם ברית בראי ההלכה והמנהג

דם ברית

באופנים שונים מוצאים אנו ענין של הטפת דם ברית, דהיינו הוצאת מעט דם מאבר המילה כשאין שם ערלה. דם המילה נקרא דם ברית שנאמר "הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם" (שמות כ"ד ח') ופירושו התוס' בנדרים ל"א ע"ב שפסוק זה מדובר אף לענין דם מילה שישראל נכנסו לברית במילה ובהוצאת דמים. וכן מוצאים אנו בפרקי דר"א פרק כ"ט שיציאת מצרים היתה בזכות מצות פסח ומילה, ודרשו זאת מהכתוב "ואומר לך בדמך חיי ואומר לך בדמך חיי" (יחזקאל ט"ז ו') שני דמים דם פסח ודם מילה (עי' רש"י שמות י"ב ו'), ומשמע שהוצאת דם ברית הוא חלק חשוב במצוה. מובא בגמ' שבת קל"ד ע"א שצריך במצות מילה דווקא ע"י הוצאת דם. וכתב רש"י על דברי ר' נתן שהביאה אשה לפניו ילד אחד וראתה שהוא ירוק והציץ בו ולא ראה בו דם ברית ואמר לה להמתין עד שיפול בו דמו וז"ל "ראיתיו שהיה ירוק, ותרתי לגריעותא חדא דאי מלה ליה לא נפיק מיניה דמא והטפת דם ברית מצוה כדכתיב גם את בדם בריתך, ועוד דמסוכן הוא ומשום חולשא שלא נוצר בו דם עדיין", ומפורש מדברי רש"י דיש טעם לדחות את המילה משום הטעם דאין בו דם ברית ואולם עי' בהעמק שאלה לשאלות בהערה לשאלתא י' שכתב לדעת הרמב"ן שאינו אלא לכתחילה וכבר האריך בזה בס' משיב נפש ח"ב סימן א'. ויעיין בגמ' שבת קט"ז ע"ב שברכת המילה של גרים ועבדים קבעו חז"ל את נוסח הברכה "למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית", שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ. וכתב הרמב"ן (שם) להסביר מה שהוסיפו בברכה ענין הטפת דם ברית "לפי שיש כמה גרים שמתגיירים כשהיו נימולים ועיקר מילתן הטפת דם ברית לפיכך תקנו לכולם כן".

וכבר דנו הפוסקים לענין מילה בקרני לייזר שאין ראוי לעשות כן כיון שמצות המילה צריכה להעשות דוקא ע"י חיתוך כמובא בטור יור"ד סימן רס"ד ס"ב "בכל מלין אפילו בדור ובזוכית ובכל דבר הכורת ומצוה מן המובחר למול בברזל" ועי' קרני לייזר הסרת הערלה בדרך אחרת שאינו בכלל חיתוך. וכמו שמובא בשו"ת אמרי יושר (למהר"ם אריק זצ"ל) סימן ק"מ שא"א למול ע"י סם וה"ה ע"י קרני לייזר וודלא כמו שמובא בשו"ת מנחת יצחק ח"ח סימן פ"ט שמביא בשם אחרונים שמותר ע"י קרני לייזר עפ"י דברי הרמב"ם ח"ב מהלכות מילה ה"א שאפשר למול בכל דבר הכורת ולייזר ג"כ נחשב דבר הכורת. ועוד טעם לאסור קרני לייזר כיון שבמילה כזו אין דם מילה וכפי שהבאנו לעיל שזה תנאי הכרחי במצות ברית מילה.

נולד מהול

תינוק שנולד מהול מטיפין ממנו דם ברית ונפסק ברמב"ם הלכות מילה פ"א ה"ז ובשו"ע יור"ד סימן רס"ג פ"ד, ויעיין בגמ' שבת קל"ה עה"פ "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" ודרשו חכמים ערלתו זה שודאי מצוה למולו דוחה את השבת ולא הנולד כשהוא מהול שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית

וב"ה אומרים אינו צריך, ואף וב"ש הסוברים שצריך להטיף ממנו דם ברית מ"מ אינו אלא מספק שמא ערלה כבושה היא ולכן אינו דוחה את השבת. ודין הטפת דם ברית אעפ"י שהוא מהול כתבו המהרש"א בתוס' ד"ה ולא ובים של שלמה יבמות פ"ח סימן ו' שהוא רק מדרבנן. אולם יעוץ בירושלמי שבת פ"ט ה"ב הלימוד באופן אחר וז"ל "רב אמר המול ימול, מכאן נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית", ומבואר מדברי הירושלמי שמה שצריך להטיף דם ברית בנוולד מהול אינו משום חשש ערלה כבושה אלא דיש ריבוי מיוחד בתינוק שנולד מהול שצריך הטפת דם ברית, מלשון השו"ע משמע דנולד מהול אין צריך מציצה, וכן משמע לשון מהרי"ל שהוא בדרכי משה (שם) ס"ק ב', אמנם בשו"ת מהר"י אסאד סימן רנ"ח מצריך למצוץ בנוולד מהול (עי' בשו"ת פינת הבית סימן י"ג משכב"ז).

הטפת דם בלילה

הטפת דם ברית בנוולד מהול נעשית לכתחילה ביום ולא בלילה כדין ברית מילה הרגיל, אולם בדיעבד אם הטיף דם בברית בלילה יצא ידי חובתו, וכן כתוב במפורש בתוספתא שבת פרק ט"ז ה"ז "מי שנולד מהול אין מלין אותו אלא ביום", וכן אמרו בגמ' יבמות ע"ב והטעם כיון שהטפה זו היא ממצות מילה או ספק מילה ממילא דינה ככל דיני מילה שנעשית ביום ולא בלילה, וכ"כ בהגהות מיימוניות פ"א מהלכות מילה, עכ"ז אם הטיפו דם ברית בלילה בנוולד מהול כתב המהרש"ל בים של שלמה יבמות פרק הערל דבדיעבד יצא ידי חובתו ואין צריך להטיף שנית.

אמירת תחנון וסעודה ביום הטפת ברית

תינוק שנולד מהול ביום שמטיפים ממנו דם ברית לא אומרים תחנון בברית בבית הכנסת ששם המילה או במנין שמתפללים בו אבי הבן כדין מילה גמורה וכ"כ בשו"ת מהר"י חאגיז ח"ב סימן קס"ח, כמו"כ ביום שמטיפין ממנו דם ברית יש לעשות סעודה לכבוד המצוה כמו שעושים בברית מילה כרגיל, וכך מובא בס' זכר דוד מאמר א' פ"ה ובשו"ת הלכות קטנות ח"ב סימן קס"ח ובכף החיים סימן קל"א ס"ק ע"ה.

הטפת דם ברית לנימול ע"י גוי

מובא בשו"ע סימן רס"ד ס"א שגוי לא יכול למול בן ישראל דרך מי שמצווה על מצות מילה ראוי למול. והנה יש לדון האם צריך הטפת דם ברית במקרה וגוי מל. יש אומרים שצריך להטיף ממנו דם ברית, מדברי הרמב"ם משמע בפ"ב מהלכות מילה שאין צריך להטיף אולם הטור בריש סימן רס"ד מביא דברי הסמ"ג דגוי שמל צריך לחזור להטיף דם ברית. וכתב הב"י דלכאורה זה מחלוקת בין הרמב"ם לסמ"ג. אך בסו"ד כתב שאין מחלוקת ביניהם שהרמב"ם מדבר במילה ממש פעם נוספת וע"ז כתב שא"צ לחזור ולמולו והסמ"ג מוסיף שעכ"פ צריך הטפת דם ברית וגם הרמב"ם מודה שאעפ"י שאין צריך למולו שנית מ"מ צריך להטיף ממנו דם ברית. ומציין הב"י שכך כתב רבינו מנוח בדעת הרמב"ם, אולם בשו"ת הרשב"א החדשות סימן קמ"א כתב דאין צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית.

הנושאים הבאים

לך לך-הטפת דם ברית, המול ימול
(י"ג), נולד מהול צריך להטיף ממנו דם
ברית (ירושלמי שבת י"ט ב)
יורא- הכנסת אורחים, ואקחה פת
לחם וסעדו לבכם וכו' (י"ח ה)

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה
בעריכה תמציתית וייחודית
לחשיג בחנויות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נסתר,
ראשונים, אחרונים, חסידות

שאל אבין ויגדן

ליקוטים מתורת מרן רבן של ישראל הגראי"ל שטינמן זצ"ל

לך לך | תשע"ט | גלין מס' 22

מפני דרכי שלום

אמרי נא אחותי את למען יטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך (י"ב י"ג)

פירוש רש"י למען יטב לי בעבורך יתנו לי מתנות עכ"ל כבר הקשו המפרשים וכי אברהם הפך היה במתנות והלא שונא מתנות יחיה וי"ל דלהלן מבואר דאברהם אבינו חזר על אכסניותיו ופירש"י לפרוע הקפותיו וא"כ אתי שפיר מה שהיה רוצה מתנות כיון שהיה בע"ח והיה צריך לפרוע חובותיו. וכשהייתי בשב"ק אצל מרן הגראי"ל שטינמן שליט"א שאלוהו האריך לקח אברהם אבינו מתנות והרי שונא מתנות יחיה ואמר מרן שליט"א דמפני דרכי שלום מותר. (להוסיף לקח)

נדנדו של גזל

אם מחוט וער שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברהם (י"ד כ"ג)

ברש"י אם מחוט וכו' אעכב לעצמי מן השבי ואם אקח מכל אשר לך ואם תאמר לתת לי שכר מבית גנזיך לא אקח יש להקשות דבגמ' חולין פ"ט משמע שהטעם שלא רצה אברהם אבינו לקחת לעצמו היה משום איסור גזל עי"ש דהוכיחו מכאן דקשה גזל הנאכל ועי"ש במהרש"א וכו' להדיא ברש"י סוטה י"ז ז"ל בשכר שהברית עצמו מן הגזל ואמנם בפסוק כאן מבואר שטעם אחר היה לאברהם אבינו בזה שלא תאמר אני העשרתי את אברהם ונראה דבאמת טען כאן אברהם ב' טענות א' אם מחוט ועד שרוך נעל שלא אעכב לעצמי מן השבי והוא משום גזל וכמו ששמעתי ממרן שטינמן שליט"א דאף שזכה לעצמו בכיבוש מלחמה מ"מ יש כאן נדנדו של גזל כיון שסדום לא נתן מדעתו אלא לקחו אברהם בעל כרחו ושמה תאמר ליתן לי מבית גנזי שבזה אין חשש גזל ע"ז אמר לו גם בזה איני רוצה שלא תאמר אני העשרתי את אברהם. (שם)

בעניי ברית מילה

מי קודם למילה

הנה יש לדון בב' תינוקות אחד נמצא בירושלים בתחילת יום הח' והשני בבני ברק ושם הנץ החמה לאחר כמה דק' האם צריך להקדים מילת התינוק שבירושלים. ושאלתי הדבר לגר"ח קניבסקי והשיב דזה אותו יום השמיני.

וביאר הדברים י"ל דמצוה התלויה ביום אין מעלה לקדימת הזמן של אותו היום ודווקא דברים שאינם תלויים ביום אלא בזמן כגון במס' שמחות התם יש מעלה לקדימה בזמן החיוב.

וכששאלתי הדבר לרבנו השיב דהמצוה מוטלת על האבא ולא על המוהל והוא רק שליח ובידו להקדים מי שירצה. (הרה"ג ר' שמואל דרזי בס' מלאכות שמואל)

[בנידון דין קדימה למצוה שזמן חיובה קודם ציין רבנו לדברי הקובץ שעורים סו"פ הכותב אות שכ"ז דכתב בענין מי שלוה מבי בע"ח באופן דליכא שעבוד נכסים דאף לדעת הסוברים דאין דין קדימה במלוה ע"פ היינו דווקא לגבי המלוה אבל הלוח חייב לפרוע להמוקדם תחילה מטעם פריעת בע"ח מצוה וצריך לקיים המצוה הראשונה שנתחייב בה כמו בכל שתי מצוות שאינו יכול לקיים שתיהן שצריך לקיים אותה שנתחייב בה תחילה כמבואר בזבחים ק' גבי הולך לשחוט את פסחו ושמע שמת לו מת דמפלגין בין מת קודם חצות למת לאחר חצות יעו"ש עכ"ד הקובץ שעורים.

עוד העיר רבנו במי שעשה צרכיו קודם הסעודה ונטל ידיו דמבואר

במשנ"ב סי' קס"ה ד"א דיטול ידיו פעם אחת כדין ויברך תחילה ברכת ענט"י אע"ג דנתחייב קודם בברכת אשר יצר כמד"ב העיר רבנו מהא דטלית קודמת לתפילין אע"ג דתפילין מעיקר דינא נוהג גם בלילה משא"כ טלית ואעפ"כ מקדימין הטלית והשאג"א הקשה דתפילין מקודש טפי מטלית ואמנם השו"ע כתב הטעם משום דמפילין בקודש ויעו"י בבה"ל שם דהוסיף לבאר דהאדם צריך לילך מדרגה לדרגה אולם צ"ב היכן מצינו דין קדימה זה] (וראה מש"כ בהל' תפילין)

סנדק למי שהחזירו בתשובה

שאלו קמי רבנו באם א' החזיר את השני בתשובה, ומרגיש שחייב לו חיו, האם לתת לו כהכרת הטוב סנדקאות, או שמא יתן לת"ח וצדיק ממנו.

והשיב רבנו: שאכן יכבד אותו בסנדקאות כי גדולה מאד חובת הכרת הטוב, ואין מה לדאוג, לא יצא מכך ח"ו שום נזק אדרבה זה יביא רק תועלת לרך הנימוס. (כ' צדיק כתמר יפרח)

למנוע מאבא לחלל שבת

שח הגר"א מן: שאלתי את פי קדשו של רבנו בעל תשובה עושה ברית לבנו בש"ק, ואביו מחלל שבת אומר שקשה לו להיות אצל בנו כל השבת ויבוא ברכב בש"ק יש לבן עצה אחת שייכבדו סנדק ואז יסכים לשהות אצלו בשבת אבל רצה לתת לאדם גדול, האם מותר לו על חשבון הילד לתת למחלל שבת. והשיב: כמה ההוא אדם גדול איני יודע, אבל שאביו יחלל שבת זה ברור וזכות זו שמונע מאביו חילול שבת זכות לילד לא פחות מאדם גדול. (כל משאלותיך)

המצוה מועילה לבן

שח הגר"א מן: נשלחתי לשאול שאלה קמיה רבנו: אברך שנוולד לו בן, ומעוניין לתת סנדק לאדם גדול, אבל אברך פלוני ביקש אם אפשר לתת לו את הסנדק כיון שאין לו ילדים ושמע שיש סגולה לזש"ק להיות סנדק. הוא מוכן לעשות חסד, אבל כיון שסנדק אדם גדול - זה טוב לילד, איך מותר לקחת טובה זו מבנו. ע"כ השאלה.

הגראי"ל הצדיק את האברך שמסתפק האם לתת לאיש ולמנוע רווח מהילד, ואמר: כי מצדו האברך צודק. אך שוב בפעם נוספת נשאלה השאלה קמיה רבנו והשיב: מי הוא האדם גדול שרוצה לתת לו איני יודע - האם הוא אדם גדול, אבל המצוה היא ודאי מצוה אמיתית. וגם הוסיף: כי לכאורה המצוה היא (תועלת לילד) לא פחות מאדם גדול. (כל משאלותיך)

חסד עם הצלם

הרה"ג ר' מרדכי אריאל סיפר כי זוכר ברית אחת שהיה סנדק והצלם לא הספיק לצלם והתאכזב מאוד ועשה עמו חסד והשאיר התינוק אצלו עד שגמר לצלם כל התמונות, משום מדת הסבלנות.

מצוה הבאה לידך

בא לפני רבנו ראצ"ט שא' הזמינו לסנדק וחשב לומר לו שיקח ת"ח ולא אותו, אמר לו רבנו א"א לדעת מי חשוב בעוה"ב יותר, הרי עולם הפוך ראיתי, ומצוה הבאה לידך אל תחמיצנה.

חייקה

שח רבנו: האמת היא שאין מבינים איך לשער ערך של מצוה מה היא, בעולם הבא יסתכלו על כל חלק של מצוה כערכה, על כל חלק וחלק ולו הקטן ביותר שבמצוה, אחרים עושים צחוק ממה שנותנים חייקעס בברית. אמנם ראיתי שאין לזלזל בזה, ומביאים רא' מכהן בקרבן פסח

שכאשר היו שוחטים את הפסח ה' הכהן מקבל הדם ומוסרו לכהן אחר והוא מוסרו לכהן נוסף אפי' למאה כהנים עד המזבח ולמה היו צריכים לכל זה הלא לכאורה זה עבודה מיותרת שהרי הכהן המקבל הדם ה' יכול לבדו לגשת למזבח ולזרוק הדם לבדו אלא מצוה דכל אחד לקחת חלק בהמצוה.

וכן איתא בספר חרדים וז"ל התנאי הששה עשר, שישתדל אדם לעשות המצוה בחבורה ולא ביחיד, שעל מצות לימוד התורה נאמר חרב על הבדים ונאולו, ופירושו ז"ל חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקים בתורה בד בבד, ולא עוד אלא שמתטפשים, שנאמר ונאולו (ברכות נג ב). וכן בכל המצוות יש שכר יותר בהיות המצוה נעשית על ידי רבים, כדקאמר במסכת יומא במצות קרבן פסח שחט השוחט וקבל הכהן נתנו לחבירו וחבירו לחבירו כדי שיתעסקו בה רבים במצוה, עד שיגיע הדם לכהן הקרוב אצל הכהן הקרוב למזבח ושפכו שפיכה אחת כנגד היסוד.

אין חשבונות

מעשה בבעל תשובה שנולד לו בן זכר ביום שבת קודש, ויום השמיני שלו לשבת הבאה, והוא רוצה לקיים את המילה בזמנה, אך הוא יודע שבני משפחתו הקרובים שאינם שומרי תורה ומצוות ר"ל יחללו שבת כדי להשתתף בברית מילה, והוא שואל האם יקיים את המצוה בזמנה למרות החילול שבת שייגרם ע"ז, או שידחה את המילה ליום ראשון כדי למעט בחילול שבת.

והשיב רבנו: שאבי הבן צריך לעשות את המצוה המוטלת עליו כצורתה בלי חשבונות, והקב"ה יעזור שלא ייגרם חילול שבת ע"י המצוה. (גליון וישמע משה - מקץ תשעח)

עני המהפך בחררה בברית

קידושין נט, א תוד"ה עני וכו' כ' אבל אם שכר בעה"ב מלמד אחד יכול בעה"ב אחר לשכור אותו מלמד וכו'.

הנה ה' מקום לומר דכל ענין דעני המהפך בחררה אסור משום דאע"ג דבזה שהפך לא קנה עדיין את הדבר מ"מ לגבי לקחת זה הוי כמו שכר קנה, אבל בדבר שלא שייך כלל לקנות לא שייך איסור של עני המהפך בחררה, וכיון דהבעה"ב לא קנה את המלמד, דהא פועל יכול לחזור בו לכן לא שייך כלל לאסור לבעה"ב אחר לשכור את המלמד הזה. אמנם בתוס' חזינן דגם בזה יש האיסור דעני המהפך בחררה.

אכן עדיין יש לומר משום דנהי דהפועל יכול לחזור מ"מ יש בו קצת זכות דהא אמרינן בב"מ ד' י' דכל זמן שלא חזר בו ידו כיד בעה"ב א"כ אפשר דלכן שייך כבר איסור מחמת דהפך בחררה, ולולא זאת לא ה' איסור כלל

או דס"ל דאינו תלוי כלל בדבר שאפשר לקנות.

ונפק"מ אם א' הפך להשיג איזה דבר מצוה כגון מילת בן חבירו או סנדק או עליה לתורה אם מותר לאחר ליקח זה, או דאסור משום מהפך בחררה. ולפי"מ שהסתפקנו דיתכן דכמו דמושיבין מלמד בצד מלמד ה"נ מותר להבעה"ב לשכור מלמד שכר נמצא בבית בעה"ב אחר משום דגם בזה שייך התקנה דבתורה אין להקפיד על מהפך בחררה. וא"כ בדבר מצוה לא שייך בכלל ענין מהפך בחררה וכע"ז כתב רש"י דלקדש אשה אין בזה משום עני המהפך בחררה משום מצות פרי' ורבי' (אילת השחר קידושין נט, א)

הטפת דם ברית כמה פעמים

קידושין סב, ב בתוד"ה אלא מעתה הנותן פרוטה לשפחתו וכו'. ע"י ברשב"א דא"צ טבילה מעיקר הדין כמו הטפת דם ברית.

ולכאורה מים דטבילה שייך אפילו הרבה פעמים וזה מקרי טבילה. אבל הטפת דם ברית וכי כל פעם שמטיף דם במקום הערלה מקרי הטפת דם ברית דא' שנימול כבר כדין לשם מילה הוי כמו מטיף דם ממקום אחר, וכ"ז שלא חידשה תורה בפירוש שאינו מהול לגמרי הרי שמה שעושה דם לא מקרי הטפת דם ברית.

ומדבריו משמע דה' מקום לומר דאע"ג שמל לשם עבדות ובזה נתקיים מצות מילה מ"מ ה' שייך בו קצת ערלות שיהי' שייך מצות מילה ע"י הטפת דם ברית (אילת השחר קידושין שם).

המופת של החזון איש

כתב הגר"א מן: אמרתי לרבנו כי סיפר לי מרן הגר"א"ל כי פעם אחת בעת הבחירות בב"ב, הסתיימה הספירה, והיה לא כל כך טוב לחרדים (גבולי), והגיעו המעטפות של חיילים מחוץ לעיר אחר זמן, ומבחינה חוקית לא צריכים לפותחן, אבל אם רוצים אפשר לפתחן ואם המצב היה נשאר כמו שהוא, היה רוב לחרדים אבל אם יפתחו את המעטפות יתכן שיוכרע נגד רוב החרדים, והחזון איש התפלל שלא יפתחו אותן, ולא פתחו והיה רוב לחרדים.

ומבחינה חוקית אחר זמן רב מותר לפתחן, ופתחו וראו שאם היו פותחים אותן בשעתן היה נהפך הרוב לחילוני.

תשובה: זה נכון. והיה פעם נוספת שהיה חסר קול אחד להכריע, והחזון איש נכנס לחדר והתפלל והגיע קול נוסף והוכרע לטובה. (כל משאלותך)

בדידי הוי עובדא מתוך גלין היצא לאור ברמות ד'

שהלה הוריד את ראשו].

הוא רצה לשמוע מפי התלמידים את לשון הגמרא ממש, ולא עבר לשאלה הבאה עד ששמע את ה"לשון". פעם שאל שאלה, והילדים השיבו תשובה נכונה מסברא, אך שוב חזר על השאלה, עד שאחד התלמידים אמר: "תוספות אומרים...". הוא רצה לשמוע שהם לא אומרים סברא זו מעצמם, אלא בשם התוספות.

הגמרא (ב"ק נב, א) מביאה משל: "כד רגיז רעיא על ענא, עביד לנגדא סמותא". כאשר הרועה כועס על צאנו, הוא מנקר את עיניה של העז שמובילה את העדר ועושה אותה סומא, והיא נופלת בבורות שבדרך וכל העדר נופל אחריה. כך הקב"ה כשרוצה להיפרע משונאיהם של ישראל ממנה להם פרנסים שאינם מהווגים ומכשילים את כל ההולכים אחריהם.

שאל רבינו זצ"ל את התלמידים, הרי גם ל"משל" צריך שיהיה "הגיון", ומה פתאום רועה צאן עושה כזה דבר רע לצאנו. המתין רבינו זמן רב לתשובה [בדרך כלל אם לא השיבו, מיד היה עובר לשאלה אחרת], עד שלבסוף אחד מהילדים צעק: "כד רגיז" ... ונהנה רבינו מהתשובה: "**כשאדם כועס, הוא מסוגל לעשות דברים לא הגיוניים!!**".

הרב א.ב. שליט"א מלמד דרדקי, היה נוסע עם תלמידיו מידי שנה להיבחן אצל רבינו. וכך הוא אומר: רק מנושא הבחינות אצל רבינו זצ"ל ניתן ללמוד 'תורה שלמה' בסוגיא זו, איך לשאול ומה לשאול, איך להתייחס לרבי ולתלמידים וכו' וכו'. הוא היה מקרין אל התלמידים חיבה גדולה. פעם שאל מה למדו, והשיבו: 'פרה והמניח' [כך גם היתה דעתו שיש ללמוד בת"ת קודם פרק 'הפרה'], ושאל בחיבה: "הרי פרק 'המניח' הוא לפני פרק 'הפרה'...".

ידוע שרבינו היה מקבל ראשי ישיבות, נגידים ואישי ציבור בחדרו כשהוא יושב על מיטתו, וללא מגבעת ומעיל עליו. אך מעולם לא הסכים לקבל תלמידי תלמוד-תורה לבחינה בחדרו. היה טורח ללבוש את מעילו ומגבעתו, ובשארית כוחותיו היה נכנס לחדר הגדול כדי לקבל דוקא שם את התלמידים.

הקפיד [בשנים שהיה יותר בכוחותיו] שלא יכנסו אנשים זרים לחדר בשעה שבוחן את הילדים. מלבד הרבי והמנהל, לא הרשה לאחרים לשהות שם. כפי הנראה, טעמו היה שלפעמים ילד אינו יודע את התשובה ועלול להיפגע. [פעם הביט רבינו לעבר החלון, ונתן שם את עיניו, אחר כך התברר לי מפי הילדים, שאדם זר הציץ מהחלון, ורבינו לא המשיך עד

הגליון מוקדש לעילוי נשמת:
שרה ב"ר מנחם, סימה שמחה
ב"ר משה, שמעון ב"ר אברהם,
בן ציון בן בנימין

גליון קפ"ד, פ' לך לך
יא מרחשון ה'תשע"ט
רמת - השרון

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

שימת לב מה היה ומה הפסדנו, הדבר גורם שנאסף הצדיק.

שני פירושים בפסוק 'מפני הרעה נאסף הצדיק'

"מפני הרעה נאסף הצדיק" - יש בזה שני פירושים, פירוש אחד שהצדיק נאסף מפני הרעה העתידה לבוא, כדי שלא יראה אותה. הגמ"ל מספרת על שמואל הקטן שהיה בדרגא שראוי שתשרה עליו נבואה, שלפני שנפטר, אמר שצרות גדולות יבואו על עם ישראל (ואנו מבקשים מבורא העולם שלא יהיו צרות). אבל מצאנו אגדה אחרת, ש"מפני הרעה נאסף הצדיק" - לעצור את הרעה שלא תהיה רעה.

כתוב "ויאמר דוד אל ג'ד צר לי מאד". הנביא אמר לו שצריכים לבוא רעות גדולות לעם ישראל, ואתה הרי מלך למטה, ומה שתחליט שאתה רוצה, יהיה מקובל למעלה; או שתהיה מלחמה שלוש שנים, או שיהיה רעב ובצורת שלוש חודשים, או שיהי דבר ג' ימים. דוד המלך אמר "ויאמר דוד אל ג'ד צר לי מאד", ומכיוון שאני לא יודע איך לצאת מהרעה הזאת - "...נפלה נא ביד ה' פי רבים ורמיו וביד אדם אל אפלה" ודוד המלך רואה שהמלאך המשחית הורג בבני ישראל, עד שנפטר במגיפה אבישי בן צרויה, ראש הסנהדרין, ורק אז נעצרה המגיפה.

גיבור במלחמתה של תורה

הצדיק הגדול אבישי בן צרויה ראש הסנהדרין - הגמרא^א אומרת שהוא היה הגיבור הגדול בצבא של דוד המלך - גיבור במלחמתה של תורה. אומרת הגמרא^א "וכנניהו בן יהונדע בן איש חיל רב פעלים"^ב, במה היה רב פעלים - שרצה לטבול ביום השלג והיה קרח, לקח גרזן ושבר את הקרח, נכנס וטבל במים הקפואים. ועוד אומרת הגמ'^ב שלמד תורת כהנים בימי דסיתוא, שהימים קצרים, והספיק הספק עצום, את כל הברייתא של

בתורה, עמל בתורה, ולכן הצליח יותר. אלו שעמלו פחות הצליחו פחות.

חייבים לספר לאן הגיע הרב שך זצ"ל ע"י שהוא עמל ולמד וכל אחד יכול להגיע לזה.

כתר תורה שייך לכל אחד ואחד

המשנה במס' אבות^א אומרת "שלשה כתרים הם; כתר תורה, כתר כהונה וכתר מלכות", כתר מלכות שייך למשפחת דוד המלך, בבית שני היה אצל ינאי המלך מגזע החשמונאים, והרמב"ן ב' ויחי אומר שהייתה מידת הדין נוראה ונהרגו כל בני החשמונאים בגלל שנלטו את המלכות ששייכת למשפחת דוד, ואע"פ שחשבו שהם ראויים לזה, זה לא היה כראוי. כתר כהונה שייך למשפחת אהרן הכהן. כתר תורה לא שייך לאף אחד, הוא שייך לכל אחד ואחד, כי התורה לא עוברת בירושה, כל אחד יכול להתגבר בכוחות עצמו להיות הגברא רבא, כפי שהיה הרב שך זצ"ל.

המשנה במס' אבות^ב אומרת "רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לך"רים הרבה... נקרא רב, אהוב...". ואומר הר"ן ש"לשמה" הפשט הוא רק בשביל לדעת את התורה (וכך אומר הנפש החיים, ש"לשמה" דהיינו לדעת ולהבין את התורה). ואומרת המשנה "ינתנת לו מלכות וממשלה".

ממליך מלכים כדי להרבות טהרה בישראל

בדיבורו של הרב שך הוחלפו ראשי הממשלה בארץ, ולא שעניין אותו מאיזה מפלגה יהיה רה"מ, אלא שרק בשביל שיוכלו כמה שיותר לקיים מצוות בארץ ישראל, מתוך קדושה וטהרה - זו הממשלה שהייתה בידיו. אנחנו מספידים את הגברא רבא העמל בתורה שחסר לנו. "הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק"^ג. אם עוברים לסדר היום בלי

הצדיק לא אבד

הספר על מרן הרב שך זצ"ל
נאמר בהיכל ישיבת
וילקומיר, אשדוד.

טרם פורסם

אין תרוצים מדוע אנו לא כהחזו"א

מי אנו שנוכל לתת ביטוי לעוצם גדולתו של האי גברא רבא, כמה שנדבר לא נוכל לספר אפילו אפס קצה מעלותיו של מורינו ורבנו ראש הישיבה זצ"ל, אבל מה שכן חשוב וחייבים לדבר, וחייבים להראות, זה לאן בן אדם יכול להגיע! כשנפטר החזו"א זצ"ל, הספידו אותו בכל עיר ועיר. היה אדם גדול שהספיד אותו ואמר על החזו"א שהוא היה "קדוש מרחם" בקדושה ואהבת התורה. הרב מבריסק שהיה מאוד מקורב לחזו"א הגיב על כך שאלו שאומרים שהוא היה 'קדוש מרחם', אין זה נכון, יש בזה מעין תרוץ למה אני לא נהייתי כמו החזו"א.

עמל התורה עשה את החזו"א לכזה

ישנם הרבה אנשים כשרוניים שלא הגיעו לאפס קצהו של החזו"א, יש להם תירוצ; הוא היה קדוש מרחם. האמת, אמר הרב מבריסק, שהחזו"א נולד כמו כל ילד, עם חשק לשחק וכדו', אבל הוא, במרץ ובהתגברות בחר

^א סוטה מ"ח ע"ב
^ב שמואל-ב כד, יד
^ג ברכות ס"ב ע"ב
^ד ברכות מ"ח ע"ב
^ה שמואל-ב כ"ג, כ'

^א אבות פ"ד מ"ז
^ב אבות פ"ו מ"א
^ג ישעיה נז, א'

בתשובות הגאונים שכשנפטר רב – רבנו שבבבל, התלמידים ישבו והחלו מתבוננים במעלות שהיו לרב, במילי דחסידותא של רב, והגיעו למספר עשר – עשר מעלות של חסידות. אחד מצא מעלה שלא הלך בלי להגות בתורה, ואחד מצא מדה שלא דיבר שיחת חולין מימיו וכו'. אמרו התלמידים: מה נעשה עכשיו, וכי יש מישהו יכול לקיים את כל המעלות הללו? אלא אמרו שנתחלק בהם, כל אחד יקח מידה אחת וכך ננסה למלא את מקומו.

הראש ישיבה הלך מאיתנו, זה מחייב אותנו להתחזק, אם קשה לקבל את כל הדרגות ביחד, צריך לקבל לפחות חלק מהם, לקבל את ההתמדה בתורה שלו.

ההתמדה בתורה של הרב שך זצ"ל

הוא נכנס פעם לישיבה ב 3.00 בבוקר, ושאל את הבחורים שהיו שם שעשו משמר קושיא בלימוד שהייתה קשה לו, ופתאום הוא שם לב שהוא עם חלוק לילה, כשהתעוררה לו השאלה, הוא לא שם לב איך הוא לבוש והלך מיד לשאול ולחפש תירוץ. בשעה תשע, הוא סיפר שכבר הספיק לנסוע לירושלים לשאול את הרב מברסק ולחזור.

חשקת התורה של הרב זצ"ל

היה עוד סיפור שהרב מברסק שלח מישהו לביתו, אחרי חצות הלילה. השליח שאל שאולי הוא ישן ואיך יפריע לו? אמר לו הרב מברסק שודאי לו שהוא לא ישן כעת, כי שאלתי אותו היום שאלה, ואם הוא היה מוצא תירוץ הוא היה רץ אלי להגיד לי, ואם הוא לא בא אז ודאי שהוא עדיין ער ומחפש תירוץ. צריך כמובן להיזהר לא להרוס את הגוף, צריך להקפיד לישון, אבל לפחות צריך לקחת קצת מעמל התורה שלו.

כל עולם התורה התנהל על פיו, הוא הדריך את הישיבה, הדריך אלפים, באיו גמילות חסדים, באיו עין טובה. אמרנו רק מעט מן המעט, **העיקר שלא נחשוב שהוא גולד כך**, אלא נזכור שהוא עמל ויגע, כל אחד יכול להגיע לכך בעמל התורה. נקח קצת ממדותיו, וכך הצדיק לא אבד. ונזכה שיהיה מליץ יושר על עם ישראל.

הגמרא^א דורשת "את הכבש האחד"^ב "אחד – המיוחד", אחד המיוחד זה היה מורינו ורבנו הראש ישיבה, מובחר שבמובחר. איזה קרבן מובחר הקריב המלאך מיכאל לפני הקב"ה! תמים בלי מום, הייתה לו שלמות בתורה, שלמות בתפילה, שלמות במידות! יש מום שנקרא דוקין שבעין, שאצל העכור^ג אינו נקרא מום, ואצלינו זה מום. איזה עיניים שלמות היו לראש הישיבה, גם כשהזקין וכבר לא ראה בעיניים, בשכל הוא ראה למרחקים, איזו שלמות בעיניים, איזו עין טובה הייתה לו.

אומרת המשנה באבות: "אִיזוּהִי דְרָךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּדְבֹק בָּהּ הָאָדָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, עֵין טוֹבָה"^ד, ועוד אומרת הגמ'^ה (שהמום הזה שאצל העכור^ג לא נחשב מום ואצלינו זה מום) בניב שפתיים, **השלמות היא שהשפתיים מדברות רק מה שצריך לדבר**.

הדמעות הנסכים הבאים עם הקרבן

בילדות שמעתי את ההספד שהספיד אבי זצ"ל את החפץ חיים, הוא אמר שיש פרשת נסכים – יש מצווה שיבואו יחד עם הקרבנות נסכים... ראינו את הנסכים; כמה דמעות נשפכו, אלו הנסכים של הקרבן. איזה קרבן קרבן תמים עם נסכים של דמעות שנשפכו כמים, "עֵינֵי עֵינֵי יִדְדָה מֵיָם"^ו... "על שֶׁכָּר פֶּת עֵמִי"^ז, איזה שבר!! (יש מקילים בעניין – ואומרים שהוא היה זקן, גם ה'חפץ חיים' נפטר זקן, ואמר אבי זצ"ל שכשהצדיק בארץ יש שפע של טוהר, אבל כשהוא לא נמצא, זה חסר) אבל הקרבן מכפר רק כשיש וידוי וחרטה. כל אחד מאיתנו צריך להכין 'מגרש', להכין את הלב לקדושה, שהלב יהיה מקום שיש בו יותר אהבת תורה, יותר גמילות חסדים, יותר קדושה ותפילה, ומידות טובות, כמו שדוד המלך הכין מקום לבית המקדש.

כל אחד לקח מידה עמו'למלא את החסר

כתוב, "למה נסמכה פרשת פרה אדומה למיתת מרים, לומר לך, מה פרה אדומה מכפרת אף מיתת צדיקים מכפרת"^ח. כתוב

^א יומא ל"ד, ע"ב

^ב במדבר כ"ח ד'

^ג אבות פ"ב מ"ט

^ד גיטין נ"ו ע"א

^ה איכה א' טז

^ו שם, ב' יא

^ז מ"ק כ"ח ע"א

תורת כהנים על חומש ויקרא. זו הייתה הגבורה הגדולה - גבורה בלימוד התורה.

ביהמ"ק כמקום שמשם יוצאת הוראה לישראל

אבישי בן צרויה הגיבור של המלך, שביום שנפטר נעצרה המגיפה, באותו הזמן דוד המלך הכין מקום לבנות את ביהמ"ק, שמשם יוצאת הוראה לישראל, ששם יושבים הסנהדרין, החכמים הגדולים שבדור – יושבים בלשכת הגזית ולומדים, ראש הסנהדרין אבישי בן צרויה הוא נפטר ונעצרה המגיפה באותו זמן שדוד המלך הכין מקום לביהמ"ק, שמשם יוצאת הוראה לישראל.

ביהמ"ק ששם מתכפרים עוונותיהם של ישראל

עוד דבר עושים בביהמ"ק – מקריבים קרבנות לכפר עוונות, מי שחטא בשוגג מביא קרבן חטאת וסומך ידיו על ראש הקרבן, וחושב שראוי ומגיע לעשות לו את כל מה שעושים לבהמה, ואומר, "חטאתי, עוויתי, פשעתי" ומתכפר לו.

הצדיק הגדול, וביהמ"ק מכפרים עוונותיהם של ישראל

כשדוד המלך הכין את המקום הזה – ביהמ"ק, שמכפר לעם ישראל עוונותיהם – אז הצדיק אבישי בן צרויה עצר את המגיפה במיתתו. הגמ' במנחות^ט אומרת על הפסוק "לְעוֹלָם זֹאת עַל יִשְׂרָאֵל" – העבודה של הקרבנות תהיה לעולם. שואלת הגמרא שהרי ביהמ"ק לא קיים והוא חרב, ואיך אומרים שעבודת הקרבנות קיימת לעולם? אלא אומרת הגמ' שכמו שיש ביהמ"ק למטה, יש ביהמ"ק למעלה, וכמו שיש מזבח למטה יש מזבח למעלה והמלאך מיכאל הוא הכהן המקריב קרבנות. ומפרשים שם בתוס' פירוש אחד, איזה קרבנות הוא מקריב? נשמותיהם של צדיקים. ועוד פירוש – כבשים של אש – עם ישראל שה פזורה, אם עם ישראל יתלהבו בעבודת השם, האש הזו, התורה שנקראת אש שנאמר, הלא כה דברי כאש נאום השם, אלו הקרבנות. הכבשים של אש הם הקרבנות שמיכאל מקריב לכפר על ישראל.

אחד המיוחד. המובחר שבמובחר

^ט מנחות ק"י ע"א
^י דברי הימים-ב ב', ג'

דברי אמת

מאמרי היזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מזן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 106 ■ לך לך

היחס הנכון לארץ ישראל - הארץ הקדושה

הגר"א כותב באגרתו: "ארץ ישראל נקראת ארץ חמדה, שהיא חמדת השי"ת, וכל העלונים והתחתונים תשוקתם אליה, והיא חמדת כל ישראל, שהכל מצפים לראותה".

נאמר בתהילים (פ' נ"ה ז'): "ואמר מי ייתן לי אבר כיונה ועופה ואשכנה". הנה ארחיק נדד אלן במדבר סלה". **אומר המדרש רבה** (לך לך פרשה ל"ט): "מוטב ללון במדבריות של ארץ ישראל, ולא ללון בפלטיות של חו"ל". כלומר: אדם שאין לו אפשרות לגור בבתי ארץ ישראל והוא ניצב בפני הברירה אם לגור במדבריות או בפלטיות של חו"ל, אומר המדרש רבה שמוטב ללון במדבריות של ארץ ישראל, מאשר בפלטיות של חוץ לארץ.

הרמב"ן אף אומר (ויקרא י"ח, כ"ה), שהייתה הו"א שכאשר עם ישראל יהיה בגלות הוא יפטר אפילו ממצוות המוטלות על הגוף כדוגמת תפילין, משום שגם המצוות המוטלות על גוף האדם, עיקר קיומן הוא בארץ ישראל, **"כי עיקר כל המצוות, ליושבים בארץ"**. והסיבה שאליבא דאמת חייבים בקיום המצוות גם בחו"ל היא, כדי שלא יהיו המצוות חדשים עבור ישראל כשישובו מהגלות לארץ הקודש.

פורקי העול מטמאים את ארץ הקודש

מאידך, ישנם טוענים, שהפליגו במעלתם של פורקי עול תורה רח"ל אשר גרים בארץ ישראל ועוסקים בבניינה, על סמך דברי הגמרא בכתובות (דף ק"א): "ר' אלעזר אומר כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עוון". וכן מובא ברמב"ם הלכות מלכים (פרק ה' הלכה י"א): "אמרו חכמים, כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין".

לפני שנבאר את גודל טעותם, יש להקדים תמיהה מתבקשת: אם אמנם אין עוון בידיהם של הדרים בארץ ישראל, ואם עוונותיהם של השוכנים בארץ ישראל מחוללים, מדוע מפני חטאינו גלינו מארצנו?

אלא שכבר יסד ה'פני יהושע', שדברי חז"ל אמורים על מי שדר בה לשם מצות ישיבת ארץ ישראל, שהיא מקום קדוש, כדי שתגן עליו זכות ארץ ישראל שלא יבא לידי חטא, שאז אם לפעמים בא לידו חטא, או עוון, שהוא מזיד, על ידי שתקף עליו יצרו, מ"מ מסתמא גורם לו זכות ישיבה בארץ ישראל שלא לן ועבירה בידו, ואחר שחטא ומוצא עצמו במקום קדוש, ודאי תוהה הוא על הראשונות ושב מדרכיו. מה שאין כן מי שדר בארץ ישראל בדרך מקרה, או מפני שבח פירוניה וכיוצא בו, ללא כונה לקיים מצוות ישיבה בארץ ישראל, ודאי שאין לו זכות שקדושת ארץ ישראל תגן עליו מהחטא.

ומוסיף הפני יהושע: "ומכל שכן במי שהוא מבעט בה ומזלזל בקדושת הארץ לילך אחר יצרו הרע... אדרבה, עליו נאמר: 'ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה'. ומפני כך מצינו כשגברו עונות אבותינו גלינו מארצנו ושםם בית מקדשינו".

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית י"ב, א). במאמר זה נדבר בס"ד על עניין חשוב, אשר הצורך לדבר עליו הוא רב, הן משום שלא הכל יודעים את רום ערכו, והן משום שישנם שהשקפתם בעניין זה לוקה בטעות כתוצאה מערבוב מושגים, כפי שיבאר בהמשך.

על הפסוק "ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך... אל הארץ אשר אראך", **אומר הזוהר הקדוש**: "לך לך" - היינו לתיקונך, **שרק בארץ ישראל תגיע לתיקונך**.

ואף שאמירת "לך לך" הייתה לאברהם, יש לדעת שהמגורים בארץ ישראל אינם מעלה רק עבור אברהם אבינו, אלא גם אנו - צאצאיו של אברהם, יכולים לזכות בארץ הקודש, לאין ערוך יותר מאשר בחו"ל, וכפי שיתבאר.

מצוות ומעלת הישיבה בארץ ישראל

דע כי **דעת הרמב"ן** היא שיש מצות עשה לדורות, לדור בארץ ישראל. וז"ל בספר המצוות (מצוה ד'): "ואומר אני, כי המצוה שחכמים מפליגים בה, והיא דירת ארץ ישראל, עד שאמרו בכתובות דף ק': 'כל היוצא ממנה ודר בחו"ל היא בעיניך כעובד ע"ז... הכל ממצות עשה הוא שנצטוו לרשת הארץ לשבת בה, אם כן היא מצות עשה לדורות, מתחייב כל אחד ממנו, ואפילו בזמן גלות, וכו'".

וכן דעת ה'חרדים' וז"ל: "מצוות ישיבת ארץ ישראל, כל עת ורגע שאדם בארץ ישראל הוא מקיים מצוה זו".

הן אמת שישנם ראשונים שאינם מונים את מצות ישיבה בארץ ישראל בכלל תרי"ג מצוות, וכן יש מהראשונים שסוברים שבזמן הזה המצוה היא רק מדרבנן [בנוסף, תוס' בכתובות דף ק"י מביא את דברי רבינו חיים כהן, שבזמן הזה אין כלל מצוה לדור בארץ, אלא שרוב הפוסקים דחו שיטה זו וכתבו שהיא שיטה יחידאה], אבל על כל פנים כולי עלמא לא נחלקו על גודל מעלת ישיבת ארץ ישראל.

כתוב ב'ספר חרדים': **"צריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחלת עווננו יען מאסנו בה... לפיכך היו האמוראים מנשקים עפרה ואבניה בבואם אליה... ואין נקראים גוי אחד אלא עמה, שכך פירש הרשב"י על מקרא שכתוב 'מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ'".**

ה'יערות דבש' כותב: "דע כי שלמות האדם הוא בארץ ישראל, מקום אשר שם משכן ה' ובו יקנה אדם שלמות התדבקות גמור עם ה', ושם אין מסך הבדל רוחות הטמאות וכדומה, ואשר יבקש להידבק בה' היה צריך לעלות לארץ ישראל. ועל זה היה יוסף חומד, לשוב לארצו ארץ חיים ולקנות שם שלמות גמור, להיות כסא ומרכבה של ה' ככל אבותיו. וכל האבות זכו למעלה נשגבה כזו מחמת זכות ארץ ישראל.

לשמוח ולהודות לקב"ה על שזכינו לדור בארץ הקודש

כתב החרדים: "אם כן צריך היושב בארץ ישראל להיות שמח תדיר במצוותו התדירה ואהבתו אותה".

בנוסף לשמחה, עלינו להודות לקב"ה על הזכות שהעניק לנו להיות וללמוד תורה בארץ הקודש – זכות, שכידוע, נתאוו לה גדולי הדורות.

"אין תורה כתורת ארץ ישראל". הרב דסלר זצ"ל אמר, שלאחר עלייתו לארץ ישראל הוא זכה להבין בזמן קצר סוגיות שבחו"ל לקחו לו זמן ממושך הרבה יותר.

וכשאומרים בברכת המזון: "נודה לך... על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה", יש לכוון על זכות זו.

ושמעתי מאחד הגדולים, שחשוב להבהיר שהמאבק של גדולי התורה בצינות ובהשקפות לאומיות הסותרות את דעת התורה, אסור שיגרע כי הוא זה מאהבתנו את הארץ הקדושה ומהכרת גודל מעלת הישיבה בה. ואסור בשום אופן להשלים עם טשטוש מושגים בעניין זה.

ואדרבה, עלינו לדעת שכשם שאברהם אבינו נזקק לעלות לארץ ישראל בכדי להגיע לתיקונו, כך גם אנחנו יכולים לזכות לאין ערוך יותר, בארץ הקודש. ולכן גם אם מזדמנת סיבה ליסוע לחו"ל (אפילו אם מבחינה הלכתית יש היתר), צריך לקחת בחשבון גם את השיקול שבכל יציאה מארץ הקודש ישנו הפסד ממשי, ואשרי מי שאינו נזקק לצאת לארץ העמים.

עובדות והנהגות מרבנו הגדול זצוק"ל - מצוות ישוב ארץ ישראל

מאז שעלה המשגיח בהיותו ילד קטן מוויילנה לארץ ישראל, לא יצא לחוץ לארץ. ואמנם בשנים האחרונות כשבקשו ממנו קופת העיר שיסע לוילנה לטובת עניי ארץ ישראל, יצא מגדרו והסכים לנסוע לוילנה, לאחר שנאמר לו שנסיעתו תועיל לגייס עבור הקופה סכומים גדולים מאוד. ובשנים האחרונות יצא פעמיים לארה"ב להצלת ישיבת כנסת חזקיהו, כשבמהלך ביקורו שם מסר שיחות חיוזק במקומות רבים בארה"ב וזכה להביא שם תועלת רוחנית. ברם, למרות המטרות הנעלות של נסיעותיו לחו"ל, היה ניכר עליו קושי גדול ביציאתו מארץ הקודש, וצער על הפסד המצווה המיוחדת של ישיבת ארץ ישראל. ובמהלך הנסיעות התבטא כמה פעמים: אמנם אנחנו נוסעים למטרה חשובה, אך חבל שאנחנו נאלצים להפסיד את מעלת ארץ הקודש. והתבטא שהוא מרגיש את טומאת ארץ העמים, חוץ מזמן שהות בצינונו של רבנו הגר"א. במהלך השהות בחו"ל בכל יום ספר ממש את הימים שנותרו כדי לשוב לארץ הקודש. במהלך הטיסה ביקשו את ברכתו נדיבים תושבי חו"ל, ובירכם המשגיח - תזכו לעלות לארץ ישראל... לאחד אמר בהומור: אנחנו לא יכולים להתחרות באמריקה - אבל מצוות ישוב ארץ ישראל יש רק לנו...

המשגיח שמח מאד לראות שבונים מבנים חדשים משום שיש בזה מצווה ליישב את ארץ הקודש. כשזכינו והתארח בבית השבת הביט והתעניין כמה וכמה פעמים על בנין שבנו מול ביתי, וראיתי שיש לו מכך הנאה ושמחה גדולה, שאלתי מדוע סבא כל כך מתעניין? ואמר: אני שמח שמקיימים מצוות ישוב ארץ ישראל! וכן היה אומר שצריך לשמור על ניקיון הרחובות וליפות את ארץ הקודש! גם בימינו האחרונים שהיה שרוי בחולשה גדולה וזכרני כמה פעמים שפתאום התמלא שמחה גדולה. וסיפה את ידיו בהתרגשות - אני נמצא בארץ ישראל. אני נמצא בארץ הקודש - כל רגע זה מצווה...

ט"ו חשון - יארצייט מרן החזו"א זיע"א

זכה רבנו זצוק"ל לקרבה חיבה והערצה מיוחדת בימי חירותו מרבן של ישראל מרן החזו"א זיע"א, כפי שמעידים ומספרים תלמידיו ובאי ביתו, המשגיח היה נכנס פעמים רבות לחזו"א לשוחח עמו בלימוד ולהשיח את אשר בלבו בפניו, והחזו"א הדריכו וגם היה לוקח לו טייל עמו לצורך בריאותו. והעיד אחד מגדולי תלמידי החזו"א זצ"ל שהחזו"א שוחח עם המשגיח דברים שעם אחרים הוא לא היה מדבר.

ואמנם המשגיח בענותנותו לא היה מבין מה עושים עסק מכך, והיה אומר שבאותם ימים לא היה כ"כ קשה להיכנס לחזו"א ודלתו הייתה פתוחה לכל מי שחפץ. אמנם בכמה הזדמנויות התבטא 'החזו"א' מאד ציפה ממני, ולא זכיתי לקיים את ציפיותיו... וכמה מעידים שהחזו"א מאד הפליג בשבח רבנו. שמענו מהגר"ח קלופט שליט"א שכבר בהיותו נער צעיר נכנס לראשונה אל החזו"א זיע"א עם רבו הגאון האדיר רבי יואל קלופט זצוק"ל, החזו"א מאד התפעל מהנער הצעיר ואמר לו: יואל! שהוא מיוחד באצילותו והוא מכיר שניים כאלו... הרב אברהם רביץ זצ"ל ביקש ללמוד חברותא עם המשגיח, וסיפר, שהיה אצל החזו"א והחזו"א אמר לו שיש שניים שלדור יהיה תועלת מהם ר' יצחק הוטנר ור' דב יפה, כמו"כ מספרים שהחזו"א התבטא על המשגיח שהוא איש אמת, ובהזדמנות אמר שיש בידו כוח לבחון דברים בנקיות בלא נגיעות!

בימי השבעה קבלנו מכתב מהרב ישראל יזיגר שליט"א ידיד נעורים של המשגיח, בו הוא מעיד וז"ל: ברצוני לספר לכם שמרן החזו"א אמר לי שר' דב יפה יהיה המשגיח הגדול של הדור הבא, אני ייחלתי כל השנים להגשמת החזון, ואכן בסוף חיינו נתקיימו דבריו, כידוע... (באגב במכתב שכותב החזו"א להרב יזיגר הוא מתבטא 'ידידינו ר' דב הראני את מכתבך'). עוד שמענו מאחד שנכנס לחזו"א וראה נער צעיר ששוטח בפני החזו"א את ספקותיו והחזו"א מקשיב בסבלנות וחביבות תיידה ומרעיף עליו אהבה, וכשהגיע תורו שאל את החזו"א מדוע כ"כ מקשיב לשאלות של הבחור הזה, והתבטא החזו"א הבחור הזה עוד יהיה המשגיח של הדור הבא.

באחד הפעמים ששהה רבנו בשבת קודש אצל החזו"א שאלו, כיצד זה שאנשים מקילים לדבר דברים בטלים והלא הגמ' דורשת 'דברתם בם' ולא בדברים בטלים, החזו"א לא השיב מיד, ולקחו עמו לטייל ברחובות בני ברק כשהוא משוחח עמו על הא ודא, ומביט על הפרדסים וכו', לפליאת רבנו - לאחר ששבו הביתה הסביר לו החזו"א: רציתי ללמד אותך שכמו שהמחזק זקוק למנוחת השינה כך המחזק זקוק למיעוט שיחה, כחצי שעה. (באגב, מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א נוכח אז ושמע את הדברים מרבנו, לאחר שנים כשחתן המשגיח שליט"א נכנס למעונו זכר הגר"ח שליט"א המעשה הנ"ל וביקש מחתן רבנו שיברר אצל המשגיח שוב כיצד בדיוק היה המעשה הנ"ל, וכמה זמן אמר החזו"א שצריך מיעוט שיחה).

כאמור המשגיח כמעט ולא סיפר על קרבתו לחזו"א, אמנם בוועד שמסר לתלמידים באמונה ובטחון סיפר כמסיח לפי תומו שלפני שהחזו"א הוציא את האמונה ובטחון ביקש ממנו לעבור על הספר, התלמידים מאד התפעלו איך שהחזו"א כיבד והחשיב את דעתו של המשגיח עד כדי כך שהיה חשוב לו שיעבור על ספרו... והמשגיח שראה שמתפעלים מכך השיב לעומתם בענותו חן - כנראה שהחזו"א רצה לחזק אותי באמונה ובטחון ומצא דרך לגרום לי ללמוד את הספר... בהזדמנות אחרת סיפר המשגיח שהחזו"א אמר לו שהוא רואה שהאמונה והכרת הבורא נעימה לו ומותר לו להשקיע בכך יותר זמן מלאחרים... הרבה הדרכות והנהגות שמסר רבנו מרבו החזו"א הודפסו בספרו 'לעבדך באמת' ובעיקר בח"ב וב'מעשה איש'.

נפשו גחלים תלהט

גיליון 203 לך לך תשע"ט

1nafsho@gmail.com

למייל

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944 או למייל

דבר המערכת

לבקשת רבים משתדלים לשלב בין מאמרים שמוסיפים עומק להשקפת החיים, הלכך דורשים מטבע הדברים יותר עיון והתבוננות. וכן מאמרים יותר פשוטים. השבוע מוגשם מאמר מתוך עיני ישראל ח"ג [כת"י] וכמדומה שעדיין לא נדפס לרבים.

שזורים בו הרבה יסודות לעיצוב השקפת החיים.

בהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבות דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

ברכותינו שלוחות לרה"ג ר' י. ש. שליט"א

מחשובי תלמידי רבינו ז"ל על פרחותו ועמלו המרובים שהביאו

להופעת הספר

נפש אליהו שעורי רבינו על הספר הקדמות ושערים לבעל הלשם זי"ע

יתן ה' ויוסיף כח להמשיך בהפצת תורת רבינו ז"ל לשמחת

מבקשי ה' די בכל אתר ואתר

המערכת

צריך גם התמסרות של הנפש לדעה זו, ומסירות זו לא תיתכן אלא כאשר הנפש מקושרת עם האמונה, שיש לה תפיסה בעצם בכך, ואז הנפש "מסורה" לאמונה עד הסוף.

ההנחה בנפש ליתן "אימון" בדברים נעלמים שלמעלה מטעם ודעת, הוא כח החכמה שבנפש, דהחכמה מקושרת עם הנעלמות, כמש"כ החכמה מאין תמצא (איוב כ"ח), פירוש, שהיא יוצאת מתוך הנעלמות שאינם מושגים בתפיסתנו, וכלפי תפיסתנו הם "אין", וע"כ החכמה עצמה עמוקה עד מאוד, עד ש"לא ידע אנוש ערכה ולא תמצא בארץ החיים" (איוב שם), דבהיות שהיא ראשית התפיסה מתוך האין הנעלם, הרי היא עדינה עד מאוד, ורק היא מסוגלת לקבל את הנעלמות בהנחה פשוטה, בלי שום פקפוק, וע"כ יש בה מסירות מוחלטת לענינים הנעלמים שלמעלה מטעם ודעת [א.ה. ישנם בבריאה מהלכים שאינם מובנים לאדם, למעלה מטעם ודעת. מהלכים אלו הם עומק דרכי הנהגתו ית' את עולמו המכוסים מהאדם. אבל יש בנפש היהודי נקודת מגע עם רקע זה. להשיגו מבלי להבינו. נקודת מפגש זו נקראת "חכמה", שהרי החכמה יונקת מהבלתי ידוע כמאד"כ החכמה מאין תמצא. רש"י מפרש [כי תשא] שחכמה היא מה שקיבל מרבו. ועיין במלבי"ם ריש משלי לבאר שחכמה אינה ניתנת לדיון של ראיות אלא הם דברים מוסכמים בלי הסברה. נמצא שבתשתית הנפש ישנן מושכלות אשר בעומק שלהן מחוברות למקורן שהוא הקב"ה. נקודה זו בנפש היא המורמה ליהודי עוצמות של מסירות נפש "נגד השכל", כי אכן מדובר על תפיסה שהיא מעבר לשכל, ואדרבה משום כך ברורה יותר].

ומעתה מובן היטב מה שאברהם אבינו הוא "ראש המאמינים", כי אברהם שהיה הראש והראשון לפתיחת ה"אלפיים תורה". התורה היא החכמה הפנימית המקושרת עם ה"אין" הנעלם, [ושלא כחכמת הטבע שהיא חיצונית], ממילא האמונה בנעלמות, היתה הנחה פשוטה בנפשו, ב"נאמנות" ומסירות מוחלטת.

לא יקרא עוד שמך אברם

א. אברהם – ראש המאמינים

"ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים, וירא ה' אל אברם ויאמר אליו וגו' ואתנה בריתי ביני ובינך וגו', אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גויים, ולא יקרא עוד את שמך אברם, והיה שמך אברהם, כי אב המון גויים נתתיך", מבואר שמכח צווי המילה השתנה שמו מאברם לאברהם, והנה רש"י שם פירש ע"פ פשוטו, "בתחילה לא היה אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשיו אב לכל העולם" עכ"ל, נבאר עוד מהלך בזה בס"ד.

הנה אברהם אבינו נקרא בפי חז"ל – "ראש המאמינים", ומקורו בפסוק "תשורי מראש אמנה" (שיר"ש ד' ח'), ופירשו במדרש שם "זה אברהם שכתוב בו והאמין בה" עכ"ל, וצ"ב הרי לכאורה אינו הראש והראשון באמונה ה', דכבר קדמו לו "מאמינים" – מתושלח חנוך נח ושם – שהאמינו בהש"ת והלכו בדרכיו. נבאר בעז"ה את עומק ההגדרה במושג "אמונה", וע"פ זה נבין במה שייך במיוחד לאברהם אבינו, שאכן הוא ראש "המאמינים".

ב. ה"תורה" של אברהם אבינו – כח החכמה

נקדים בד' הגמ' (ע"ז ט' א') דשני אלפים הראשונים של העולם היו אלפיים תורה, ומאברהם אבינו התחילו ה"אלפיים תורה", מאז היותו בן נ"ב שנה, שנאמר בו "ואת הנפש אשר עשו בחרן", ובתרגום – "דשעבידו לאורייתא". והגם שהיו צדיקים גדולים גם לפני אברהם, מתושלח וחנוך וכו', מ"מ היה העולם בגדר "תוהו", משום שתכלית הבריאה הוא בריאת האדם, ומאז טאטא עה"ד נאבדה מדרגת "אדם" מן העולם, וגם הצדיקים הגדולים הנ"ל לא הגיעו לדרגת "אדם", ולא היו עדיין סיבה להתייחסות העולם, ממילא העולם "תוהו" – מבלי תכלית, [כלשון המשנה (גיטין מ"א) בענין חצי עבד וחצי ב"ח, דלא יתכן שיבטל מפור"ד דהלא כתיב לא תוהו ברמה עיי"ש, דאם אינו יכול להמשיך ולהוליד "אדם", הרי הוא בגדר "תוהו"], ורק אברהם אבינו חזר למדרגת "אדם", כלשון הפסוק (יהושע י"ד) "האדם הגדול בענקים", ופי' במס' סופרים (בסופו) דהוא אברהם, ויתר ע"כ איתא במדרש דבאמת אברהם היה צריך להיות אדם הראשון, אלא דאם היה נכשל בעה"ד, לא היה מי שיתקן שנית, מפורש בזה דעיקר הצורת אדם בעולם הוא אברהם אבינו.

ובנין "אדם" הוא דוקא ע"פ התורה, דהתשתית היסודית של קומת האדם הוא כח נפשי שנקרא "חכמה", כמ"ש אכנה"ג אשר יצר את האדם ב"חכמה" [כמו שפי' כן תלמידי הגר"א ז"ל], דכל הכחות שבאדם המה רק "לבושים", אבל אם נפשיטו מכל הלבושים נראה את עצמיותו, שהוא חיים של "חכמה", ו"חכמה" זו היא חכמת התורה, כלשון חז"ל "תורה – מחכמה עילאה נפקת", שהיא פנימיות החכמה, ולא "חכמת הטבע", שהיא חיצונית החכמה, וע"כ מאז "הנפש אשר עשו בחרן", שעשו ויצרו תואר "אדם" ע"י דשעבידו "לאורייתא", מאז נפקע ה"תוהו" שבעולם, דהוא כבר עולם עם "תכלית".

ג. האמונה של אברהם – חכמה המוקשרת בנעלמות

ובזה נבוא לביאור ענין ה"אמונה", דהנה אנו רגילים להבין דאמונה היא כפשוטו, להאמין בדברים נעלמים שאינם מושגים בשכל האנושי, אמנם באמת המלה "אמונה" יש לה משמעות נוספת – "נאמנות", דלא די במה שיש אמונה ב"דעה", אלא

שהחכמה תבקיע את גבולות העולם, והשכינה הקדושה תוכל לבא ולהתגלות באהלו של אברהם, "והוא יושב פתח האוהל כחום היום" – כל האור הגדול התגלה שם.

ו. עונג ודבקות החכמה בנעלמות – עומק ה"נאמנות" הנ"ל, ובעבודת מס"נ

ניכנס לעומק נוסף בענין, הנה חז"ל הק' בכ"מ נתנו כינוי למדת החכמה – "עונג" [או "עדן"], פירוש הענין, דהנה "הנעלמות" הנ"ל [הקדמות לחכמה] הם עולמות של שחר ותענוג ללא שעור וללא גבול כלל, [ומפני היותם בלתי גבולים אינם נתפסים בגבולי העולם, והם בגדר "אין" כלפי השגת העולם] והחכמה בהיותה יוצאת מן ה"אין" – הנעלמות האלו, היא ג"כ חפצא של "עדן", וזהו הנקודה הפנימית ביותר בקומת האדם, דהלא התשתית הפנימית של האדם היא נקודה החכמה, והחכמה היא חפצא של "עדן", ובאם נפשיט את כל השכבות החיצוניות שבאדם, נראה חיים של שביעות ועונג נפלא.

והנה הכלל בתכונות הנפש שא"א להגיע ל"דבקות" עם ענין מסוים, רק כאשר יש הנאה ותענוג מן הענין, וכמבואר כן ברש"י סנהדרין נ"ח ב' ד"ה שלא דרכה יעושה, ונמצא דהחכמה היוצאת מן האין, אינו רק שיש לה ידיעה על האין, אלא יש לה דבקות עמה, דהחכמה היא "עונג" שמתענגת על ידיעת הנעלמות כמש"כ, והתענוג גורם לדבקות ממש.

וזהו עומק הענין שכתב בספר תשב"ץ קטן בשם רבו המהר"ם מרוטנבורג ז"ל דהמוסר נפשו למיתה על קידוש ה', אינו מרגיש ביסורים שעושים לו, ומסייע זאת (תלמידו שם) דהלא מעולם לא שמענו את הקדושים שמסרו נפשם על קידוש ה' שיוציאו איזה אנחה עכ"ל, וסיבת הדבר היא משום שכל זמן שהאדם מקושר עם חושי הגוף, מרגיש צער בדברים הנוגדים אל הגוף, אבל ברגע שמוסר את כל חייו על קידוש ה', מתרומם מעל חושי הגוף, ונפתחת הנקודה הפנימית בנפשו שהיא כח החכמה, וזו עתה חיי חכמה, שהם חיי "עונג" על השגת האמת, ומה יש מקום להאנח על עניני הגוף, [ועוד דהעבודה של קידוש ה' היא המרכז הראשי של האדם בעולמו, וע"כ עבודה זו פותחת את ה"ראשית" של נפשו, שהיא נקודת החכמה, ומכיון שחי חיי חכמה, בטלו חושי הגוף, ומתענג על השגת האמת].

והנה האדם נברא ב"צלם אלקים", שכל הכחות שבבריאה מורכבים בו, והתכלית בכך הוא שיקח את כל הכחות הכלולים בו, ויעשה אותם דומים למעלה, כדוגמת מה הוא חנון אף אתה וכו', והענין החריף ביותר של "מה הוא אף אתה", הוא הענין המבואר בתו"כ "מה הוא קדוש אף אתה תהא קדוש", והגם שבדאי אינו יכול להדמות לקדושתו ית', אבל המובן בזה כשם שהקב"ה מובדל ומופרש מהמושג גוף, [שזהו ענין ה"קדושה" – הבדלה מן החומר], וכמש"כ הרמב"ם ריש הל' יסודות שזהו אחד מעיקרי האמונה, כך כביכול מוטל על האדם לזכך את החומר ולבטל מעצמו עניני הגוף, וככל שמוזכך ונבדל מגופניות נעשה יותר דומה למעלה, והעבודה היפה ביותר בזה הוא מסירת כל חייו החומריים על קדוש שמו ית', שזהו הפשטה מוחלטת מציאות הגוף, ונעשה קדוש ומובדל בעצם, וע"כ זוכה מדה במדה שלא יסבול עוד מיסורי הגוף ומכאביו, ובשעה שצולים את גופו בשריפת אש, הוא חי חיי עונג, סורקים את בשרי במסרקות ברזל, והוא דבוק בקונו ויוצאת נשמתו באחד.

אברהם אבינו, ראשית גדולת מעשיו המוזכרים בתוה"ק היא מסירתו לשריפה באור כשדים, וזהו הוראה על היותו חי חיי חכמה, ש"נאמנותו" לקב"ה היא עד כדי מסירת חייו הגופניים לגמרי, אמנם סוף קנין ה"חכמה" היה במעשה המילה, שאז הגיע לשלמות מדת החכמה כמשנ"ת לעיל בארוכה, ועי"כ זכה למראה למדרגה נוספת בנבואה כמש"כ בב"ר הנ"ל, דהנבואה היא התבטלות הגוף כמש"כ הרמב"ם ביסודות פ"ז ה"ב דכאשר שורה נבואה על הנביא כשל כח גופו ובטל עשתונותיו עיי"ש, ואז חי חיי חכמה בעצם ודבק בנעלמות העליונות.

א.ה. להבנת המשך הדברים צריך להקדים שאישיותו של אברהם אבינו וכן של שאר האבות הק' היו נשמות מוזככות לגמרי להעשות מרכבה לשכינה כמש"ש האבות הק' המרכבה. ולכן כל מהלכי חייהם משקפים בבירור כל מהלכי גילוי כבוד שמים בעולם. והשלבים בהם התגלתה בעולם מקבילים למהלכי החיים של האבות הק' ומכאן תבין כיצד שזורים זה בזה מאורעות חייהם עם דרכי הנהגתו ודוק [מתוך הדברים הנ"ל התבאר שיש ב' מדרגות ב"חכמה", הא' "חכמת הטבע" שהוא המושג ומוחש בבריאה, שכל בעל שכל מבחין בחכמת הבורא שיש בכל יצור ובכל נברא, והב' חכמת התורה שהיא מעמקי החכמה, בראשית יציאתה מן האין הנעלם, שהיא למעלה מטעם ודעת המושגים בעולם, וממילא "מובדלת" בעצם מהשגת אנוש, כמבואר כן במקרא הנ"ל (איוב כ"ח) "החכמה מאין תמצא וגו', לא ידע אנוש ערכה, ולא תמצא בארץ החיים".

והנה מדת החכמה היא ה"ראשית" לכל מהלכי הנפש, וכמעט כל המדות וההרגשים נגזרים אחריה, והרי היא בגדר "אב" שלהם, ומשום כך נקרא בתחילה שמו אברהם.ה בהיותו מקביל להתפתחות הופעת כבוד שמים בצירוף של חכמה היינו ראשית מהלך תיקון הבריאה. דהיה בעל "חכמה", שהיא "אב" לכל מדות הנפש, אמנם היה "רם" מנושא ומובדל מהשגת העולם, ד"החכמה" שלו היתה חכמת התורה, שהיא מעל ומעבר להשגת גבולות העולם, ולא היה עדיין בעולם "לבוש", שתוכל החכמה להתגלות על ידה, והגם שהופיע אורה בעולם, ונמשכו אלפי בני"א אחריה, אבל סו"ס לא נתיישבה בעולם, ונשאר בגדר "רם", המובדל ומנושא מן העולם, עד "הברית מילה" שאז נתחדש "לבוש", שתוכל החכמה להתגלות על ידה, וע"כ השתנה שמו ל"אברהם", וכמו שנבאר בעז"ה.

ה. "אברהם" – התלבשות החכמה בעולם

מבואר בקדמונים ז"ל דה"ברית קודש" הוא צינור להתגלות כח החכמה בעולם, והדברים מוכרחים מצד עצמם, כי ב' התכונות המייחדות את כח החכמה, קיימים גם בברית קודש, א' כח היצירה, כי החכמה היא התחדשות היצירה יש מאין, ד"החכמה מאין תמצא", וכן כתוב "כולם בחכמה עשית", וראשית התהוות הטיפה הוא ב"מח" החכמה, וכמו"כ הברית קודש יש בו כח הולדה ו"יצירת" אדם, ב' כח הכללות, דהחכמה בהיותה "ראשית" הכל, היא גם "כללות" הכל, דהכל כלול בנקודת ה"ראשית", ואח"כ יוצאים כל הפרטים מתוך הכלל, ו"כולם בחכמה עשית".

כמו"כ הברית קודש נקרא בלשון המקרא (ב"ויברך דוד") כי "כל" בשמים ובארץ, דאכן שני מדות אלו מתאימים זה לזה, והברית קודש הוא צנור לגלות את דרכי החכמה בעולם. וע"כ מאז ה"ברית מילה", שוב אינו "אב-רם", דאין החכמה שלו מרוממה ומובדלת מגבולות עולם, כי יש כבר צנור בעולם, שהוא "לבוש", שבכחו לגלות את מעמקי החכמה בעולם.

ה"לבוש" של מדת החכמה בעולם (מאז הברית מילה) הוא עצם "השמים והארץ", דמעלה הצורה פנימית שלהם הוא מדתו של אברהם, כמו שדרשו חז"ל עה"פ "אלה תולדות שמים וארץ בהבראם", אל תקרי בהבראם אלא "באברהם", דהגם שהצורה החיצונית של השמים והארץ, היא חכמת הטבע שבהם, אבל צורתם הפנימית היא מדתו של אברהם, והאות ה' שנברא בה "עולם הזה", שייכת עתה לאברהם אבינו, [והיא האות קטנה בתיבת "בהבראם" כדרשת חז"ל], ומשום כך נקרא מעתה בשם אברהם בתוספת אות ה', דמעלה השמים וארץ, הם כבר "לבוש", לגלות את מדתו של אברהם, והוא ע"י ה"צנור" של ה"ברית קודש", המגלה את מדת החכמה בעולם כמשנ"ת.

וההוראה הברורה ביותר על התגלות החכמה בעולם ע"י הברית מילה, היא מה שנאמר "וירא ה' אל אברהם" (ריש וירא), ואמר ב"ר שם בזה"ל ומבשרי אחזה אלוך, אילולי שעשיתי כן, מהיכן היה הקב"ה נגלה עלי – וירא אליו ה' עכ"ל, כלומר דמה שהחכמה בקעה את הבשר כפשוטו ע"י הברית מילה, זה גרם

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת לך לך תשע"ט -

מילה שלא בזמנה

ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדתיתכם וגו' (וי"ז י"ב)
איתא בקרא דנצטוו על מצוות מילה. ודן בתשובות דבר אברהם
(ח"א סי' ל"ג) דבמילה בזמנה, כל יום השמיני זמנה, והחיוב להקדים
אינו אלא מחמת זריזין, אמנם במילה שלא בזמנה עובר בכל רגע
ורגע שאינו מל.

והלכך אם יש שני תינוקות, אחד מילה בזמנה ואחד מילה שלא
בזמנה, יש להקדים המילה שלא בזמנה, מפאת דעובר כל רגע,
משא"כ במילה בזמנה דאינו מקדים רק מחמת זריזין.

[ופליג על יד אליהו (סי' מ"א) וברית אברהם (או"ח סי' י"ד) דסברי דיש
להקדים מילה בזמנה. אלא סבירא ליה כחסד לאברהם (וי"ד סי' ס') שיש
להקדים שלא בזמנה. ועיין בדבר אברהם ריש חלק ב' שהאריך עוד בזה, וכתב
דכיון דשאר גאונים פליגי עלה, משום הכי הדר מינה].

ויש להקשות מתשביטו ומקריאת מגילה:

א. תשביטו ולא מילה

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תמ"ד סעי' ז') דמי שהיה הולך למול את
בנו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו, ואין לו זמן לחזור לביתו ולבער,
יבטל החמץ בלבד.

אמנם אם אינו יכול לבטל בלבד, כגון לאחר זמן איסורו דלא מהני
ביטול בלבד, חוזר לביתו כדי לבער החמץ. וביאר במשנה ברורה (שם
סי' ק"ט) דאע"פ דעל ידי זה יבטל מצות מילה, מכל מקום עשה
דתשביטו חמיר טפי שהוא עובר עליה בכל רגע, משא"כ במילה דיכול
למול למחר.

מעתה אם נימא כדבר אברהם, דמילה שלא בזמנה עובר בכל רגע
ורגע שאינו מל, דחשיבא ביטול עשה דמילה, אם כן אמאי יחזור
לביתו לבער.

ואולי תשביטו חמיר דהוה לאו ועשה משא"כ מילה דהוה רק עשה.
[א"ה. אמנם עיין בלשון המשנה ברורה שם דמשמע דמילה אינו עבר בכל רגע].

ב. מגילה ואחר כך מילה

הנה איתא ברמ"א (סי' תרצ"ג סעי' ד') שאם יש מילה בפורים, מלין
התינוק קודם קריאת המגילה.

ובמשנה ברורה (שם סי' ק"ב) מביא מהפרי חדש והגר"א דפליגי
וסברי דמגילה קודמת. והנה לא חילקו בין מילה בזמנה למילה שלא
בזמנה. אם כן שמעינן מדבריהם דמקדים המגילה גם למילה שלא
בזמנה.

ותיקשי, הרי לדבר אברהם כשאינו מל עובר בכל רגע ורגע, ואם כן
היאך קורא המגילה ומבטל מצות מילה בכל רגע. אלא על כרחך
מבואר מדבריהם דלא כדבר אברהם.

הוכחה ממילה בצרעת

הנה בדבר אברהם הוכיח כדבריו, דהנה איתא בסוגיא בשבת
(קל"ג א') דאם איכא נגע צרעת במקום המילה, ואיכא לא תעשה
דקציצת בהרתו לחתוך המילה, מכל מקום אמרינן דעשה דמילה
דוחה לא תעשה דקציצת בהרתו. וגם במילה שלא בזמנה אמרינן
הכי. (כמבואר בשבת קל"ב ב').

וכתבו תוספות ביבמות (ה' א' ד"ה כולה) דכל שאפשר לקיים העשה
למחר שלא בדחיית הלא תעשה, אין העשה דוחה הלא תעשה היום,
דהרי אפשר להמתין למחר. ויליף הכי מהא דשריפת קדשים אינה
דוחה יום טוב.

מעתה תיקשי, דבשלמא במילה בזמנה, אי אפשר להמתין למחר,
דהרי יעבור יום השמיני, אמנם לענין מילה שלא בזמנה, הרי
כשחזינן שעומדת להתרפא, אמאי מילה דוחה צרעת, הא נימא
דאפשר לקיים שניהם, וימתין עד שיתרפא, וכך יקיים העשה
דמילה בלי לדחות הלא תעשה.

אלא על כרחך מוכח דבאמת אינו יכול להמתין, דהרי עובר בכל
רגע ורגע.

ולפי זה כתב בדבר אברהם, דבמילה בזמנה בכהאי גוונא, כגון
שנראה שבו ביום הצרעת תתרפא, לא תדחה המילה צרעת אלא
ימתין עד שיתרפא, דהרי ביום השמיני ודאי אינו עובר בכל רגע,
אלא איכא רק זריזין, וזריזין ודאי אינו דוחה צרעת.

ויש לדון בהוכחת הדבר אברהם בג' קושיות:

קושיא א' - ספק

הנה לענ"ד יש לומר דלעולם מכלל ספיקא לא נפקא, דאין ודאות
שיתרפא. ואם כן אף אם נימא דלא כדבר אברהם, ואינו עובר בכל
רגע, מכל מקום מילה שלא בזמנה דוחה צרעת, ולא אמרינן דאפשר
למחר, דאינו חייב להמתין מכיון דהוה רק ספק שמא תתרפא.

א. הוכחה דספק לא הוה אפשרות

הוכחה לכך, דהנה הקשו תוספות (יבמות שם) אמאי סלקא דעתך
דשריפת בת כהן תדחה שבת, הא אפשר למחר. ותירצו דשאני התם
דאי אפשר להמתין, שצריך לדון מיד ולשרוף כדי שלא יענו הדין, וכן
שלא ישתכחו הדברים.

ותיקשי, הרי לכאורה הוה רק ספק אם ישכחו, אלא חזינן דמכל
מקום לא אמרינן אפשר למחר היכא דהוה ספק.

מעתה יש לדחות כהנ"ל הוכחת הדבר אברהם, דהרי אינו ודאי
שאפשר להמתין, דהרי שמא לא תתרפא.

[ולפי זה ביש טלית צמר וחוטי פשתן, וחוטי צמר ספק כשרים, לא
נימא דאפשר בספק].

ב. נתרפאה רק הכהן טרם פסק

אך אכתי יהא הנידון דהדבר אברהם דאין להמתין כיון דעובר בכל
רגע, באופן דחזינן שנתרפאה אך הכהן טרם פסק שטהורה, דבכהאי
גוונא ודאי דיכול להמתין להכהן, ומכל מקום אמרינן דמילה דוחה
צרעת. והיינו כד נימא דבכהאי גוונא נמי איכא איסור להסיר הנגע.

ג. הוכחה לא כך

אמנם לכאורה יש ראיה לא כך, דהנה בסוגיא בזבחים (צ"ז ב')
מקשינן בהך לאו דשבירת עצם, אימא דעשה דאכילת פסח ידחה
ללא תעשה דשבירת עצם, ומשני דאין עשה דוחה לא תעשה
שבמקדש. והקשו תוספות (שם ד"ה ואחד) הא לא שייך למימר עשה
דוחה לא תעשה דהא אפשר לקיים שניהם על ידי גומרתא [נחלת
שישורף העצם] שאין בזה איסור דשבירת עצם. חזינן דחשיב אפשר
אע"פ שאיכא ספק שמא ישרף הבשר ולא יקיים העשה.

ואולי נחלק בין אפשר היום מספק [כגון בגומרתא] דחשיב אפשר,
ובין אפשר למחר מספק [כגון בשריפת בת כהן וצרעת] דלא חשיב אפשר.
וצריך עיון בסברא לחלק.

קושיא ב' - מילה שלא בזמנה

הנה קושיא ב' על הוכחת הדבר אברהם, דהנה אמרינן בגמרא
שבת (שם) שמילה שלא בזמנה אינה דוחה יום טוב, שאין עשה

דמילה דוחה לא תעשה דמלאכת יום טוב. [גם למאן דאמר שיום טוב אינו אלא לאו גרידא].

ותיקשי, הרי לדברי הדבר אברהם אי אפשר להמתין, דהרי עובר בכל רגע ורגע. [וראיתי בדבר אברהם (ח"ב סי' ד') שהביא האי דינא דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יום טוב, וכמזמנה שנשאר שם בקושיא].

אלא חזינן דמכל מקום חשיבא אפשר להמתין, ועל כרחך מוכח כהסוברים דמילה שלא בזמנה אינו עובר בכל רגע ורגע. ובאמת כשיש שתי בריתות יש להקדים המילה בזמנה, וכדעת יד אליהו וברית אברהם ודלא כחסד לאברהם.

ויש לדון ליישב דברי הדבר אברהם, דגם בעובר כל רגע חשיב דאפשר להמתין וכדלהלן:

א. ימתין עד שיהא לו חוטי פשתן
הנה יש לעיין בהא דמבואר בתוספות (יבמות ד' ב') דכלאים בציצית, כגון חוטי צמר בטלית פשתן דשרי משום עשה דוחה לא תעשה, [אף כשאין תכלת], שרי רק כשאין חוטי פשתן, אבל ביש חוטי פשתן לא שרינן חוטי צמר כיון דאפשר לקיים שניהם.

והשתא יש לעיין כאשר השתא אין לו חוטי פשתן, אבל יהא לו לאחר זמן, האם נתיר עכשיו חוטי צמר מדין עשה דוחה לא תעשה, או דילמא נימא שימתין.

ולכאורה מדברי התוספות איכא למילף שימתין.

ב. בציצית מקיים מצוה בכל רגע
אבל יש לחלק, דהתם בשריפת קדשים או שריפת בת כהן, יכול לקיים המצוה פעם אחת, ואמרינן דאמאי יעשה עכשיו באיסור, יעשה לאחר זמן בהיתר. אבל כאן בציצית המצוה היא כל רגע, ואם כן חשיב שאינו יכול להמתין, ויעשה עכשיו בדחיית הלאו כדי שלא יפסיד המצוה. והיינו כסברת הדבר אברהם במילה, דמכיון שמקיים מצוה בכל רגע אם כן חשיב שאינו יכול להמתין.

ג. בבנין בית המקדש לתוספות ימתין
אך יש להביא ראיה דגם בכהאי גוונא אמרינן שימתין, דהנה הקשה ברשב"א (שבת שם) על תוספות, דחזינן דבלא קרא הוה אמרינן דבנין בית המקדש ידחה לא תעשה דמלאכת שבת, ואמאי הא יכול להמתין עד למחר ויבנה בית המקדש בלא עשיית מלאכה, ומוזה הוכיח דאין אומרים להמתין.

והשתא מאי קשיא לרשב"א מבנין בית המקדש, יקיים המצוה גם היום וגם מחר, ולכן לא שייך לומר שימתין.

אלא שמע מינה דגם בזה אמרינן שימתין. ואם כן בציצית נמי ימתין. מעתה הכי נמי נימא לענין מילה שלא בזמנה ביום טוב, דאע"פ דעובר בכל רגע, מכל מקום חשיב דאפשר להמתין.

ד. היתר חוטי צמר בספק
אך תיקשי אם כן היאך משכחת לן היתר חוטי צמר בטלית פשתן, הרי בכל גווני נימא שימתין עד שיהא לו.

ויש לומר דאיירי בגוונא שספק אם יהא לו, ובזה אין אומרים להמתין, וכמו שהוכחנו לעיל מהא דסלקא דעתך דשריפת בת כהן דוחה שבת משום שמא ישכה, וכן חזינן דעשה דכסוי הדם הוי דוחה יום טוב (סוגיא בביצה ח' ב') משום דשמא יבלע הדם.

ה. שאני בנין בית המקדש
אמנם יש לדחות הראיה מבנין בית המקדש, דשאני התם שהמצוה היא לבנות ולא שיהא בנוי, ואם כן אפשר למחר. משא"כ בציצית המצוה היא בכל רגע שיהא ציצית בדי כנפותיו, ואם כן אי אפשר למחר. וכן לענין מילה לדעת הדבר אברהם.

קושיא ג' - רמב"ן ורשב"א

הנה הקשו להדבר אברהם (ח"ב סי' ד' ס"ק י"א) מרמב"ן ורשב"א (שבת כ"ד ב') דמבואר בדבריהם דאין צריך להמתין.

דהנה בגמרא שבת (כ"ד ב') ילפינן מקרא דאין שורפין קדשים ביום טוב. והקשו ברמב"ן ורשב"א למה לי קרא, הא ודאי דאין שורפין, דהרי אין עשה דשריפת קדשים דוחה האיסור דמלאכת יום טוב, דהא אפשר לשרוף הקדשים גם למחר.

ותירצו דאפילו הכי דחי עשה ללא תעשה ואין אומרים לו להמתין, דכיון דאי אפשר לקיים עכשיו את שניהם, יבוא עשה וידחה הלא תעשה. [ולשון הרשב"א, דאם ימתין איפשר דמטריד ולא מקיים ונמצא דיחוי עשה מפני לא תעשה. ועוד עיין ברשב"א בביצה (ח' ב' בד"ה והא)].

א. פלוגתא דהתוספות עם הרמב"ן ורשב"א
הנה בדבר אברהם השיב דלא קשה, דרמב"ן ורשב"א פליגי על תוספות וסברי דגם לבתר קרא [דילפינן ממנו דאין שורפים קדשים ביום טוב] אין צריך להמתין. ודברי הדבר אברהם לדעת התוספות, דסברי דאדרבה ילפינן מהאי קרא דגם בעלמא צריך להמתין.

ב. לדון דלא פליגי
אך יש לדון דלא פליגי, שהרי תוספות הקשו דאם אמרינן להאי סברא דצריך להמתין, למה לי קרא דשריפת קדשים אינה דוחה יום טוב, הא מסברא לא תדחה כיון שאפשר למחר, וכתבו תוספות דמסברא לא הוה מפלגינן, דמכל מקום יש לפנינו השתא מצוה, אבל לבתר קרא, שפיר מפלגינן ואמרינן דשאני התם דאפשר בהיתר. ואם כן נימא דזוהי כונת הרמב"ן ורשב"א דאיירי לפני הקרא.

אך צריך עיון, דהרשב"א הביא ראיה לדבריו מבנין בית המקדש, דבלא קרא היה בנין בית המקדש דוחה איסור שבת, אע"פ שאפשר למחר, והתם איירינן לבתר קרא דשריפת קדשים אינה דוחה יו"ט. ואולי כונת הרשב"א בהראיה מבית המקדש, רק לרב אשי דסבירא ליה דאין שריפת קדשים ביום טוב כיון דהוה עשה ולא תעשה, ולדידיה ליכא קרא דאם אפשר להמתין לא אמרינן דדוחה. ודוחק. [וכך כתב בקובץ הערות (סי' י"א ס"ק ה)].

ג. לא ימתין עד שימצא אשה או נכרי או קטן
הנה בתוספות בשבועות (ג' א' ד"ה ועל) מבואר כדברי הרמב"ן ורשב"א, שכתבו דעשה דמצוה דחי לאו דהקפה, ואע"פ דאפשר על ידי אשה ונכרי, מכל מקום אצטריך קרא למימר דדחי היכא דאין שם אשה ונכרי, ואין לומר ימתין עד שימצא אשה או נכרי או קטן.

ובזה כתב בקובץ הערות (שם) דהא דכתבו התם דאין להמתין, כי אין זמן קצוב, ולא דמי ליום טוב דממתנינן למחר. וצריך עיון מאי שנא זמן מועט מזמן מרובה.

ד. נפקא מינה מהפלוגתא
הנה להאמור לדעת התוספות, שהטעם דמצות שריפת קדשים אינה דוחה איסור מלאכה יום טוב, היינו משום דאפשר להמתין למחר, מעתה לפי זה ביש בשר קדשים טמא ביום טוב, דאמרינן בו דאין שורפין אותו ביום טוב, אבל רואה מרחוק שבעל חי רוצה לאוכלו, יהא רשאי לזרוק אש מרחוק על בשר הקדשים, מפאת עשה דוחה לא תעשה, דהרי בכהאי גוונא אי אפשר להמתין על למחר.

[ולזרוק האש על הבעל חי, לא שרינן, דהרי האי הבערה אין לה היתר שלעשה דוחה לא תעשה, דלא הוה בעידניה, ואע"פ דמן התורה שרי להבעיר הבעל חי דהוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה, מכל מקום מדרבנן אסור, ושוב אין יכול להמתין אף מן התורה וממילא יוכל להבעיר בשר הקדשים הטמא].

וכל זה לתוספות, אבל רמב"ן ורשב"א סבירא להו דלא אמרינן דהוה ליה להמתין, ולדידהו איסור שריפת קדשים ביום טוב לא מפאת דמצוה להמתין, אם כן יהא הדין דאסירא לשרוף הבשר הקדשים. [אמנם לדינא אין נפקותא דאנן קיימא לן דיום טוב לא תעשה ועשה. אך נפקא מינה לריב"א (מובא בתוספות בחולין קמ"א א' ד"ה לא) דהלאו מיהת נדחה].

[והנה יקשה על הרמב"ן והרשב"א קושיית תוספות דניליף מקרא דבוקר שני, דלא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, ולא אדע תירוץ].

ודע, דקשה לי אמאי אין שורפין קדשים ביום טוב, דלא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, הא יכול לשרוף שלא כדרך, שיקח הבשר באצילי ידיו או בפיו ויזרקנו לאש, ולמהר"ח אור זרוע (סי' ל"א) דבמניח על האש שלא כדרך ומתבשל חייב, יש לומר דאתי שפיר, אך צריך עיון אם דברי מהר"ח אור זרוע מוסכמים.

מילה תוספת שבת

הנה נפקא מינה מהאמור, במילה בזמנה והיא בערב שבת או יום טוב, והמוהל קיבל שבת או יום טוב, ויש מוהל אחר שלא קיבל,

וצריך שמוהל האחר ימול, אך בשביל זה צריך להמתין.

א. ספיקא דדינא

הנה להאמור פלגי תוספות עם רשב"א ורמב"ן אם אמרינן דימתין או לא, והנה לדעת תוספות ימתין, ולדעת רמב"ן ורשב"א לא ימתין וימול בתוספת. [וכדמשמע בט"ז (סי' ת"ר סק"ב) עיקר הדין דבמילה בזמנה ביום ששי וקיבל המוהל תוספת, ימול, דעשה דמילה ידחה גם האיסור מלאכה דתוספת].

ולכאורה לדין הוה ספיקא דדינא ואם כן ימתין. וכל זה כד נימא דלא כהקובץ הערות דלא פלגי תוספות ורמב"ן ובאמת לכולי עלמא בעינן להמתין, ולדידה יצטרכו להמתין, אלא אזלינן כדבר אברהם דפליגו אהדדי.

ב. ספק ספיקא

הנה במסופק אם האחר קיבל נמי תוספת שבת או יום טוב, לכאורה יש למידן ספק ספיקא להתיר, דספק שמא לא קיבל שבת, וספק כרמב"ן ורשב"א דלא בעינן להמתין.

ג. היה אפשר מקודם

אמנם יש לעיין בהאי ספק ספיקא, דהנה בקרן אורה הקשה על תוספות, דהא חזינן דגם באי אפשר להמתין מכל מקום לא דחי, דהרי אין מקטירין אברי חול ביום טוב, והתם אי אפשר למחר, דהרי יהא נותר. [ויש לומר דאתי למאן דאמר דמהני לינה בראשו של מוצח].

וכתב לתרץ דאם יכלו מקודם לא שרינן עשה דוחה לא תעשה. ואם כן הכא נמי בנידון דידן, מכיון דהיו יכולים למול לפני התוספת, אם כן המילה לא דחי באיסור מלאכה בתוספת שבת.

אבל בגווט דהתינוק שיום השמיני בערב שבת וקיבל שבת, אם לא יכל למולו מקודם מחמת צהבת, יש לומר דלא חשיב אפשר מקודם. תו תיקשי על הקרן אורה מדינא דהט"ז (סי' ת"ר ס"ק ב') דמשמע שדוחה גם בהיה יכול מקודם.

ד. איכא לברורי

תו יש לעיין על האי ספק ספיקא מפאת איכא לברורי אם קיבל או לא. אך בנודע ביהודה כתב דבעינן שיוכל לברר ב' הספיקות.

[תו יש לעיין אם הרמב"ן והרשב"א איירי בעוסק עכשיו אלא שיקח יותר זמן, האם גם בכהאי גוונא אמרינן דאין צריך להמתין].

ה. איסור שריפת קדשים מחמת מלאכה

דע דכל דברינו כד נקטינן דהא דאין שורפין קדשים ביום טוב רק מפאת איסור מלאכה, וכדמוכח מתוספות דהקשו דנילף מהכא דאין עשה דוחה לא תעשה. וכדמשמע נמי דרב אשי יליף לה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

אמנם באהל דוד תמה על תוספות, מירושלמי דגם במדליק מבעוד יום מיתסר. [וצריך עיון דהא מדליקין בשמן שריפה בערב שבת, ויש לומר דתרומה שאני אע"ג דילפינן מקדשים טמאים].

נמלך בין מילה לטבילה

הנה מצאנו מילה גם בגר, דקיימא לן דגר בעי מילה וטבילה, ולא סגי בחדא מינייהו. [וגם בעינן קבלת מצוות. ויש לדון כשכל וטבל וטרם קיבל מצוות בבית דין, האם דינו כנכרי].

ויש לדון מהו בנכרי שמל על מנת להתגייר, ושהה כמה שנים בין המילה ובין הטבילה, ובזמן הזה נמלך והחליט שלא להתגייר, ואחר כך שוב נמלך להתגייר וטבל לשם גירות, האם המילה והטבילה מצטרפי אהדדי ולא יצטרך הטפת דם ברית.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, דלחד גיסא יש לדון דלא הוה מילה, דהרי מכיון שנמלך מלהתגייר, אם כן הוה כמו נכרי שמל שלא לשם גירות, ואז אם שוב רצה להתגייר ולטבול, צריך הטפת דם ברית.

אמנם לאידך גיסא יש לדון דהוה מילה ומצטרפי להטבילה, דמכיון דהמילה הוה מילה מעליא, לא בטלה על ידי הא שנמלך אחר כך.

וכתב במנחת חינוך (מצוה ב') כהצד השני, דשפיר מצטרפי אהדדי ואין צריך בהטפת דם ברית. ונראה טעמא דמילתא, דאינו יכול

לעקור כח המילה שיכולה להצטרף לטבילה.

ב. לענין קנין

וכן נראה בכל מילי, כגון בקנין חזקה בקרקעות דבעינן פעולה, [אם בעינן שיעורא], אם עשה חלק לשם קנין ונמלך מלקנותו, ואחר כך שוב רוצה לעשות לשם קנין, יש לומר דמצטרפי אהדדי.

ג. לענין אכילת תמצה

כמו כן לענין מצוות, באכל חצי שיעור לשם מצוה, ואחר כך נמלך שאינו רוצה עכשיו לעשות המצוה, ואחר כך חוזר וממשיך המצוה, שפיר מצטרפי, כגון באכל חצי כזית מצה לשם מצה ונמלך שלא לאכול יותר ואחר כך שוב אוכל, אם הוה הכל בתוך כדי אכילת פרס, שפיר מצטרפי. [ועיין באגרות משה דדן בנמלך באמצע הכזית].

ד. לענין קריאת שמע

כמו כן בקריאת שמע, אם קרא פסוק אחד ונמלך שלא לקיים המצוה עכשיו, ואחר כך חוזר בו וממשיך לקרוא, שפיר דמי.

ה. לענין שחיטה

כמו כן לענין שחיטה, אף אם נימא דהשוחרט על מנת שלא להתיר אין השחיטה מתרת, אם נמלך בין סימן לסימן שפיר דמי.

מחה לאחר המילה

תו מצאנו במנחת חינוך (שם) עוד חידוש כעין הנ"ל, דהנה מבואר בסוגיא בכתובות (י"א א') דגר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין, משום דזכין לאדם שלא בפניו. אבל כשהגדיל יכול למחות על הגירות.

וכתב במנחת חינוך, דאם מלו גר קטן על דעת בית דין והטבילוהו כדינו, ואחר כך כשהגדיל מחה, ונעשה נכרי למפרע, ואחר כך שוב רוצה להתגייר, מהני המילה מקטנותו כיון שהיתה לשם גירות, ואם כן אין צריך הטפת דם ברית אלא סגי בטבילה. וכהנ"ל שאע"פ שנמלך באמצע שפיר דמי.

[א"ה. ומוסיף במנחת חינוך, דאפשר דגם הטבילה עולה לו כיון שנטבל לשם דת ישראל ואין צריך לטבול עוד הפעם בבא להתגייר, רק צריך לקבלת המצות כדינו, כיון שהיה עד עתה עכו"ם ובא להתגייר, ובקטנותו לא קיבל המצות].

א. כמל בעל כרחו ושלא לשם גירות

הנה לכאורה צריך עיון בדברי המנחת חינוך, דהא למילת גירות בעינן דעתו להתגייר, אלא דמהני מפאת זכין לאדם שלא בפניו, והרי כיון דמחה אזיל מיניה דין זכין לאדם שלא בפניו ובטלה הזכיה, ואם כן הוה ליה כמלו אותו בעל כרחו, או כמלו אותו שלא לשם גירות.

והרי בפשוטו אם מלו בעל כרחו בשעת מעשה, ואחר כך נתרצה להתגייר ורוצה לטבול, לא מהני המילה אלא יצטרך הטפת דם ברית. וכמו כן להסוברים דמהני זכיה רק לקטן ולא לשוטה, אם ימולו שוטה לשם גירות ואחר כך ישתפה לא יועיל שיטבול. אם כן הכי נמי דכוותה.

ב. איתא "מטבילין" ולא "מלין"

הנה קיימא לן דגר בעי מילה וטבילה. ויש לעיין בסוגיא בכתובות (שם) דלישנא דהגמרא הוא "אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין", [והוא מצד זכין לאדם שלא בפניו], ותיקשי אמאי נקט "מטבילין" על דעת בית דין, ולא קאמר "מלין" על דעת בית דין.

ובשיטה מקובצת (שם) מביא בשם הרשב"א ג' תירוצים, חדא, נקט טבילה דהוה מילתא דשייכא גם בזכרים וגם בנקיבות.

שנית, נקט טבילה מכיון דהוא גמר מלאכתו, דהר מל ולא טבל כאילו לא מל.

שלישית, דלרבנותא נקט טבילה, משום דמילה דין הוא שתעלה לו כשיגדיל ויתרצה, דישנה בעולם בשעת רצונו, משא"כ טבילה דבשעתה לא היה בן דעת ובשעה שנתרצה אינה בעולם, אימא לא כיון שגירותו מסופק, שהרי יכול הוא למחות כשיגדיל, קא משמע לן דמכל מקום מהני מדין זכין לאדם שלא בפניו. שמעינן מהאי תירוצא דבמילה לא בעינן לדינא דזכין.

מעתה בשלמא לפום ב' תירוצי קמאי דהרשב"א, אכתי תיקשי כהנ"ל, דהרי על ידי המחאה אזדא הזכות ושוב לא תוכל להועיל,

אבל לפום תירוץ הג' דהרשב"א, דבמילה לא בעינן לדין זכין, אם כן אתי שפיר כהמנחת חינוך.

אבל באמת טעמא בעיא אמאי לתירוץ הג' לא בעינן לדין זכין במילה, וכמו דבאמת אמרינן לתירוץ קמאי.

ג. זכין חייל לאחר המילה

עוד תירץ בשיטה מקובצת בשם הריטב"א, דנקט מטבילין מכיון דטבילה הוה זכות גמור, אבל המילה בעצמה אינה זכות כיון שיש לו צער, ולא שייך ביה למימר על דעת בית דין, אך מכל מקום לאחר שמל, חייל דין זכין כיון דהוה כבר לאחר המילה, והוה זכות להצטרף עם הטבילה.

ולתירוץ זה נמי בפשוטו אם מוחה על המילה לא תוכל להצטרף, דהרי עכ"פ לאחר המילה חייל המילה רק מדין זכין.

מילה לברית שיהא לגירות

הנה דנו רבנן בתראי, היכא דמלו תינוק לשם מילה ובאמת היתה אמו נכרית, האם מהני המילה לגירות, או דילמא לא מהני ובעינן הטפת דם ברית. [והנה כל דינא דהטפת דם ברית במי שנימול, הוא רק מספיקא, דהרי לא מברכין עלה].

א. הוכחה דמהני מבני קטורה

הנה איכא דסברי דמהני, והביאו ראיה מהא דכתבו קמאי (מנחת חינוך בשם רמב"ן, הובא בדברי הרמב"ן בחידושי הרשב"א יבמות מ"ו א' ד"ה שכן, ועוד עיין מה שמביא במנחת חינוך מהגהות טעם המלך, והוא הגהות על שער המלך פ"ב מעכו"ם סוף סק"א) דדוקא בנכרי שמל שלא לשם מצוה הוא דבעינן הטפת דם ברית, משא"כ בבני קטורה שמלו לשם מצוה, מהני המילה לפני שנתגייירו, ולא בעינן הטפת דם ברית. [וצריך עיון הא לית להו פריעה ואם כן ליתן קמן פריעה, ועיין במנחת חינוך (מצוה ב') דתמה כן על דבריהם. ועוד עיין מה שכתבנו בזה בפרשת לך לך תשע"ה].

ואם כן הכי נמי בכל נכרי שמל לשם מצות מילה, מהני המילה לגירות.

ב. הוכחה דמהני מרשב"א הנ"ל

וכן הביאו עוד ראיה דמהני המילה, מהא דכתב ברשב"א הנ"ל (שיטה מקובצת כתובות שם) בתירוץ השלישי, דבעינן דינא דזכיה רק לטבילה אבל להמילה מהני בלא זכין, כיון שהמילה עדיין קיים בבשרו ועכשיו רוצה. ואם כן הכי נמי מהני המילה אע"פ שלא התכוונו אלא על ברית מילה, דמהני כשחושב עכשיו שיהא לשם גירות.

ג. להוכיח לנידון הנ"ל דמחאה

מעתה יש לדון דמוכח מהכא דגם בנידון דהמנחת חינוך מהני המילה, דאע"פ דהיה מחאה באמצע, מכל מקום בשעת מעשה היה מילה בכונת לגירות, והרי זה כמו מילה בתינוק שלא התכוונו בו לשם

גירות אלא רק לשם מצות מילה ביום השמיני. [והיינו בתרי גווני הנ"ל, או משום דסברו שהוא יהודי, או משום דהיה מבני קטורה].

אמנם יש לדחות הראיה, דהראיה מהא דמהני ברית מילה בשביל גירות, אינה ראיה גמורה, דיש לדחות דשאני התם דאילו היה הנכרי מחוייב במילה היה מהני המילה, משא"כ הכא כד בטל דין זכיה אין כאן מילה כלל.

ומהך דהרשב"א נמי איכא לעיונא אם הדבר מוסכם. נא"ה. וכמו שהבאנו לעיל דאיכא עוד ב' תירוצים ברשב"א, וגם עוד תירוץ בריטב"א, שלא תירצו כן].

ד. אגרות משה

ראיתי באגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קכ"ח) דנקט דלא כהנ"ל, דהיכא דמלו לשם ברית מילה, בעי הטפת דם ברית.

[אך היכא דאיכא ספק דילמא היתה המילה לשם גירות, דן להקל משום ספק ספיקא. חדא, שמא הלכה כהסוברים דאין צריך להטיף דם ברית בנכרי שנתגיייר כשהיה מהול, ושנית, דאף אם הלכה כהסוברים דצריך הטפת דם ברית, שמא ידע המוהל שהואם היא נכרית ומלו בצרוף עוד שנים כשרים לבית דין לשם גרות. [עיין שם]. אך לכאורה הוה ליה ספק ספיקא במקום חזקה, דהספק אם היתה לשם גירות הוה נגד חזקת נכרי].

ובמקום אחר (חלק ג' יו"ד סי' ק"ה) כתב דהיכא דהיתה גירות על ידי אינשי דלא מעלי, בשעת הדחק אפשר בלא הטפת דם ברית. ואולי האי גירות דהתם עדיפא מהיכא דמל לשם שמיני.

מילה בשביעי

הנה כתב במנחת חינוך (מצוה ב') דמן התורה מותר למול בשביעי, דהוה ליה כשורף חמץ קודם זמן השבתתו, דכשמגיע זמן הביעור אין לו המצוה, דהרי אין לו חמץ לבער, והכי נמי כשמגיע יום השמיני אין ערלה.

צריך עיון בדברי המנחת חינוך, דהא חזינן (משנה בשבת קל"ז א') בנוול בין השמשות, מספק דחינן המילה ליום המחרת, אע"פ דדילמא מבטל מצות שמיני, דחיישינן שהבין השמשות היה אכתי יום, ואם כן אכתי הוה יום השביעי.

ולדעת המנחת חינוך שמן התורה מותר למול בשביעי, אמאי לא נמול בספק שביעי ספק שמיני, שכך עכ"פ איכא ספק שמל ביום השמיני, משא"כ השתא דדוחה ליום המחרת, ודאי אינו מל ביום השמיני. וצריך תלמוד.

יש לחלק מחמץ, דהתם ליכא חיוב אלא על החמץ שיהא בערב פסח, ואם כן בשורף החמץ קודם הזמן, לא חל החיוב כלל, משא"כ במילה יש לומר דחייב השתא למול בשמיני.

עניני שבת

ג. קיבל בלב

הנה דעת רמ"א (שם) שאם קיבל התענית בלב לא הוה קבלה, וכך כתב בהלכות תענית (סי' תקנ"ט סעי' א'), אמנם במשנה ברורה (שם סק"ב) אייתי בשם הב"ח והגר"א דהוה קבלה.

ולענין תוספת שבת לא מצאתי מבואר מהו בקיבל בלב. ולכאורה להגר"א נמי חייל בלב וכמו בתענית.

ויש לעיין בנידון דידן שפירש ממלאכה ומסר לקטן לעשות, האם הוי רק בלב או דהוי גם בפיו. ויש לומר דהוה בפיו דמעשיו מוכיחין. מכל מקום ספיקא דידן במקומו עומד, דהרי לא החליט באמת, שהרי רק פרש ממלאכה. סוף דבר לא עלה בידי שום דבר ברור.

ד. נדר לדבר מצוה או תוספת

בעיקר דינא דהגר"א, דסבירא ליה דקבלה בלב מהני ביום כיפור, הנה ראייתו מהא דחזינן דמהני קבלת תענית בלב, והתם משום נדר לדבר מצוה. מעתה יש לעיין אם חייל עליו באמת תוספת יום הכיפורים בלב, או דרק משום נדר לדבר מצוה של תענית. אך היכא אשכחן מצוה להתענות בסוף היום. ואם כן לכאורה חייל תוספת יום הכיפורים.

הפסיק לעשות מלאכות

עובדא הוה שהשבת נתקרבה, והיה צריך לעשות איזה מלאכה, ואמר האדם לילד קטן לעשות כי לא רצה לעשות סמוך לשבת, ולאחר מכן נזדמן דבר דחוף, האם חשיב שקיבל שבת:

א. צדדי הספק

צדדי הספק, האם רשאי לעשות מלאכות, מפאת שבאמת לא נכנסה שבת, או דילמא נימא דבזה שפרש ממלאכה הוה ליה כמקבל תוספת שבת, וממילא כבר מיתסר מדין תוספת שבת.

ב. הפסיק מאכילתו

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תר"ח סעי' ג') שאם הפסיק מאכילתו בערב יום הכיפורים בעוד היום גדול, יכול לחזור ולאכול כל זמן שלא קיבל עליו התענית.

אך הכא הא פרש ממלאכה, ויש לדון דזה עדיפא מפרש מאכילה, וחשיב כקבלה.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

שלמים מציון

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל
פרישת לך לך

והיה ברכה - בך חותמך

"ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך ויהיה ברכה". (פרק י"ב פסוק ב').

כן איך יוצאים ידי חובה בברכות של שמונה עשרה, הרי אין בהם הזכרת מלכות שאינו מזכיר בהם "מלך העולם". ויתרן שכל הדין שצריך הזכרת מלכות נאמר בסתם ברכה שפותחת בברוך, אבל ברכה שהיא סמוכה לחברתה ואינה פותחת בברוך, אין צריך להזכיר בה מלכות, אלא המלכות שהזכיר בברכה הראשונה עולה גם בעבור הברכה הסמוכה לה, ואינו צריך לשוב ולהזכיר בכל ברכה מחדש את המלכות. וממילא בברכות שמונה עשרה, שכל ברכה היא סמוכה לחברתה ואינה פותחת בברוך, לא נאמר בזה את ההלכה שצריך הזכרת מלכות, ולכן לא מזכירים בה מלכות.

ומה שבברכה ראשונה של שמונה עשרה לא מזכירים מלכות, אפילו שהיא לא מוגדרת כברכה הסמוכה לחברתה, שהרי היא פותחת בברוך וחותמת בברוך, ולפי הכלל היה צריך להיות שכדי שהברכה הזו תחשב לברכה יצטרך להזכיר בה מלכות, ולמעשה לא מזכירים בה מלכות. ומבאר התוספות שהטעם לכך הוא משום שמזכירים בברכה "אלוקי אברהם", ו"אלוקי אברהם" הוא כמו מלכות דאברהם אבינו המליך הקב"ה על כל העולם שהודיע מלכותו וכו'.

מבואר בתוספות שאצל אברהם אבינו נאמר חידוש, שמלבד מה שמזכירים את שמו בתור "אלוקי אברהם", כמו שמזכירים את כל האבות ואומרים "אלוקי יצחק, ואלוקי יעקב", הרי אצל אברהם אבינו התחדש יותר שהזכרת שמו מוגדרת כהזכרת מלכות. ועל כן בברכת אבות שבשמונה עשרה לא מזכירים בה מלכות, שלא אומרים "מלך העולם", משום שעצם זה שאומרים בברכה "אלוקי אברהם" זה מוגדר כהזכרת מלכות והברכה נחשבת מכח זה לברכה.

ומבואר בזה שההלכה הזו שברכה שאין בה הזכרת מלכות אינה ברכה, שלא חל עליה שם ברכה, הרי אם הזכיר בברכה "אלוקי אברהם" ההזכרה הזו מוגדרת כהזכרת מלכות, ומכאן חל על הברכה הזו שם ברכה, ושוב אינו צריך לשוב ולהזכיר בה עוד הפעם מלכות.

ואעשך לגוי גדול - והיה ברכה

ומעתה לפי זה יש לבאר את דברי חז"ל שדרשו את הפסוק "והיה ברכה" על אברהם אבינו, וי"ל שבמילים "והיה ברכה" נוספה ברכה מיוחדת לאברהם אבינו שהזכרת שמו בלבד תחשב כהזכרת מלכות, וממילא היא תעשה את הברכה לברכה. שבתחילה נאמרה לו הברכה ככל האבות שיזכירו את שמו בתפילה בתור "אלוקי אברהם", אבל בזה עדיין לא נאמר שההזכרה הזו תחשב כהזכרת מלכות, אלא דינה כמו הזכרת שאר האבות שאין זה נחשב כהזכרת מלכות. ולזה חזר הפסוק ובייך את אברהם אבינו בברכה נוספת "והיה ברכה", שהזכרת שמו תחשב כהזכרת מלכות, וממילא מכח זה נעשית הברכה לברכה שחל בה שם ברכה.

ובאמת כיוון בזה לדברי החיד"א בספרו "פני דוד" עה"ת בפרשת לך לך, וכך כתב "ומשם הרב הגדול שארנו מהר"י זאבי זלה"ה שמעתי שפירש, ואעשך לגוי גדול וכו' והיה ברכה. במאי דקיימא לן כל ברכה שאין בה

ופרש"י, "דבר אחר, ואעשך לגוי גדול - זהו שאומרים אלוקי אברהם, ואברכך - זהו שאומרים אלוקי יצחק, ואגדלה שמך - זהו שאומרים אלוקי יעקב. יכול יהיו חותמין בכולן, תלמוד לומר והיה ברכה - בך חותמין ולא בהם".

מבואר שאצל אברהם אבינו התחדש תוספת ברכה יותר מכל האבות, שמלבד הברכה של "אעשך לגוי גדול - שאומרים אלוקי אברהם", נוספה בו ברכה שהיא "היה ברכה - בך חותמין ולא בהם". שבכל האבות מזכירים את שמם "אלוקי יצחק, אלוקי יעקב", כשם שאצל אברהם מזכירים את שמו "אלוקי אברהם", אלא שבאברהם נוסף תוספת שאין בכל האבות, שבו חותמין, שהחתימה של ברכת אבות בתפילת שמונה עשרה היא דווקא באברהם "ברוך אתה ה' מגן אברהם", ולא בשאר האבות, וזהו מעלה מיוחדת שרק אברהם אבינו נתברך בה ולא שאר האבות.

והנה בעיקר הדברים שדרשו חז"ל את הפסוק "היה ברכה" על אברהם אבינו, שמלבד מה שמזכירים את כל האבות ואומרים "אלוקי אברהם, אלוקי יצחק, ואלוקי יעקב", הרי יש אצל אברהם אבינו מעלה מיוחדת של "היה ברכה". שמעתי בזה ביאור נפלא מהגאון רבי ברוך שמעון סולמון זצ"ל ראש ישיבת "נחלת דוד", ורבה של "פתח תקווה", דהנה בגמרא בברכות (דף מ' ב') מובא, "גופא, אמר רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה, ורבי יוחנן אמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה וכו'". והיינו שבכל ברכה כדי שתחול על הברכה הזו שם ברכה, ויוכל לצאת בה ידי חובה, סובר רב שהייכים להזכיר בה הזכרת ה', ואם בירך ברכה שלמה ושכח להזכיר בה הזכרת ה' לא חל עליה שם ברכה, ולא יצא בה ידי חובתו. ורבי יוחנן מוסיף, שכדי להחיל על הברכה שם ברכה לא די בהזכרת ה', אלא צריך גם להזכיר בה מלכות ולומר "מלך העולם", ובלא זה הברכה אינה מוגדרת כברכה.

וכך גם נפסק להלכה ברמב"ם (הלכות ברכות, פרק א' הלכה ה') ובשו"ע (סימן ר"ד סעיף א') כרב ורבי יוחנן, וז"ל הרמב"ם "וכל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות אינה ברכה, אלא אם כן היתה סמוכה לחברתה". שהגדרה של ברכה הוא דווקא כשיש בה "הזכרת ה' ומלכות", ואם חיסר אחד מהם בטל מהברכה שם ברכה ואינו יוצא בה ידי חובה.

הזכרת מלכות בברכות שמונה עשרה ובברכת אבות

ובתוספות (ד"ה אמר אביי) מביא שהר"ף ור"י פסקו כרבי יוחנן שצריך להזכיר בברכה גם מלכות, וכתב "ולכך היה אומר ר"י שאם היה מדלג מלכות של ברכת המוציא שצריך לחזור ולברך וכו'. וברכות של שמונה עשרה אין בהן מלכות דאינן באין בפתיחה ובחתימה אין שייך מלכות, אבל אלוקי אברהם הוא כמו מלכות דאברהם אבינו המליך הקב"ה על כל העולם שהודיע מלכותו וכו'".

תוספות מקשה אם כל ברכה שאין בה הזכרת ה' ומלכות אינה ברכה, אם

הזכרת שם ומלכות אינה ברכה, והקשו התוספות בברכות דף מ' דהרי ברכה ראשונה של שמונה עשרה אין בה מלכות, ותיירצו דכיון דאמרין אלוקי אברהם במקום מלכות קאי שהוא הקונה שמים וארץ ע"ש. וזהו שאמרו ואעשך לגוי גדול, ופירשו רז"ל שיאמרו אלוקי אברהם וכו', ולא עוד אלא עוד זאת יתירה אעשה לך שכשיזכירך בברכה ויאמרו אלוקי אברהם נחשבת ברכה, וזהו והיה ברכה אתה תהיה ברכה דבהזכרתך היא ברכה, דהגם דכל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, כשאומרים אלוקי אברהם סגי והיא ברכה, והיינו אומרו והיה ברכה אתה תחשב ברכה בהזכרתך".

*

הא-ל הגדול חשוב כהזכרת מלכות

הנה בעיקר קושיית התוספות למה לא מוזכר מלכות בברכת אבות שבשמונה עשרה, ברא"ש בברכות (אות כ"ג) מיישב באופן אחר, וכך כתב "וברכה ראשונה של שמונה עשרה, כיון דאית בה הא-ל הגדול הוא חשוב כמו מלכות".

מבואר בדבריו שבשביל להזכיר בברכה מלכות, לא צריך להזכיר דווקא את המילים "מלך העולם", אלא גם כאשר מזכירים ענינים אחרים שמשמעותם היא מלכות נחשב הדבר להזכרת מלכות בברכה ויוצאים בזה ידי חובה. ולכן בברכת אבות שאומרים "הא-ל הגדול", הרי זה נחשב כהזכרת מלכות בברכה.

ארוממך אלוקי המלך

החיד"א מביא בשם בעל התוספות יום טוב, שביאר לפי דברי הרא"ש את הפסוקים שאומרים באשרי יושבי ביתך, "ארוממך אלוקי המלך ואברכה שמך לעולם ועד. בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד. גדול ה' ומהולל מאוד ולגדולתו אין חקר". בתחילה דוד המלך מתחיל ואומר לגבי כל הברכות שצריך להזכיר בהם שם ומלכות, וכך הוא אומר, "ארוממך - כאשר אני בא לרומם ולברך את שם ה', בשביל שהברכה תחשב לברכה אני מוסיף בברכה שתי דברים שהם עושים את הברכה לברכה, הראשון הוא **אלוקי המלך** - שאני מזכיר בברכה מלכות ואומר 'מלך העולם' וזהו אלוקי המלך שאני משבח אותך בזה שאתה מלך, והשני הוא **ואברכה שמך** - שאני מזכיר הזכרת ה' בברכה. וכשיש בברכה הזכרת ה' ומלכות אז הברכה היא נחשבת לברכה, ומכאן זה היא קיימת **לעולם ועד** שהיא מוגדרת כברכה ויש לה קיום נצחי".

***

והאמין בה' ויחשבה לו צדקה

ומעתה הפסוק ממשיך לבאר איך יוצאים ידי חובה בברכת אבות שאומרים בכל יום, הרי שם לא מוזכר מלכות. ועל זה הוא אומר "בכל יום אברכך - בכל יום אני מברך את ברכת אבות, ובברכה הזו רק, **ואהללה שמך לעולם ועד** - שאני רק מזכיר בה את שמך - שם ה', ואילו מלכות אני מזכיר בה, ואין היא נחשבת לברכה? לזה בא הפסוק הבא ליישב ואומר, **גדול ה' ומהולל מאוד ולגדולתו אין חקר** - שבברכה הזו מזכירים הא-ל הגדול, שהוא גם נחשב כמו מלכות וממילא מכאן זה הברכה היא ברכה שיש בה הזכרת שם ומלכות".

וז"ל החיד"א, "והרא"ש בפסקיו שם תירץ דברכה ראשונה של שמונה עשרה כיון דאמרין הא-ל הגדול נחשב כמו מלכות, ועל פי זה שמעתי משם הרב בעל תוספת יום טוב זלה"ה שפירש כוונת הפסוק, "ארוממך אלוקי המלך ואברכה שמך לעולם ועד", כלומר כשאני מברך צריך לומר בברכה שם ומלכות, וזהו ארוממך אלוקי המלך - זה מלכות, ואברכה שמך - זהו שם. והשתא יקשה מתפילת שמונה עשרה וזהו שאמר "בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד", כלומר מה אתה אומר להזכיר שם ומלכות, הרי בכל יום אברכך בתפילת שמונה עשרה, ואהללה שמך דווקא, ולא אזכיר מלכות וזה בכל יום כנגד היסוד שאמרת. לזה תירץ "גדול ה' ומהולל מאוד" הלא תראה דאמרין הא-ל הגדול וזה גדול ה' וכו' וזה עולה בשביל מלכות כמו שכתב הרא"ש עד כאן שמעתי. ומצאתי בירושלמי ריש פרק הרוואה דמ"ד דבעי שם ומלכות מפיק לה מהאי קרא ארוממך אלוקי המלך וכו' ע"ש".

ברכי נפשי את ה'

הנה לדברי הרא"ש שהמילים הא-ל הגדול נחשבים כמו הזכרת מלכות, אפשר לבאר עוד פסוק בתהילים (פרק ק"ד) שכתוב "ברכי נפשי את ה', אלוקי גדלת מאוד הוד והדר לבשת".

ויש לבאר "ברכי נפשי את ה' - הפסוק בא לומר שכאשר אדם בא לברך את ה', מה הוא יעשה כדי שהברכה תחשב לו לברכה, וזהו 'ברכי נפשי את ה' - כאשר נפשי באה לברך ה' מה אעשה בכדי שהברכה תחשב לברכה. ומיישב הפסוק ואומר שכדי שהברכה תחשב לברכה צריך שיהיו בה שתי הזכרות, הזכרת ה' והזכרת מלכות, ולזה אומר ה' **אלוקי** - הדבר הראשון שצריך הוא לומר בברכה 'ה' אלוקי' שיאמר בה הזכרת ה', והשני הוא לומר את ההזכרה של **גדלת מאוד** - שזהו הזכרת מלכות. ובצירוף שניהם גם יחד, הברכה תחשב לברכה ויוכל לקיים בה ברכי נפשי את ה'".

"והנה דבר ה' אליו לאמר לא יירשך זה כי אס אשר יצא ממעיך הוא יירשך. ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אס תוכל לספר אותם, ויאמר לו כה יהיה זרעך. והאמין בה' ויחשבה לו צדקה". (פרק ט"ו פסוק ד' - ו').

גדולה, עד כדי כך שהפסוק אומר שהזכות הזו היא גרמה לו לזכות בבנים. ולצדקה על האמונה שהאמין בו וכו'".

שלמא עלך מלכא

ונראה לבאר דהנה בגמרא בגיטין (דף נ"ו א') מובא שבזמן המצור על ירושלים, יצא רבי יוחנן בן זכאי מירושלים בערמה, כדי לבוא לדבר עם אספסיינוס שירחם על עם ישראל שבירושלים. ואספסיינוס היה באותו זמן שר הצבא שהופקד על ידי המלך כדי להחריב את ירושלים. וכתוב בגמרא שרבי יוחנן בן זכאי בא אליו ואמר לו, "שלמא עלך מלכא, שלמא עלך מלכא" - שלום עליך המלך.

ואספסיינוס שלא היה עדיין מלך השיב לו, "מיחייבת תרי קטלא, חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא (והתעללת בי, רש"י), ותו אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי". שאמר לו שהוא מחוייב מיתה על זה שהוא קורא לו מלך, שהרי אינו מלך, וכולם יודעים שהוא רק שר הצבא ולא יותר מזה, ואם כן מה שקורא לו מלך זהו התעללות שבא לצחוק וללגלג עליו, ועל כזה דבר ראוי להורגו.

ורבי יוחנן בן זכאי השיב לו, "איברא מלכא את, דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך, דכתיב והלבנון באדיר יפול, ואין אדיר אלא מלך

ופרש"י, "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, הקב"ה חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו וכו'".

מבואר ברש"י שמה שכתוב בפסוק "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה", מדובר על האמונה שהאמין בה' כשבישר לו את בשורת הבנים, והאמונה הזו עמדה לאברהם לצדקה וזכות אצל הקב"ה.

וברמב"ן הקשה על כך, וכתב "ואיני מבין מה הזכות הזאת, למה לא יאמין באלוקי אמן, והוא הנביא בעצמו, ולא איש אל ויכזב. ומי שהאמין לשחוט את בנו היחיד האהוב ושאר הניסיונות איך לא יאמין בבשורה טובה".

והיינו שהקשה מה הגדולה בזה שאברהם אבינו האמין בה' כאשר בישר לו את הבשורה על לידת הבנים, הלא אצל אברהם אבינו שהוא האמין הגדול, בוודאי שכאשר הקב"ה יבטיח לו על לידת הבנים הוא יאמין לו על כך. והרי אם אברהם אבינו יצא לשחוט את בנו מכאן האמונה בה', בוודאי ובוודאי שכאשר הקב"ה יבשר לו בשורה טובה הוא יאמין בו. ואם כן מה הגדלות שהפסוק מדגיש כאן שבזכות האמונה שהאמין כאן בה', הקב"ה חשב לו את זה לזכות ולצדקה, הרי לפי דרגתו האמונה בבשורת הבנים צריכה להיות כדבר פשוט, ומדוע הפסוק מחשיב את זה לזכות כזו

אמונה בבשורת הבנים

ולפי זה נראה שמה שנאמר על אברהם אבינו "והאמין בה" ויחשבה לו צדקה" ומפרש רש"י, "הקב"ה חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו", האמונה שהאמין בה' על בשורת הזרע שהתבשר כאן שיוולדו לו ילדים, וההבטחה שיהיו מרובים יותר מכוכבי השמים, לא היתה אמונה בלבד שהאמין שאכן דבר ה' הוא אמת ויתקיים. אלא האמונה בה' היתה אצלו בצורה מוחשית, שראה את ההבטחה הזו כמציאות ממש.

ואע"פ שכל הדברים שמסביב כאילו הכחישו את ההבטחה הזו, שלפי המציאות הנראית לעין כבר לא שייך שלאברהם ושרה יוולדו ילדים, ובנוסף לזה אברהם ראה במזלות שלא יהיו לו ילדים. בכל זאת היה ברור לאברהם אבינו שכל זה נוהג רק עד לפני שבא דבר ה' אל אברהם ובישר את בשורת הבנים, אבל לאחר שבא אליו דבר ה', מעתה דבר ה' הזה היה אצלו כמציאות ממש. וכל שאר הדברים שנראים כמכחישים את זה, הם רק מראה עיניים ולא אמת, והאמת היא שדבר אלוהינו יקום לעולם.

ואמונה כזו שהאמין בה' וראה את דבריו כמציאות ממש, ולא הרבה אחריו מאומה, אפילו שהחוש וכל הסיבות הטבעיות והסגוליות מכחישות את זה, דרגה כזו באמונה היא דרגה נשגבה, שעליה אפשר לומר "ויחשבה לו צדקה", שהקב"ה חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה הזו שהאמין בו.

בזכות האמונה

והנה בזכות האמונה הזו שנאמרה כאן בפסוק על אברהם אבינו "והאמין בה'", מצינו שאברהם אבינו וכלל ישראל זכו לדברים נשגבים.

במכילתא בפרשת בשלח (פרשה ו') כותב על אברהם אבינו, "וכן אתה מוצא שלא ירש אברהם אבינו העולם הזה והעולם הבא, אלא בזכות אמונה שהאמין בה' שנאמר והאמין בה' ויחשבה לו צדקה".

ובמדרש בפרשת בשלח (פרשה כ"ג אות ה') כותב על כלל ישראל, "עתידין ישראל לומר שירה לעתיד לבוא וכו'. ובאיזה זכות אומרים ישראל שירה, בזכות אברהם שהאמין בהקב"ה שנאמר והאמין בה', היא האמונה שישראל נוחלין בה ועליו הכתוב אומר וצדיק באמונתו יחיה וכו'".

ויש לבאר שהדברים הנשגבים הללו שאברהם אבינו ירש את העולם הזה והעולם הבא, ושכלל ישראל יזכו לומר שירה לפני הקב"ה, היסוד והשורש שלהם הם השגות גדולות בבורא עולם, שכל ענין עולם הבא הוא השגות גדולות בבורא עולם, וכן אמירת שירה לפני הקב"ה שייכת רק כשרואים את מעשיו המופלאים עין בעין, והסיבה שזוכים לכל זה היא בזכות האמונה שהאמין אברהם אבינו בה' בבשורת הזרע. שהאמונה שהאמין אברהם בה' וקיבל את דבריו כמציאות ממש, ומה שבדרכי הטבע הכל היה מוכחש ולא יכול להתקיים, לא מנעה מאברהם אבינו להאמין בה' ולראות את הבטחתו כמציאות האמיתית ממש, זו הסיבה שבסוף הוא וכלל ישראל זוכים להשגות כאלו גדולות בבורא עולם של ירושת העולם הזה והעולם הבא, ואמירת שירה לפני הקב"ה.

*

שמה יגרם החטא

הנה ברמב"ן מפרש את הפסוק "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה", באופן אחר מרש"י, שמה שנאמר "ויחשבה לו צדקה" לא נאמר כלפי הקב"ה כדברי רש"י (שהקב"ה חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו), אלא זה נאמר כלפי אברהם אבינו ע"ה, וכתב "והנכון בעיני כי יאמר שהאמין בה' וחשב כי בצדקו של הקב"ה יתן לו זרע על כל פנים, לא בצדקת אברהם ובשכרו, אע"פ שאמר לו 'שכרך הרבה מאוד'. ומעתה לא יירא פן יגרם החטא. ואע"פ שבנבואה הראשונה חשב שתהיה על תנאי כפי שכר מעשיו, עתה כיון שהבטיחו שלא יירא מן החטא ויתן לו זרע, האמין כי נכון הדבר מעם האלוקים, אמת לא ישוב ממנה, כי צדקת ה' היא ואין לה הפסק וכו'".

מבואר בדבריו שפירש את הפסוק שאברהם אבינו האמין בה' שמה

דכתיב והיה אדירו ממנו וגו', ואין לבנון אלא בית המקדש שנאמר ההר הטוב הזה והלבנון וכו'". ואמר לו שבאמת הוא כן מלך, כי יש דרשה בפסוק שרק מלך יוכל לכבוש את בית המקדש, ואם אני רואה שאתה עומד לכבוש את בית המקדש מוכח מזה שאתה באמת כן מלך.

ובהמשך הגמרא מובא המעשה שתוך כדי שהם מדברים ביניהם הגיע לאספסיינוס שליח מרומי שהמלך מת, והשרים החליטו למנותו למלך.

ולכאורה דברי רבי יוחנן בן זכאי אינם מובנים, הרי אספסיינוס עומד וצועק עליו, ואומר לו "אני לא מלך", איך אתה קורא לי מלך, הרי החוש מכחיש אותך! המלך יושב ברומי, וכולם מכירים ויודעים מיהו, ואיך אתה בא ואומר לי שאני הוא המלך. ורבי יוחנן בן זכאי לא מתבלבל ועונה לו שיש לי דרשה מהפסוק שמכריח שאתה הוא באמת כן מלך. לכאורה איזו תשובה הוא משיב לו בזה, הרי כולם יודעים שזה לא נכון, כל היום נשלחים מכתבים על ידי המלך בעצמו מרומי, ואיך יתכן שבא ואומר לאספסיינוס אתה הוא המלך. ובגמרא לא מוזכר שרבי יוחנן בן זכאי אמר לו שאני יודע ברוח הקודש שאתה הוא המלך, אלא כל הידיעה שלו היא מהפסוקים. ואם כן תמוה מאוד איך הוא יכול לעמוד ולומר לו "מלך", בזמן שהחוש מכחיש את זה.

אלא רואים מזה שאצל חז"ל מה שכתוב בתורה היא אצלם המציאות בעצמה, שכל מציאות הבריה היא רק התורה, וממילא מה שכתוב בתורה הוא המציאות האמיתית. ולכן כאשר רבי יוחנן בן זכאי דורש מהפסוק שבית המקדש יפול רק בידי מלך, ועתה הוא רואה שבית המקדש עומד ליפול בידיו של אספסיינוס הרי זה אומר שהמציאות האמיתית היא שאספסיינוס הוא המלך. ואפילו שבעיני בשר נראה לכאורה שהוא לא מלך, ונראה כאילו שהחוש מכחיש את זה, בהכרח שהטעות הוא בעיני בשר, אבל האמת היא כמו שכתוב בתורה.

ולכן לאחר שרבי יוחנן בן זכאי דרש את הפסוק שאספסיינוס הוא מלך היה ברור אצלו במאת האחוזים שכך היא המציאות האמיתית, וכשחיים באמונה כזו שהתורה היא המציאות, כל הטענות שכנגד זה בטלות ומבוטלות, עד כדי כך שהיה אצלו ברור שיכול לגשת אל אספסיינוס ולקרוא לו מלך.

מנא לן דבבל לצפונה דארץ ישראל

וכעין זה שמעתי ממון הרב מפוניבז' הגר"ש כהנמן זצ"ל, לבאר את דברי הגמרא בבבא בתרא (דף כ"ה ב') שמובא בגמרא, "ומנא לן דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא, דכתיב מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ". הגמרא שואלת מנלן שבבל נמצאת בצפון ארץ ישראל, ולתשובה היא מביאה את הפסוק "מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ", שכתוב בזה שהרעה תצא מצפון, ואם אנו רואים שהרעה יצאה מבבל הרי זה אומר שהמיקום של בבל הוא בצפון ארץ ישראל.

ולכאורה לא מובן איזה שאלה היא זו "מנלן דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא", הלא כל אדם שהולך בארץ ישראל לצד צפון הוא מגיע בסוף לבבל, ואם אתה רוצה לדעת אם באמת בבל בצד צפון או לא, תשאל את כל הולכי הדרכים לאן מגיעים כשהולכים לצד צפון. והרי שיירות מצויות מבבל לארץ ישראל, וכאשר תשאל כל אחד הוא יאמר לך שבבל היא בצד צפון.

אלא ביאר הרב מפוניבז' שאצל חז"ל ההוכחה הכי גדולה היא מהתורה, ואם יש לנו הוכחה מהתורה לגבי המיקום של בבל, זוהי ההוכחה הטובה ביותר יותר מכל מציאות אחרת. משום שדברי התורה אצל חז"ל היו מציאות ממש, יותר מכל מציאות אחרת, ואם כתוב בתורה משהו זה מוכיח יותר טוב מכל הוכחה אחרת.

ולכן כאשר הגמרא רוצה לברר היכן היא בבל, ויש אפשרות לצאת החוצה ולשאול את הולכי הדרכים, ומצד שני ישנה אפשרות לברר את זה מתוך הפסוקים, הרי ההוכחה של הפסוק היא יותר חזקה ויותר אמיתית מכל הוכחה אחרת.

למען רחמיו וחסדיו, כמו שאומרים עד הנה עזרנו רחמך ולא עזבונו חסדיך ואל תטשנו ה' אלקינו לנצח, כלומר מה שאתה עד הנה עזרנו הוא רחמך ולא למענינו, ומה שאתה לא עזבונו הוא חסדיך, ולכן אנו בטוחים שאל תטשנו ה' אלקינו לנצח, כי אם היה בשבילנו היינו מתייראים שמא יגרום החטא, אבל כאשר הוא למען חסדיך אין אנו מתייראים כלל כי חסדיך המה קיימים תמיד. וזהו כמו שכתוב בזוהר והאמין בה' ולא היה מתיירא אפילו שמא יגרום החטא, והיינו משום שוהבטה לו צדקה, כלומר כל מה שנותן לו ה' הוא צדקה ואינו בשבילו כלל וכו'".

והיינו שכאשר מבקשים מהקב"ה שיתן לא בעבור זכות מעשי בני האדם, אלא למען רחמיו וחסדיו, אין חשש שמא יגרום החטא ויפסידו את הכל, כי רחמיו וחסדיו של הקב"ה הם קיימים תמיד, ואינם בטלים לעולם. ואלו הם דברי הרמב"ן שאברהם אבינו האמין בבשורה הזו שהקב"ה נותן לו את הכל בתורת צדקה, ולא בזכות מעשיו, וממילא ההבטחה הזו אינה תלויה בזכות מעשיו, ועל כן אין חשש שמא יגרום החטא.

מדיני ותן טל ומטר

יסיים את הברכה כסדרה ובברכת שמע קולנו יאמר "ותן טל ומטר".

ה. במקום שמזכיר "ותן טל ומטר" בשומע תפילה או לפני ברכת רצה, הנוסח בשו"ע הוא שיאמר "ותן טל ומטר", ולא הזכיר שצריך להוסיף גם את המילה "לברכה". אבל בוודאי שאין זה גורע, והרוצה להוסיפו ולומר "ותן טל ומטר לברכה", יכול להוסיפו.

ו. מעשה באחד שסיים ברכת "ברך עלינו" ולא אמר "ותן טל ומטר", דינו לומר בברכת "שומע תפילה" את ההזכרה "ותן טל ומטר", אבל הוא טעה ולפני ברכת "שומע תפילה" חזר לברכת "ברך עלינו" ואמר "ותן טל ומטר", והמשיך משם את שאר הברכות כסדרם, ובאמצע אחת מהברכות (שכבר אמרה קודם) נזכר שההלכה היא שאין צריך לחזור לברך עלינו, אלא לומר ותן טל ומטר בשומע תפילה. והסתפק מה עליו לעשות עתה, האם מאחר שחזר לברך עלינו ואמר שם ותן טל ומטר, נחשב הדבר לתיקון הטעות, ויכול להמשיך משם את סדר הברכות כסדרם. או כיון שצריך לתקן את הדבר בשומע תפילה ולא לחזור לברך עלינו, ממילא התיקון הוא שלא כדן וצריך להפסיק באמצע הברכה, ולהמשיך מהברכה שעדיין לא אמרה, ובשומע תפילה לתקן את הדבר ולומר שם "ותן טל ומטר".

ולמעשה הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל הכריע כצד השני, שמה שחזר לברך עלינו הוא שלא כדן, וממילא צריך להפסיק אפילו באמצע ברכה שכבר אמרה, ולחזור לברכה שעדיין לא אמרה, ולתקן בשומע תפילה ולומר שם "ותן טל ומטר".

ז. אם התחיל ברכת "רצה" אפילו אם אמר רק מילה אחת מהברכה, שוב אינו יכול לתקן את הדבר בברכת שומע תפילה, וצריך לחזור לברכת "ברך עלינו", ולהזכיר שם "ותן טל ומטר" כדינו, ומשם להמשיך את שאר הברכות כסדרם.

ח. אם סיים את התפילה לגמרי, אפילו אם עדיין לא עקר את רגליו אם אמר את הפסוק "יהיו לרצון אמרי פי וגו'" וסיימו עד הסוף, לא מועיל לחזור לברכת "ברך עלינו", אלא צריך לחזור לראש התפילה, ולהתפלל שוב כל תפילת שמונה עשרה.

ט. אבל אם עדיין לא סיים את הפסוק "יהיו לרצון וגו'" עד הסוף, ונזכר באמצע ששכח לומר "ותן טל ומטר", דינו כמו לאחר ברכת רצה שחוזר לברכת ברך עלינו.

י. אם נזכר באמצע הפסוק "יהיו לרצון וגו'", וכדי לא להפסיק באמצע פסוק סיים את הפסוק הזה עד הסוף, וסיום הפסוק הזה לא היה כדי לסיים את התפילה, אלא רק כדי לגמור את הפסוק ומיד לחזור לברך עלינו, נראה שאין זה נחשב כסיום התפילה ודי אם יחזור לברך עלינו.

שהבטיח לו בנים, זה מצד צדקה ולא מצד מעשיו. שאם זה היה הבטחה שיזכה לבנים מצד מעשיו הטובים, הרי עדיין הוא צריך לחוש אולי בסוף יגרום החטא ואז לא יזכה לבנים. אבל עתה שהאמין בה' שיתן לו את הבנים בצדקה, מעתה אין חשש שמא יגרום החטא, כיון שההבטחה הזו אינה תלויה במעשיו אם הם טובים או לא, אלא היא באה בצדקת ה', ודבר שהקב"ה נותן מצד צדקה אין זה תלוי במעשים, ואפילו כאשר ח"ו מצד המעשים אין זכות לזכות להטבה הזו, אבל מצד הצדקה אפשר תמיד לזכות לקבל את ההטבה וההבטחה הזו.

והגר"מ פיינשטיין זצ"ל הביא בזה את דברי הגר"א במשלי (פרק כ"ה פסוק ט"ו) שכותב את היסוד הזה, ומפרש לפי זה את התפילה שאומרים בנשמת "עד הנה עזרנו רחמך ולא עזבונו חסדיך ואל תטשנו ה' אלקינו לנצח", (ובסוף מביא הגר"א את הפירוש של הרמב"ן בפסוק הזה בשם הזוהר) וכתב "אך יש שני מיני תפלות, אחד שמבקש שהקב"ה יעשה

כתב השו"ע (סימן קי"ז סעיף א'), "ברכת השנים צריך לומר בה בימות הגשמים ותן טל ומטר וכו'. ובארץ ישראל מתחילין לשאול מליל ז' במרחשון וכו'". ובסעיף ד' כתב, "אם לא שאל מטר בימות הגשמים, מחזירין אותו".

הנה כתוב בשו"ע שאם שכח ולא הזכיר ותן טל ומטר צריך לחזור, ואלו הם קיצורי הדינים על פי דעת המשנה ברורה להיכן צריך לחזור:

א. אם עדיין לא סיים ברכת "ברך עלינו" חוזר ואומר "ותן טל ומטר" וממשיך משם את נוסח הברכה עד הסוף.

ואפילו אם כבר התחיל ואמר "ברוך אתה" של סיום ברכת ברך עלינו, אם עדיין לא הזכיר הזכרת ה', דינו כמי שעדיין לא סיים את הברכה, שחוזר ואומר "ותן טל ומטר" וחוזר ממשיך משם את כל נוסח הברכה עד הסוף.

ב. אם סיים את ברכת "ברך עלינו", שאמר "ברוך אתה ה' מברך השנים", אינו חוזר לברך עלינו, אלא ממשיך את התפילה כסדרה, ובברכת "שמע קולנו" לפני המילים "כי אתה שומע" יאמר "ותן טל ומטר" ויסיים הברכה כנוסחה "כי אתה שומע תפילת וכו'".

ואם כבר הגיע לסיום ברכת שומע תפילה, אם עדיין לא הזכיר את שם ה' של החתימה, אפילו שאמר כבר "ברוך אתה", יחזור ויאמר במקומו "ותן טל ומטר", ויחזור וימשיך את ברכת שומע תפילה כנוסחתה מהמילים "כי אתה שומע תפילת וכו'", כדי שסיום הברכה תהא מעין החתימה.

ג. אם סיים ברכת שומע תפילה, ואמר "ברוך אתה ה' שומע תפילה" ועדיין לא התחיל רצה, ונזכר שלא אמר "ותן טל ומטר", כתב השו"ע (סעיף ה') שיאמר לפני רצה את המילים "ותן טל ומטר" ויצא בזה ידי חובה, ולאחר מכן ימשיך את ברכת רצה כסדרה.

אבל כיון שיש ראשונים שחולקים, וסוברים שאם סיים ברכת שומע תפילה, הרי זה נחשב כעקירה מברכת שומע תפילה ואי אפשר כבר להוסיף שם בקשות ולומר "ותן טל ומטר", לכן כותב המשנה ברורה (סקי"ט) שאם אמר רק "ברוך אתה ה'" של ברכת שמע קולנו ולא סיים ואמר "שומע תפילה", עדיף יותר שיאמר "למדני חוקיך" ויחזור ויאמר "ותן טל ומטר" וימשיך את ברכת שמע קולנו מהמילים "כי אתה שומע וכו'" עד הסוף כסדרה.

ד. נראה שכל זה דווקא בברכת "שומע תפילה", אבל בברכת "ברך עלינו" אם אמר "ברוך אתה ה'" של חתימת הברכה ועדיין לא סיים ואמר "מברך השנים", טוב יותר שלא יאמר "למדני חוקיך" כדי לחזור לברך עלינו לומר "ותן טל ומטר", אלא כיון שיש לו תקנה לומר "ותן טל ומטר" בשומע תפילה,

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

"זהו שאומרים אלוהים אברהם"

וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל וְאֶבְרָכֶךָ וְאֶגְדְּלֶה שְׁמֶךָ וְהָיָה בְּרָכָה (יב, ב)

אותיות האבות והאמהות - כמנין "אחד"

וברשי: "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל" - זהו שאומרים אלוהים אברהם, "ואברכך" - זהו שאומרים אלוהים יצחק, "ואגדלה שמך" - זהו שאומרים אלוהים יעקב, יכול יהיו חותמים בכולן? תלמוד לומר: "וְהָיָה בְּרָכָה" - כך חותמים ולא בהם. המקובל האלוהים רבי שמשון מאוסטרופולי זצ"ל, שנהרג על קידוש השם, פירש באופן נפלא ביותר:

הנה מספר האותיות בשמותיהם של שלושת האבות - אברהם, יצחק, יעקב - הוא שלוש עשרה, כל החשבון הזה נכון רק אם שמו של אברהם אבינו הוא "אברהם" - חמש אותיות, אבל בעודו נקרא "אברם" - חסרה אות אחת במספר האותיות של שמות האבות להגיע לשלוש עשרה.

אלא שיש לכך עצה: לקרוא ליעקב אבינו בשם "ישראל" ולא בשם "יעקב" ובכך השלמנו את האות החסרה, שכן אברם, יצחק, ישראל עולים לשלוש עשרה.

אומר הקב"ה: "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל" - השם שלך יהיה גדול, במקום "אברם" תִּקְרָא "אברהם", וכלשון רש"י: "זהו שאומרים אלוהים אברהם", התוצאה מכך תהיה: "ואגדלה שמך" - זהו שאומרים אלוהים יעקב, ואין צורך לומר "אלוהים ישראל" כדי להשלים לשלוש עשרה.

בקיצור: היות ואומרים "אלוהים אברהם", ולא "אלוהים אברם" - אומרים "אלוהים יעקב", ולא "אלוהים ישראל".

לפי זה אפשר להוסיף הוספה נפלאה:

במדרש (בראשית רבה לט, יא) מובא: "אמר רבי יודן: וְהָיָה שְׁמֶךָ וְאֶגְדְּלֶה שְׁמֶךָ וְאֶבְרָכֶךָ וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל" - הגימטריה של "אברהם" ושל "אברכה" שוות: מאתיים ארבעים ושמונה.

לפי המדרש "ואברכך" פירושו, שכשיהיה שמך אברהם, תהיה "אברכה", השם שלך "אברהם" הוא כמנין "אברכה".

ולפי רבי שמשון מאוסטרופולי יש כאן תוספת:

ר' שמשון הסביר כי "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל" הוביל ל"ואגדלה שמך" - זהו שאומרים אלוהים יעקב, עכשיו מתווסף לנו כי "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל" הוביל גם ל"ואברכה".

שינוי השם - מלכות!

אנחנו לא מבינים באמת את עומק העניין הזה: עוד אות ה' - אברהם, פחות אות ה' - אברם, מה זה כל כך משנה?

אך חז"ל (דרים לב ע"א) אומרים: "אמר רמי בר אבא: כתיב 'אֶבְרָם' וְכָתִיב 'אֶבְרָהִם' - בְּתַחֲלִילָה הִמְלִיכוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל רַמְ"ג אֶבְרָהִם וְלִבְסוּף הִמְלִיכוּ עַל רַמְ"ח אֶבְרָהִם, וְאֵלּוּ הֵן: שְׁתֵּי עֲבִיבִים וְשְׁתֵּי אֲזָנִים וְרֹאשׁ הַגְּנוּיָה".

הוספת האות ה', לשמו של אברהם אבינו, מורה על תוספת מלכות על חמישה איברים שאברהם זכה אחרי ברית המילה ושינוי השם.

המשגיח בישיבה היה אומר: בא וראה מה היתה מדרגתו של אברהם אבינו כשעדיין "לא שלט" על שתי עיניו:

בתחילת הפרשה, כשאברהם ושרי יורדים למצרים כתוב: "וַיֹּאמֶר אֶל שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה נָא יָדְעִיתִי כִּי אִשָּׁה יְפֹת מַרְאֶה אֶתְּ, רַשִּׁי בְּמִקּוֹם מִבֵּיא אֶת דְּבָרֵי הוּא": "מדרש אגדה, עד עכשיו לא הכיר בה, מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו הכיר בה על ידי מעשה".

בא וראה איזו שליטה היתה לאברהם אבינו על עיניו, עוד בטרם המליכו הקב"ה עליהן! הוא חי עם אישה, שנים על גבי שנים, ולא יודע את המראה שלה... וכל זאת, כאמור, בעוד שאברהם אבינו עדיין לא שולט על עיניו...

מה נאמר ומה נדבר, לאיזו מדרגה הגיע אברהם אבינו אחרי שהפך להיות מלך על שתי עיניו...

"אתו" - ספל אליו, "עמו" - שווה לו

וַיֵּלֶךְ אֲבָרָם כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה' וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט (יב, ד)

המלבי"ם מדייק: כאן כתוב "וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט", ואילו כשעלו ממצרים כתוב: "וַיֵּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנֶּגְבָה" (לשמן יג, א). מדוע שם כתוב "עמו" וכאן "אתו".

אומר המלבי"ם: "וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ מוֹרָה עַל הַסֶּפֶל", "אתו" משמעותו ספל, לוט הרגיש את עצמו ספל לאברהם, הוא התבטל כלפיו. "עמו" הכוונה ביחד, שווה בשווה, ללא התבטלות.

בתחילה, כשהלך לוט עם אברהם, עשה זאת מתוך התבטלות אליו, היה תלמיד שלו.

מדוע באמת לוט הלך עם אברהם? בשלמה אברהם - היה לו ציווי ללכת, אבל ללוט לא היה ציווי, ומדוע אם כן הלך עם אברהם?

מצאנו בזה שני טעמים: **בזוהר הקדוש** כתוב שלוש רצף להתלמד מהמעשים הטובים של אברהם, ומוסיף הוזהר, שאמנם הרבה הוא לא למד ממנו, אבל זו היתה כוונתו בהליכתו עם אברהם - ללמוד ממעשיו הטובים.

הרמב"ן כותב טעם אחר: לוט הלך עם אברהם כדי שיהיה צוותא לאברהם. הוא עשה זאת לטובת אברהם, כדי שלא יהיה לבד בדרך הארוכה.

ובאמת הוא זכה על כך לשכר גדול, מיידי: "וגם ללוט ההולך את אברהם היה צאן ובקר ואהלים", מהיכן הוא זכה לכל זה? - בזכות שהיה "הולך את אברהם".

אולם בהמשך שינה לוט את התנהגותו, וה"אתו" הפך ל"עמו", הוא כבר הרגיש עצמו עם אברהם כשווה בין שווים שוב לא כבדו ולא התבטל כלפיו.

לפי זה אומר ה"באר יוסף" דבר נפלא:

הקב"ה אומר לאברהם: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך". עליו לעזוב את ארצו, את מולדתו ואת בית אביו.

אין, אם כן, הוא לוקח עמו את לוט? הרי לוט הוא "בית אביו", קרוב משפחה שלו, והקב"ה ציווה עליו "לך לך... מבית אביך".

התשובה לכך - לא! לוט אינו בגדר בית אביו, אם לוט בטל לאברהם אבינו, אם הוא תלמיד של אברהם - זהו בית אברהם, לא בית אביו.

אמנם, זה טוב ויפה כל זמן שלוש אכן בית אברהם, ברגע שהוא נהיה "עמו", שכבר יש לו דעה עצמית ואינו בטל לאברהם - חזר להיות בגדר "בית אביך".

אם כך אמר אברהם, חוזר הציווי הקודם שנאמר לי על ידי הקב"ה: "לך לך... מבית אביך" - אינני יכול להיות איתך ביחד, ועל כן "הפרד נא מעלי".

מיידיג!

אברהם הקריב את עצמו לקב"ה

וְהָיָה כְּאִשֶּׁר הִקְרִיב לְכֹאֵם מִצְרִימָה (יב, יא)

מובא **בזוהר הקדוש** (פרשת לך לך דף פ"א ע"ב): "אמר רבי אלעזר: 'כאשר הקריב', כאשר קרב מבעי ליה, מאי 'כאשר הקריב'? אלא כדכתיב (שמות יד) 'ופרעה הקריב' דאיהו אקריב להו לישראל לתיובתא, אוף הכא הקריב גרמיה לקודשא בריך הוא כדקא יאות".

אברהם אבינו, לפני שירד למצרים, קירב את עצמו לקב"ה. ואכן, בהמשך (יג, א) נאמר: "וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם" - לא רק שלא ירד שם בדרגה, אלא שעוד היתה לו עלייה.

זה לא פשעטלאך, זה הוזהר הקדוש!

הרבניתי קנייבסקי ע"ה היתה נוסעת מפעם לפעם אל אביה, מרן הרב אלישיב זצ"ל. פעם אחת ראתה שם את אחיה, רבי אברהם, והוא אומר לה: "הנה כאן, על הבלאשה הזאת, את עמדת כל יום מארבע לפנות בוקר וקראת תהילים".

אחת הנשים שהתלוותה אליה שאלה אותה בחזור: "למה הוא התכוון?"

הרבנית ניסתה לבטל את הדברים באומרה: "שום דבר, זה סיפור ישן... אך ההיא הפצירה בה, עד שלבסוף פתחה וסיפרה:

"אבי לא עניין אותו שום דבר בעולם חוץ מתורה, ואמי לא עניין אותה שום דבר בעולם חוץ מהדאגה שאבא ילמד, בבית לא היה לחם לאכול, כפשוטו, אני, הבת הבכורה, למדתי הנהלת חשבונות, ומאחר ולא היה היכן ללמוד, רק אצל המוחרזיסים, פחדתי שאכשל, ה' ירחם, שהם זיקוק לי, לכן כל בוקר, לפני לפני לכת, ללימודים, במשך שעה ארוכה אמרתי את כל ספר התהלים והתפללתי שלא אנוק, שלא אפגע.

רבי דוד יונגרייך, גאון וקדוש, היה דיין בבית הדין של העדה החרדית. הוא התגורר בעיר העתיקה, ולא יצא מהבית עד שהתפלל שהקב"ה יציל אותו שלא ייכשל בשמירת עניינים. רק אחרי שהתפלל - יצא. כך אברהם הקריב עצמו לקב"ה לפני שירד מצרימה, והסוף היה שהיתה לו שם עליה.

לוט סבר שמעשיו על פי דין

הפיר נא מעלי (י, ט)

אברהם אבינו נפרד מלוט. הוא לא מנסה להסביר לו על חומרת עוון גזל כדי שישבו מדרכו הרע ויוכל להישאר, אלא משלח אותו מביתו ואומר לו: גיי געזונטער הייט - לך לחיים ולשלום.

מה קורה כאן, כיצד אברהם אבינו עושה כך לקרובו, שאר בשרו? והלא חז"ל (יבמות סב ע"ב) כבר אמרו: "האזהב את שכניו והמקרב את קרוביו... עליו הכתוב אמר: 'או תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני'". לקרב קרוב משפחה זה געוואלדיגע זאך, ענין גדול, והעושה כן - מובטח לו שכשיקרא אל ה' תפילתו תיענה.

בענין זה אספר לכם סיפור על **רבי עקיבא איגר זצ"ל**. פעם הגיע רבי עקיבא איגר לעיר וורשא, לחתונת נכדו. כל אנשי העיר התאספו בסמוך לאכסניא שבה שהה גדול הדור, הרחובות השחירו מרוב בני אדם, אי אפשר היה לזוז מרוב צפיפות, ומשטרה לא היתה שם שתשמור על הסדר... רבי עקיבא איגר, שראה מחלונו את המוני בני האדם שאל את השמש שלו: "אמור לי, כלום הגיבנת שלי כל כך נוראה עד שאלפי אנשים באים לראות את המום שלי...". לא עלה בדעתו שבאים לכבודו! הוא חשב שבאים לראות יהודי כפוף עם גיבנת...

על כל פנים הוא שהה באכסניא זמן מה, ואז פנה אל אחד מהנוכחים ושאל: "היכן גר פלוגי הסנדלר? ברצוני לבקר אותו!"

נהייתה סערה גדולה. מה רוצה גדול הדור מהסנדלר, איש פשוט ביותר? לא עברה שעה שעתיים וכל וורשא ידעה שרבי עקיבא גילה צדיק נסתר - הסנדלר... אלפי אנשים הגיעו במרוצה לראות את הצדיק נסתר...

והסנדלר עצמו - לא ידע מה רוצים מהחיים שלו. הוא אפילו לא ידע מי זה רבי עקיבא איגר.

סביב בית המלאכה שלו נוצרה מהומה. אלפי אנשים התאספו שם, היה לו חלון קטן פונה לרשות הרבים, בקושי נכנס קצת אויר, וכעת מחמת הצפיפות האיומה מסביב לחנותו, לא נכנס אויר פנימה, נעשה מחניק.

הוא צעק: "לכו מכאן, מה אתם עושים פה?" "באנו לראות את הצדיק הגדול", קראו לעברו.

"איזה צדיק, מי צדיק?" תמה הסנדלר. "תמה הסנדלר, הסנדלר אמר שהוא לא צדיק... נו, אבל אם הרב'ה אומר -

ברור שהוא צדיק, אלא שצדיק נסתר הוא! אלפי אנשים עמדו שם, שורות שורות, כל וורשא באה לראות את הצדיק הנסתר שרבי עקיבא איגר גילה.

בינתיים שאלו את רבי עקיבא מהיכן ידע שהוא צדיק נסתר? ברוח הקודש? או שהיו לו קשרים אתו, התכתב אתו.

"צדיק נסתר?" תמה רבי עקיבא איגר, "יתכן, אך לי לא ידוע שהוא צדיק". "הוא לא צדיק נסתר? אז למה הרב'ה ביקש ללכת אליו מיד כשהגיע לעיר?"

"מה זאת אומרת למה? משום שהוא קרוב שלי, שאר בשרי, ואסור לי להתעלם ממנו. ההלכה היא שזקן הרואה אבדה זקן ואינה לפי כבודו - הוא פטור. פעמים שאתה מתעלם. אבל אצל קרוב משפחה כתוב: 'ומבשרך לא תתעלם', כאן אין היתר של 'והתעלמת', ואפילו זקן ואינה לפי כבודו מחויב במצוה זו. לכן הייתי מוכרח לבקר את קרובי, על אף שסנדלר הוא".

כיצד יתכן, אפוא, שאת לוט - שהיה גיס ואחיו - שולח אברהם מביתו, ואפילו לא מנסה להסביר לו את חומרת עוון הגזל, אולי ישוב מדרכו הרעה ויוכל להניחו להישאר בביתו?

התירוץ הוא: אם לוט היה מצדיק את עצמו שגזל כי יש לו יצר הרע, נכון, זה אסור, אבל מה אעשה, אין לי בררה אני לא יכול להתגבר על היצר הרע - אברהם היה לומד אתו מוסר, מסביר לו את חומרת עוון גזל, ויתכן שלבסוף לא היה נאלץ לשלחו מעל פניו.

אבל לא זה מה שהיה עם לוט. הבעיה היתה אחרת: "רועים של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים נתנה הארץ לאברם, ולו אין יורש, ולו יורש, ואין זה גזל, והכתוב אומר והכנעני והפריז או יושב בארץ ולא זכה בה אברם עדיין".

לוט בא עם טענה הלכתית, א גאנצע פלפול במשנה וגמרא בפרק יש נוהלין... הוא טען: על פי דין מותר לי לרעות את בהמותיי בשדות אחרים כי הארץ שייכת לאברהם ואני יורשו!

אתה נבל ברשות התורה? אתה אומר שעל פי דין הנך עושה את מעשיך? אם כך - אין מה לעשות אתך, היפרד נא מעלי!

תשאלו את אלו שעוסקים עם בעלי תשובה, הם יספרו לכם: אותם "גראבע יונג" [פרחחים פורקי עול] שאוכלים נבלות ושריפות כי הם פשוט רוצים לאכול ולזלזל

- עמם אפשר לדבר על חומרת עוון מאכלות אסורות ועל מעלתו של כל יהודי, ובמקרים רבים הדברים מתיישבים על דעתם והם משנים את התנהגותם. אבל אותם אלו שמתחכמים ואומרים שעל פי דין הדבר מותר, והם השומרי מצוות, הם הדתיים האמיתיים... - אליהם אי אפשר להתקרב אפילו סנטימטר, כי לדעתם הם הצדיקים.

מלכי צדק היה גם צדיק וגם עשיר

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לא-ל עליון. ויברכהו ויאמר (יד, יח-יט)

מעשה ביהודי עני ואביון שהוצרך לחתן את בתו. הלך לרב העיר ואמר לו: "אני צריך נדוניה, תן לי בבקשה שלושים אלף רובל".

"אתה עושה ממני צחוק?" אמר הרב. "מנין לי לתת לך שלושים אלף רובל? לך לגביר הגדול אולי הוא יתן לך משהו".

"אם כך", אמר האיש, "תן לי ברכה".

"טוב", הסכים הרב. "אני מברך אותך שתהיה לך סייעתא דשמיא וכל הברכות שבעולם יחולו על ראשך".

משם הלך היהודי אל גביר העיירה ואמר: "הרב שלח אותי אליך. אני צריך לחתן את בתי ואין לי כסף".

- אז מה אתה רוצה?

- אני רוצה ברכה.

- השתגעת? ממני אתה מבקש ברכה? לך לרב, הוא צדיק, הוא יתן לך ברכה.

- אם ככה, תן לי כסף.

- טוב, כסף אני יכול לתת.

אבל איך זה כשאדם הוא גם צדיק גדול וגם עשיר? - אדם כזה יכול לתת את שניהם, גם כסף וגם ברכה.

זהו שאומר הכתוב: "ומלכי צדק מלך שלם", וכיון שהיה מלך "הוציא לחם ויין" - היה באפשרותו לתת לאברהם לחם ויין. אולם בנוסף לכך הוא גם היה "כהן לא-ל עליון", ממילא יכול היה גם לברך את אברהם.

מדוע דווקא כאן הוזכר "העברי"

ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי (יה יג)

מהו "אברם העברי"?

אומרים חז"ל (בראשית רבה מב, ח): "כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד".

לכאורה צריך להבין, הלא קודם לכן כבר הוזכר השם "אברם" כל כך הרבה פעמים ולא נזכר עמו התואר "עברי". מדוע דווקא כאן

נאמר עליו שהוא "אברם העברי"?

אומר **הסטמאר רבי'ה** זצ"ל: תוכניתו של הפליט היתה, שאברהם ימות במלחמה והוא ישא את שרה לאשה. והרי היה זה מצב של פיקוח נפש, וכיצד עלה בדעתו שאברם יצא למלחמה כה מסוכנת? התשובה היא: כי הפליט הכיר את אברם וידע שהוא "אברם העברי", ולמען עקרונותו מוכן הוא להילחם נגד כל העולם, ממילא היה ברור לו שכשישמע שנשבה לוט בן אחי - יצא להילחם למרות הסכנה הגדולה שבדבר.

מעשיו ראובן

אהבת ה' ויראתו בערה בליבו של רבי ראובן זצ"ל כלבת אש. במשך עשרות בשנים היה מהלך ומסבב בערי ארץ הקודש, מדן ועד באר שבע, ומכנת את רגליו עד עכו נהריה, ירוחם, נתיבות, אופקים ויושבים נדחים, על מנת לחזק את ליבות ישראל ולקררם לאביהם שבשמים, כשמתק דבריו ונועם שיחיו יורדים ונוקבים עד חדרי הלב ומשיבים רבים מעוון.

גם כשסבל ממחשופים עזים ושלטולי הדרך תבעו ממנו מאמצים מרובים, לא נרתע מלנסות. בפיו היתה שגורה המימרה: "אני חייל בצבא ה', כשקוראים לי, עלי להיענות!"

כשהגיע ליעדו ופתח בדבריו, חולשת הגוף היתה כלא היתה והדברים פרצו מקירות ליבו בקולות וברקים, כנתינתם מסיני.

בשבתות החורף, כשהיה שב מדרשתו הקבועה בבית הכנסת איצקוביץ שבבני ברק, בגדיו היו ספוגי לחלוחית. לא היה זה הגשם שהרטיב את בגדיו, אלא הרתת, הזיע והזיע שבעת הדרשה. במהלך דבריו חוצבי הלהבות, דמו רתח וסער מהתרגשות. בסיום הדרשה כל בגדיו היו רטובים ואף המעיל העליון עד שהיה צורך לפשוט אותם בוהירות, כדי שלא להיכשל חלילה באיסור סוחט.

הנהגות והדרכות ממרן החזון איש

הנה זכה הדור האחרון לאי"ש קדוש ונורא בעל החזון איש זיע"א, וזכה דורינו שנותרו גדולי תלמידיו ושומעי לקחו, המעתיקים השמועה בטהרתה, מאשר קבלו ממנו ומתלמידיו, ואמרנו להביא מעט מדברים למען נידע את הדרך אשר נילך.

מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

הנה בקונטרס הזכרונות כתב רבינו את הנהגות החזו"א אחר פטירתו אבל בספר טעמא דקרא הדפיס בסוף את הנהגות החזו"א ששמע מאמו ע"ה ואת זה שמע עוד קודם פטירתו.

אמר רבינו שבדרך כלל לכל ההנהגות של החזו"א היה מקור קדום ולא חידש הנהגות מעצמו וביקש רבינו מאחד הנכדים לעבור על כל מה שכתב בקונטרס הזכרונות מהנהגות מהחזו"א ולמצוא מקור לדבריו כי לא נהג בשום דבר בלי מקור.

וסיפר רבינו שאביו מאד הפציר בו שיוציא את קונטרס הזכרונות לעילוי נשמת אמו אלא שרבינו אמר לו שהוא מפחד לקחת אחריות על הדברים ואמר לו אביו שאם כן הוא פטור והוסיף רבינו אבל נתתי רשות לילדי שידיפסו קונטרס זה לאחר אריכות ימים ושנים.

רבינו אמר בקשר לקונטרס הזכרונות שעד היום מידי פעם הוא נזכר בעוד דבר הלכה שלא כתב מהחזו"א שאלתי מרבינו הרי כתוב שאחרי חמשים שנה כבר אי אפשר להעיד על מה שראה לפני חמשים שנה ומפטירת החזו"א עבר כבר למעלה מחמשים שנה והשיבני רבינו הרי כתוב שמילתא דרמיא עליה אפשר. (ס' הספרים של רבנו הגר"ח)

נביא כאן דברים שסיפר מרן הגר"ח שליט"א וכתב בכת"י.

לבישת תכלת

שמעתי שענה לאחד שטען אם לא יועיל לא יזיק אמר לו שבקוסובה היה אחד שהלך עם משקפיים בלי זכוכית ואמר אם לא יועיל לא יזיק ולאחד אמר קח דם שור וצבע את הציצית.

כוח הברכה

הוסיף הגר"ח קניבסקי שליט"א אחיותי למדו בת"א יום אחד אמר מרן בבוקר לאמי שהיום לא יסעו לת"א ובאותו יום היה פצצה על התחנה המרכזית.

שנה אחת היה עצירת גשמים והבד"ץ בירושלים פרסמו לומר התפלה בשומע תפלה אני התפללתי אצל מרן לפני התיבה במנחה ושאלתי אם לומר ואמר לי למה אמרתי שכך פרסמו הבד"ץ מפני שנתאחרו הגשמים והשיב אין צריך יהיה גשם ובאמצע חזרת הש"ץ נהיה גשם שוטף אמרתי לו אחר התפלה שזה מופת וצחק.

סיפר הסופר ר' אייזיק מפ"ת פעם אחת דפק אחד על דלתו באמצע הלילה וסיפר שבנו חולה מסוכן והרופאים אמרו שאין מה לעשות ושיסע לחזו"א ובא באמצע הלילה ודפק בחלון ומרן פתח לו החלון וסיפר לו הענינים ואמר לו תיסע לפ"ת לר' אייזיק ותעשה אצלו מזוזות חדשים.

הוסיף הגר"ח קניבסקי שליט"א נשאל במקום אחד נאמר חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביר מוכח דתורה תרעא ליראת שמים ובמקום אחר אומר משל למי שמסרו לו מפתחות פנימיות ולא חיצוניות ומוכח דיראת שמים הוא מפתחות חיצוניות לתורה והשיב תורה תחילתה יראת שמים וסופה יראת שמים.

שמעתי בשמו שמי שצריך זה צריך ללמוד מוסר.

אני שאלתי אם מותר ללמוד בניטל והשיב אסור לבטל עוד אמר שטעם המנהג מפני שהיה סכנה אז לילך לחדר' בשביל שהגוים הכו את הנערים בשכרותם ולכן לא הלכו באותו יום לחדר' ללמוד.

ספרה אמי ע"ה שהיתה לה שאלה של דם על ביצה ומפני הטירחא לילך לשאול זרקה הביצה וכששמע מרן ז"ל אמר שאין לעשות כן משום בל תשחית אלא יש לשאול השאלה.

הר"י שניידמן ז"ל סיפר שמרן היה בבחינה בתפארת ציון ואחר שיצא משם רצו לצלמו ולא הרשה ואמר לו הרי"ש שזה צורך לעשות עי"ז כסף באמריקה ואז הרשה לו כיון שזה צורך הישיבה.

שמעתי שנשאל אם מותר למכור מכונת גילוח למי שמגלח בתער להצילו מאיסור תער ולא רצה להתיר והתיר רק למכור לגוי.

כתב מרן שליט"א בהקדמה לספרו שקל הקודש אמרו בשם מרן החזו"א זצ"ל שאף על פי שהרמב"ם העתיק החשבונות שבפרקים האחרונים של קידוש החודש מהגויים כמו שכתב בסוף פרק י"ז מכל מקום אחר שהרמב"ם כתבם נעשה תורה ממש והלומדם לומד תורה גם אמרו שכל הפתקאות שכתב עליהן את החשבונות של קידוש החודש צוה לגונזם אחר כך כי אמר שיש עליהם קדושה.

פעם נקרע העירוב בבני ברק וציוה להכריז בכל בתי הכנסיות שהעירוב נקרע ושאלוהו הרי הוא אין אוזז מהעירוב והשיב בכל זאת צריך שיהי' עירוב בעיר.

אחד חלם מהחלומות שצריך לצום עליהן כמבואר בשו"ע ושאל למרן ואמר לו וכי אתה סובר שאתה כל כך חשוב שיגלו לך ענינים מהשמים.

פעם אחת הלכתי איתו לטייל וכשהגענו למקום אחד אמר מקום שבני תורה הלכו ודיברו בלימוד כשמגיעים למקום הזה אפשר להרגיש.

סיפר ר' יצחק שורץ ז"ל מרן ז"ל הי' רגיל לשלוח לאברך א' בכולל פתח תקוה חצי לירה כל ראש חודש פ"א הגיע אליו מרן מאוחר בלילה וסיפר לו שעדיין לא שלח היום לאברך את המעות אולי יוכל לנסוע עתה לפ"ת למסור לו המעות אמר לו ר' יצחק כי מחר בבוקר הוא צריך בלא"ה לנסוע לפ"ת ואז ימסור לו המעות והשיב לו מרן רצוני שתסע עכשיו כדי שהאברך לא יחשוב היום ששכחתי אותו.

מרן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א

מלוט מקובץ פנינים ועובדות חזון איש שנשמעו מתלמידיו הנמצא בשלבי עריכה

מעלת שיחתם של תלמידי חכמים

כשהגאון הגדול ר' דב שליט"א שח אודות גדולי הדורות רגיל הוא להביא את דברי החזו"א בחו"מ סימן י"א "שמי שהוא עשיר בעובדות הראשונים יש בו קדושה יתירה וחכמה יתירה וזה נותן לו חשיבות מיוחדת שהדורות הולכים ומתמעטים". אבל, מדגיש הגר"ד, "הדיוק בעובדותיהם חשוב לעין ערוך כי כל פרט מחייהם הוא לימוד גדול בפני עצמו".

סיפר הגר"ל אודות מרן הגר"ז מבריסק זצ"ל שכאשר היו מספרים בפניו עובדות מגדולי הדורות, היה נוהג לתקן על פרטי המעשים ולהעמידם על דיוקם. פעם א' שח לפניו 'מעשה רב' והעמידו מרן הגר"ז על דיוקם של דברים שוב ושוב, ושאלו המספר, רב'ה מאי נפק"מ אם אספר עם שינוי קטן? ענה לו רבנו הגר"ז, מלה"ד לילד שנכשל בהגיית התיבה 'כדלעומר' ותיקנו המלמד שוב ושוב והילד נכשל בכל פעם בטעות אחרת בהגייה, עד שגער בו המלמד: מה התעקשותך שלא לומר לכה"פ פעם אחת כראוי? ענהו הילד: המלמד רוצה שאגיד דבר א' ואילו אני מוכן שהרב יסכים לאחד הדברים מכל מה שאמרתי ומה התעקשות המלמד שלא להסכים לדבר א' מכל מה שאמרתי.

בנין עולם התורה ע"י החזו"א

בהזדמנות כשאחד אמר בפני הגר"ל "כי האידישקייט בא"י בדור שאחר חורבן יהדות אירופה נזקף לזכות עסקן פלוני ופעילות אלמונית וכיר"ב ובא בזה להפחית מגודל ועוצם פעולותיו של מרן החזו"א בבנין היהדות בארץ", ענה לו הגר"ל שליט"א במתק לשונו משל למה"ד "לאחד שהיה מסתובב בעיריות עם סכין בידו ומספר כי בסכין זו חתך לאריה שפגש ביער את ארבעת

רגליו והשומעים היו מתפעלים מגבורתו, עד שבאחת הפעמים שאלו אחד מדוע חתכת את ארבעת רגליו ולא את ראשו שהוא מעשה חתיכה אחד, ויען לו בשקט ובבושה מפני שהראש כבר היה חתוך..."

בענין לימוד תורה

בהספדו של הגאון הגדול רד"ל על הגר"ר משה יצחק דויטש זצ"ל מראשי כולל חזו"א סיפר שפעם ביקש מהגרמ"ד זצ"ל שיספר לו עובדות ממרן החזו"א והשיבו, כי יש לו סיפור קצר שהוא ארוך שהחזו"א למד ולמד ולמד ושוב למד ועוד למד ורק למד.

פעם המשיל הגרד"ל את אופן לימודו הייחודי של החזו"א "לבית שחרב ובתוכו אוצר ויש שמומחים לשלוח את האוצר בשלמות מבין ההריסות וגם זו מומחיות גדולה אך הבית עודנו בחורבנו, ויש שבעדינות ובסבלנות אין קץ מעמידים את ההריסות אחת לאחת על מכונם עד שהבית עומד על תילו לתפארת והאוצר מתגלה בתוכו", וכך הייתה דרכו של החזו"א בכל סוגיא וסוגיא שלא מניח אבן אחת על עומדה אלא מהפך בכל צדדי ופינות הסוגיא עד שלימוד הסוגיא מושלם כולו באופן מוחלט ובתוכו מתגלים האוצרות הנפלאים".

שח הגרד"ל שליט"א: "מרן החזו"א התייחד בעמל התורה עד כלות הכוחות ברציפות כל חייו וכן בקיום כל התורה במסירות לב ונפש ושלט במידותיו באופן מופלא וגם היה חכם מפקח (והוסיף הגרד"ל: "שהפקחות היא מעלה משפחתית במשפחת קרליץ"...) והיה מתנהג בטבעיות לחלוטין ותמיד השרה סביבו אוירה נעימה". סיפר הגאון הגדול רד"ל, "פעם נוכחתי, כשאחד אמר בפניו בדיחה שלא במקומה וכ"ש שלא היה בכך מכבודו של מרן החזו"א לשמעה והחזו"א חיך במלוא פיו כאילו היתה זו אמירה גאונית, בכדי לשמח את זה שאמרה".

א' פעם אמר לחזו"א שמרן הח"ח היה בסה"כ בעלעבע'ס ח"ו, אמר לו החזו"א, כן, ודאי בעלעבע'ס בקדשים, בעלעבע'ס בטהרות, בכל התורה כולה.

פעם החזו"א פגש את האלטער'ער מסלבודקה ושאלו האלטער' מדוע כת"ר מתנגד לתנועות המוסר הרי זה חלק מהתורה, ענהו החזו"א: יותר אני מתנגד למי שמתנגד למוסר.

מרן שר התורה הגאון ר"ח קנייבסקי זרע בילדותו ערוגה ושאל את מרן החזו"א כמה להרחיק שלא יהיה כלאים והורה לו החזו"א להרחיק טפח וחצי כדעת הראשונים ולא להחמיר ו' טפחים כשי' הגר"א, ואף שמסופר שהגר"א עמל על פסקו זה שיעור זמן שיכול היה ללמוד חצי ש"ס בעיון.

דרך החזו"א שכשמשגיג על א' האחרונים מכנהו בלשון כבוד "מרן" או "רבינו הגדול", וכן גם נהג הקצוה"ח (סי' ל' ס"ק ה').

סיפר בן דודו של החזו"א כי פעם ישן אצל החזו"א וראהו באמצע הלילה יושב על מיטתו ומשנן בע"פ מסכת עירובין, וסיפר הגר"י ויינר כי בתקופה שהחזו"א למד עירובין הוא למד כ"ד שעות מעל"ע, ולאחר שסיים לא יכל להזיז אבר ונח מספר שבועות.

החזו"א עודד את בני הישיבות ללמוד קדשים.

החזו"א אמר כדוגמא את הקושי בלימוד תלמוד ירושלמי, שכשכתוב אמר ר' לא וכו' לא יודעים אם שמו היה לא או דקאי אבתריה.

מרן החזו"א סיפר מהגר"ח מברסק שפעם הגיע לפונדק ושאל את בעל-הבית האם יש מיני מזונות, השיבו הבעה"ב רבס' צריכים לדעת ברוה"ק אם יש מזונות, ענהו הגר"ח: הרבס' זוכים לרוה"ק לפי צורך הציבור ששואל אותם, ואם צאן מרעיתם זקוק שהרבי ידע אם יש מזונות, יש להם רוה"ק לדעת זאת, ואם רצון תלמידיהם להבין תוס' מוקשה הקב"ה מגלה לרב את הפשט בתוס'...

אודות ענוותנותו של מרן החזו"א

היו מספר צורבים צעירים ששהו רבות אצל החזו"א לקבל ממנו תורה ולא תמיד נהגו בכבוד הראוי, ומעולם לא העיר להם, מלבד פעם אחת שאמר להם "כמדומני שר' ברוך בער אצל ר' חיים לא נהג כן".

הגר"ד יונגרייז נכנס פעם לחזו"א ושאלו איך מרגיש הרב? ענה לו החזו"א: רגיל, קצת עושים עברות וקצת חוזרים בתשובה.

סיפר הגר"ש כהן זצ"ל שהיה ש"ץ אצל החזו"א בתפילת ותיקין ופעם אחת הגיע אורח והתחיל לצעוק ודרש בתקיפות שזמן הנץ שונה בכמה דקות מהנהוג שם, אמר החזו"א לר"ש כהן מי אמר שאנחנו צריכים לנהל את העולם הקב"ה מנהל את העולם ומאז התחילו להתפלל כפי רצונו של אותו אורח.

ועוד מענוונותו של החזו"א סיפר בן דודו שכשהיה החזו"א במינסק היה נראה כיהודי פשוט וישב בביהמ"ד ועיין בגמ' ונצרכו שומעי השיעור שם לאותו גמ', ניגש אל החזו"א הגבאי וגער בו 'יהודי פשוט כמך לא צריך גמרא תאמר תהילים' והחזו"א הנהן בראשו ואמר נכון אתה צודק, קח את הגמ'.

החזו"א נוהג היה לעלות לשיבת פוניבז' בעת ההקפות בשמחת תורה ובעת הריקודים היו בני הישיבה נושאים את החזו"א על כסא ורוקדים עמו, פעם תיאר הגר"ל את זכרונותיו מהמעמד שהתקיים בימים שלמד בפוניבז' ושח כי בעת שנשא אותו בני הישיבה ופיזו סביבו הייתה הרגשה עילאית של כבוד התורה וכבוד לומדיה אבל למרות זאת לא ראו שום שינוי על ארשת פניו של החזו"א והיה נראה כי לדידו כל ההמולה סביבו אינה נוגעת לו כלל וכלל.

בענין חסד ומידות

מרגלא בפומיה דהגאון הגדול שליט"א: פעם כשהתייעצו עם החזו"א בנוגע לדבר חסד עם פלוני לאחר שסיימו, אמרו לו הנוגעים בדבר, "ישר כח רבינו", תכף הגיב החזו"א ואמר "ישר כח אומרים למישהו מהצד שמסייע לדבר לא לו, אך אני חש כי דבר זה נוגע אלי באופן אישי".

פעם המתין לחזו"א רכב לקחתו לסנדקאות וכשיצא מביתו המתינו לו כמה נשים קשות-יום ותינו בפניו את צרותיהן והאזין להם החזו"א במתינות ובירכס באריכות לאחר שסיימו אמר לנהג שישע לאט כדי שלא יחשו כאילו הוא בורח מהם אלא אדרבה שיחוש שבצרתם לו צר.

סיפר הגר"ל שליט"א ששמע מהגר"ח ברים זצ"ל שבעת המערכה הגדולה על גיוס בנות היה עם חבריו בשעה 1 בלילה בבית החזו"א לדון בענינים הנ"ל והחזו"א היה מאד עייף, ופתאום נשמעו דפיקות בדלת והיה שם ר' יענקל רדישקובער' (שהחזו"א אמר עליו שצריך לכבדו כמו שהשברי לוחות מונחים בארון) וקיבלו החזו"א במאור פנים מיוחד והושיבו על הספסל בסמוך אליו והיה נראה כאילו נעלמה עייפותו ממנו ושאלו החזו"א "הרבה זמן לא היית כאן, היכן היית" וכי"ב ושוחח עימו זמן רב ואמר לו החזו"א מן הסתם עבר זמן רב מאת שבא לפיך דבר מאכל והעיר את אחותו הרבנית אשת מרן הסטייפלר זיע"א וביקש ממנה שתאכילו, וכל הזמן הזה שהו שם הגר"ח ברים ורעיו והיו בעייפות, ואמר להם אח"כ החזו"א "זוהי הכנסת אורחים".

ועוד סיפר הגר"ל שליט"א ששמע מא' שפעם אחת בא ר' יענקל רדישקובער' לחזו"א ואמר שנתחדש לו יסוד גדול שכמו שיש מידות שהתורה נדרשת בהן והיינו שבכתב כמ"כ יש מידות שהתורה נדרשת בהן בתושבע"פ והיסוד הוא דכל ס"ק בקצות הוא מידה שהתורה נדרשת בהן בתושבע"פ, והראה לו החזו"א סימני התפעלות ומיד קרא לגיסו מרן בעל הקה"י: "ר' יעקב" להסטייפלר מהחדר הסמוך וא"ל תשמע חידוש מר' יעקב הנ"ל וחזר על כל דבריו, והנ"ל שמח עד למאד.

סיפר הגר"ל בשם ידידו מנעוריו הרה"ג ר' ישראל זינגר שליט"א מירושלים שהיה מאוד מקורב לחזו"א כי פעם סיפר למרן החזו"א על בחור (שכלל לא היה מוכר לחזו"א) ששוקל לעזוב את הישיבה וללכת ח"ו לצבא, והחזו"א חשב רבות איך להציל את הבחור ואחת מהפעולות שעשה החזו"א היה שהוא שלח את הרב זינגר לירושלים שידבר עם פלוני שישפיע על הבחור לבלי יעזוב מקור מים חיים, והרב זינגר נסע לירושלים ופעל את שנצטוו וחזר אחרי יומיים לחזו"א לספר לו את דבר השליחות, וכשהגיע לחזו"א, נקש על הדלת ומי שפתח את הדלת, היה מרן החזו"א ואמר לו מרן זצ"ל "הנך יודע שמאז שנסעת כל מי שדפק בדלת צפיתי שזה אתה מגודל דאגתי לגורלו של אותו הבחור".

בכל עת שהגר"ל פגש בהגר"ח ברים בקש ממנו לספר את הסיפור דלהלן ופעמים רבות חזר על זה הגר"ל ברגש רב, וכך המעשה שהגאון ר' משה יהושע לנדא זצ"ל משערי חסד (שכידוע היתה קבוצה בת שלושה מחכמי ירושלים שדבקו בחזו"א והיו לתלמידיו: הגר"י שפירא הגרמ"י לנדא והגר"ח ברים זצ"ל) היה נוסע רבות לחזו"א ותמיד היו מבקשים ממנו בני ירושלים שישאל בשבילם את החזו"א בהלכה ובהנהגה, והגרמ"י נענה תמיד בחפץ לב, ופעם אחת ארע שבזמן קצר הגיע לחזו"א מספר פעמים עבור עניני חסד ובקשת תושיה ששלחוהו אנשי ירושלים, והיה נראה בעיניו כי החזו"א תמה על ריבוי התעסקותו בענייני הזולת, והתנצל הגרמ"י בפני החזו"א כי המבקשים קשה להם הנסיעה והוא רגיל לבוא לחזו"א לכן הוא מיטיב עם השואלים באופן זה, נענה לו החזו"א בהאי לישנא: "תורה איז נישט קין חכמה תורה איז א'נשמה און ווען דער

מענטש מאכט א'טובה מיט דאר צוויטען הער לערנט העכער און בעסער" (תורה אינה חכמה ככל החכמות, תורה היא נשמה, וכשמיטיבים עם הזולת לימוד התורה מתעלה וביתר שאת).

שח הגרד"ל שמעתי מר' וועלוול איידלמן זצ"ל שכשלמד בבריסק עם הגר"א פומרנצ'יק בעל התורת זרעים ועם מרן רה"י הגאון ר' אהרן לייב שטיינמן זצ"ל הם נכחו בכיבוד אם נפלא שנהג החזו"א באמו בזיקנותה שכשבא החזו"א לבקרה רצה לשמחה והיה שם א' מאחייניו והתכופף החזו"א עד לארץ ושם מקלו על כתפיו והילד ראה את המקל ונתלה ע"ז והתרומם החזו"א עם המקל כשהילד מונף עליו וכך הסתובב סביב אמו והילד נתנווד ואמו שמחה מאד.

קירוב רחוקים במשנת החזו"א

א' שאל את הגרד"ל אם מותר לשוחח בדברי תורה עם נהג מונית וכי"ב ואף שאין ידיו נקיות ולא ברך ברכת התורה ועוד כמה מכשולות שעלולות להיגרם בזה, וענהו הגרד"ל שיש בזה היתר של פיקו"נ כי ע"י כן יש סיכוי שישב בתשובה, והוכיח כן מא' ששאל לחזו"א האם להעיר לשכנו יהודי פשוט שמתפלל שחרית לפני עלות השחר, והשיבו החזו"א שלא יאמר לו כלום כי ע"י זה הוא עלול להפסיק להתפלל ואחר כך יוציא את ילדיו מחינוך דתי וכו' ונמצא שבהערה אחת דמו ודם זרעותיו תלוי בו, והוסיף ע"ז הגרד"ל שזה נקרא שו"ע חמישי ובשביל זה צריך שיקול דעת של גדולי הדור, כי אסור שזה יהפוך לקו שזהו דרכם של הפשרנים למיניהם, אבל כאשר גדולי הדור מורים כן, זה רצון הבוית"ש.

פעם נכנס הסופר סת"ם הר"ר דוד פרנקנטל ז"ל שהיה קצר קומה רח"ל לחדר רבינו כשהוא אומר בצער גדול כתבתי את השמות בצדה השני של המזוזה ולא בצד המיוחד לכך הרגיעו החזו"א בנועם זה לא נורא אפשר לכתוב שוב גם בצד השני מעיד הגאון רבי דב לנדוי שליט"א כמה נעים היה לראות את המחזה איך שהסופר הנ"ל יצא כשהוא שמח וטוב לב

כה אמר ה'

ביאר פעם רבינו מה שאמרו חכם עדיף מנביא בבא בתרא י"ב א' ואמר הנה הנביא מקבל דבר ה' אחת לזמן ומוסר לישראל כה אמר ה' כך וכך ואילו החכם בכל יום ויום בכל שעה ושעה בהוראותיו שפוסק ובעצותיו שנותן מוסר למשחרים לפתחו כה אמר ה' כה אמר ה' העוף כשר כה אמר ה' המזיק חייב כה אמר ה' אבק ריבית הוא וכו' וכו' כהנה הגם שבמסכת בבא בתרא שם נאמרו הדברים כלפי העתידות לא נתכוון החזו"א לבאר שזהו הפשט בדברי חז"ל רק רצה למסור מסר מה שמונח בדברימו מהגאון רבי דב לנדוי שליט"א מפי חכם אחד

כאילו רוצה אני לברוח

פעם אחת יצא רבינו מביתו לנסוע לברית מילה ובחוף המתינו לו כמה אנשים שאל לכל אחד מבוקשו והשיב להם לאחר מכן כשנכנס למכונית ביקש מהנהג יסע מר לאט בחמישים מטר הראשונים כדי שלא ייראה לאנשים כאילו רוצה אני לברוח מצרותיהם מהגאון רבי דב לנדוי שליט"א עיקר המעשה כבר הובא בח"א עמ' קפ"ב וכאן בא מתוקן

אמר פעם לבן תורה דברי תוכחה ללימוד התורה בבין הזמנים לפני נסיעתו לבית הוריו וכך אמר לו בתוכחה אבהית ובחיוך נלבב כידוע בבין הזמנים פטורים מללמוד אלא שלי יש היתר ללמוד ובשעת הדחק אתה יכול לסמוך על ההיתר הזה מהגאון רבי דוב לנדוי שליט"א

דקדוקי הלכה

כתב מרן שליט"א בענין ברכה על ירק הגדל בעציץ שאינו נקוב שמעתי מהחזו"א זצ"ל דברכתו בורא פרי האדמה ונטה בזה מדברי החיי אדם דדימה דבר זה לנידון הירושלמי לענין ברכת המוציא ואמר חילוק בזה ואינני זוכר אם החילוק היה בין לשון ארץ לאדמה ויש לעיין חולין קל"ט ב' מצא וכו' א"ל ואדמה וכו' וברש"י שם ד"ה ואדמה ודוקו או דברכת בורא פרי האדמה מתייחסת לסוג הפרי הגדל מאדמה ונפקא מינה לגידולי מים שאין בהם אדמה וכמדומה טפי שאמר כאופן א'

מעיד הגאון רבי דוב לנדוי שליט"א למדתי בספר מנחת חינוך מצוה תע"ג שם כתב שהמחלל מעשר שני של חבירו על מטבע שלו אי אפשר לחלל שוה מנה על פרוטה רק בשווי ושאלתי לחזו"א הרי מעשים בכל יום שאין עושים כך ואמר על אתר שאפשר לחלל שוה מנה על פרוטה ודלא כהמנ"ח.

מעשה שהיה בשנת רבעי ששכחו לחלל את הפירות עשו מהענבים מיץ הכניסוהו לעוגה ואפוא בסיר פלא והורה רבינו לזרוק את הסיר פלא כי ליבון לא שייך בה מהגאון רבי דוב לנדוי שליט"א אמר לענין קידוש היום בשבת שאין צריכים השומעים לטעום מהיין ודי במה שהם ברי שתייה מהגאון ר' דוב לנדוי שליט"א בשם חכם אחד.

ואמנם בשם הרב מבריסק הגר"ז זצ"ל מטו בי מדרשא שבקידוש של יום השבת צריכים השומעים לטעום מהיין כדי שתהא הברכה אצל השומעים חפצא של ברכת הנהנין והג"ר דוב לנדוי שליט"א העיר בזה מדברי המגן אברהם הלכות ראש השנה סימן תקצ"ז סק"ג שהביא ממנה"ם מרוטנבורג שהיה מתענה בר"ה וקידש בביתו קידושא רבא ואמר הטעם לפי שהוא דאורייתא ע"ש ואכמ"ל

כתב מרן הגר"ח"ק: בבחורי ישיבה שאביהם עשיר ויכול לקבל מתנות לאביונים. ר"ד לנדא נ"י אמר שהשיב לו כמדומה שבזמן היותו בישיבה יש לדון ובבין הזמנים שבזמן שהוא בבית ודאי דינו כעשיר.

עוד כתב הגר"ח"ק: אני שמעתי שאמר שאפילו שבזמנינו לא ממשמשים [בכיסם בכל שעה] בכל זאת זה הפקר בית דין ומותר לקחת אחרי שחכמים התירו את הדבר כך רשום אצלי ששאל הנ"ר דב לנדו וכך ענה לו.

משא ומתן עם החזון איש בסדר קדשים

חלק מרשימות מהגאון רבי דוב לנדוי שליט"א

ממה ששמע ונשא ונתן עם רבינו זצ"ל בענייני קדשים

א. השאגת אריה סי' י"ז הקשה על דברי התוס' בזבחים נ"ו א' רס"ל דדם נפסל בתחילת השקיעה מהא דהוריות ד' א' דחטאת שנזרק דמה בין השמשות הוה ליה ספק כפרה והא תחילת השקיעה קדים טובא לביה"ש ונראה לומר דכמו דס"ל לרבה בזבחים פ"ז א' ראין לינה מועלת בראשו של מזבח ה"נ אין שקיעת החמה מועלת בראשו של מזבח ועי' בזבחים נ"ו א' ברש"י וט"מ ודו"ק והנה בספר חזו"א זבחים סי' י"ט סקמ"ג נתבאר דאף למאן דס"ל דלינה מועלת בראשו של מזבח הנה כ"ז דהאברים ע"ג מזבח אין לינה מועלת בהם ולא נצרכה אלא לכשירדו דנפסלו למפרע ולפי"ז אתי שפיר דיש לומר דאיירי בחטאת שהועלה דמה ע"ג מזבח לפני תחילת השקיעה ולהכי פסול דתחילת השקיעה לא חל עליה ולא נפסל בביה"ש אלא שמא לילה הוא והו"ל עצם הזריקה פסולה דאהא לא מהני ראשו של מזבח ושפיר איתמר דפסולו אינו אלא מספק ודו"ק בזה ורבינו בעל חזו"א שליט"א זצ"ל הסכים לתירוץ זה.

אמנם קשה לי בההיא דפ"ד דמנחות מ"ו ב' דשתי הלחם אינם נשרפים בעצרת כשבאים בפ"ע משום דילמא יביאו כבשים לאחר מכאן ויתירום ועיי"ש בשו"ט ומסקנת הגמרא לדעת התוס' ראינם נשרפים אלא לאחר תחילת השקיעה דאז א"א להביא כבשים עי"ש שט"מ כדעת התוס' בזבחים ה"ל וק"ל דאף אי נזדמנו אז כבשים יביאום ויעלוס ול"ג מזבח וישחטום שם ובכה"ג כשר כדתנן ריש פ"ו דזבחים ודם אינו נפסל ע"ג מזבח וכדלעיל ויזרקו הדם ואמאי ל"מ ומרן שליט"א זצ"ל השיבני ראין הדבר כך דמיד לפני קבלה נפסל הדם ול"ח ליה לינה ע"ג מזבח דדין אם עלו לא ירדו הוא דמשוה ליה אין לינה וכו' וכנראה כוונתו למאן דאמר דמועלת ולא נצרכה דלינה אינה מועלת אלא כשעדיין הוא ע"ג מזבח וכן כתב להדיא בחזו"א שם סי' ל"ט סקמ"ו עיי"ש ולפני קבלה ודאי אם עלו ירדו שאלתיו דם כשעדיין הוא בבהמה נפסל השיבני דאינו נפסל ועי' זבחים כ"ו א' ודו"ק היטב שאלתיו א"ה יניח כלי תחת הצוואר וקיי"ל בפ"ג דזבחים כ"ה ב' אור שסופו לנוח כמונח דמי ומיד הו"ל קבלה השיבני מ"מ הרי דם השחיטה נפסל ומעורב בדם הכשר ובכה"ג אין לזרוק כמבואר בזבחים ע"ט ב' ובתוס' מעילה ח' א' ד"ה ובלינה כתבו בא"ד מתחלת לינה כו' נ ב ואף אם נימא דצוואר העוף לאו ככ"ש דמי ולכא"ו בהמה ה"נ ויש לחלק וכן שמעתי ממרן החזו"א זצ"ל דדם בצוואר הבהמה אינו נפסל בשקעה"ח וראה עוד

בחזר"א סוף קדשים עמ' י"ה בגמרא זבחים נ"ו ב' ודלמא ה"ק רחמנא כו' הקושיא ומכתב רבינו שם הם להגר"ד לנדוי שליט"א.

ב. זה שנים אשר הקשיתי בההיא דמנחות י"ג ב' היאך מצי לחשוב בסילוק הבזיכים אליבא דר' יוסי יעויל"ש בסוגיא הא הוי מפנים אתוץ דל"מ לר' יוסי גופיה שם י"ר א' ושדרתי קושיא דא מירושלים שלמדתי שם לאחד מידידי בב"ב והוכנסה לפנים קדם מרן החזר"א זללה"ה ואחר כך כתב לי דמרן יישובה דאין כאן דין פנים מחמת עצמותו אלא דכיון דשולחן בהיכל ממילא הסילוק בפנים ואהא לא קאי כללא דר' יוסי ויל"ע מזבחים ל"ד א' ואת"ל סבר לה כרבי יהודה וכו' אין מחשבה מועלת בהולכת סילוק בזיכין וכו' ואת"ל וכו' אלא בכדי הושטת ידו ולכאור' הא מצי להקריב הבזיכין עד סוף הלחם וסילוקן ליהוי לאויר העזרה דלכאור' לא בעינן דווקא בהגבהה למעלה ואכתי לא אתחלה הולכה ואח"כ הרי אפשר לבטלה ומ"ט איכא בכלל מחשבה ולכאורה משמע רבעי דמעשה הסילוק יהא בהיכל ועי'.

ג. הקשיתי למרן בעל חזר"א (שליט"א) זצ"ל בהא דמכות י"ח א' רעולה שיצאה לפני זריקה לחוץ ואכלה אינו לוקה עליה משום כל שבקודש פסול משום דלאו זה לא הוי אלא היכא דחזי קודם פסולו אבל היכא דלא חזי קודם פסולו אינו לוקה וקשה מהא דפרק ב' דפסחים כ"ד א' דדם חטאת שנכנס לפני דקיל"ל דהחטאת פסולה והאוכלה לוקה עליה משום פסולו הוא דאינו לוקה אלא כוונת הגמרא היכא דלא חזי לאכילה לפני פסולו אינו לוקה והיינו דבעולה כיון דאינה בת אכילה אין בה איסור כל שבקודש וכו' משא"כ חטאת אף אם הפסול היה בה לפני זריקה הנה עצמותה ראויה לאכילה ודאי דילקה ועי' בלשון רש"י במכות שם ועי' בס' חזר"א חו"מ לקוטים סי' כ"ג י"ה ה"מ.

ד. בתוס' זבחים מ"ה א' הקשו אמאי בעינן לר"ש קרא למעוטי פיגול נותר וטמא מקדשי עכו"ם הא קדשי עכו"ם אינם אלא עולות ואיהו ס"ל ראין פנ"ט בעולין ותירצו דטעמא דר"ש דאין פנ"ט בעולין משום דאין איסור פנ"ט חל על איסור מעילה ובקדשי עכו"ם אין בהם מעילה וקשה לי הא לולי קרא מ"מ איסור הנאה היה בהם מה"ת דלא גריעו משלמים דהא השתא קאינן לולי מיעוט הכתוב ואה"נ לאחר מיעוט הכתוב גם איסור הנאה אין בהם אבל השתא לולי הקרא הו"ל אסורים ורבינו בעל החזר"א פירש לי בכוונתם דאין רצונם דמדחזינן דנתמעטו מפנ"ט לכך אין בהם איסור הנאה אלא התוס' כיוונו לומר דקדשי עכו"ם קדושתם מועטת וכתבו דחזינן דא מהא דנתמעטו מפנ"ט ואין כוונתם אלא להביא ראיה לעצם סברתם ובקושטא לא תליא הא בהא.

ה. לכאורה תנופה בשתי הלחם הבאות בפ"ע הוה ליה עבודה תמה ומחייב עלה זר מיתה ומ"ט לא מני לה בהדי עבודות תמות ביומא דף כ"ד וממרן החזר"א זלה"ה שמעתי דאין חיוב זרות כלל על תנופה דאי זר עביר לה לאו שם עבודה עלה וכמביא ומוליך בעלמא הוא.

מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א

בעול עם חבירו

אחרי ביקור בן גוריון אצל מרן החזון איש זצ"ל נתפרסם מרן זצ"ל גם אצל המון העם, שעד אז הי' מפורסם בקרב בני התורה ותלמידי חכמים אך אחרי ביקור בן גוריון העיתונים כתבו על ביקור בן גוריון אצל 'הנביא' מבני ברק והתחילו רבים מהם להתדפק על דלתו, והי' צורך לסדר משמרות על פתח ביתו למנוע מההמון להפריע לו, וסידרו תורנות בין בני הישיבה דפוניבז' ובאחת מן הפעמים ששהיתי שם בא אדם ובכה שאשתו חולה מאוד במצב של סכנה, והי' רחמנות עליו, והכנסתיו וסיפר מצבה, ואח"כ ביקש לעשות שינוי השם, ושאל את מרן החזר"א איך לקרוא לה, ומרן השיב לו מרים, ואמר לו שאינו יכול כי יש לו במשפחתו שם זה, והשיב לו מרן החזר"א שיקרא לה דבורה.

והרואה היה לומד מסיפור זה שישנם כללים כשעושים שינוי השם איזה שם לתת ויש שם לכתחילה ויש שם בדיעבד אם אפשר יש לקרוא מרים ואם לא אז בדיעבד דבורה, אולם שאלתי את מרן החזר"א זצ"ל מה פשר דבריו, להורות בצורה כזו, והשיב לי שהאמת שאין נ"מ כלל איך לקרוא, העיקר הוא שינוי השם, רק כפי שאני רואה אדם זה כעת מודאג מאוד ואם יצטרך גם להחליט לבדו איזה שם לתת, יקח ממנו דבר זה הרבה כוחות הנפש, ולכן כיון שפרשת השבוע

היא פרשת בשלח, אמרתי לו שיקרא מרים על שם הפרשה, וכשאמר שאינו יכול אמרתי לו שיקרא דבורה שזה ההפטר, אבל אין עניין כלל בשם מסוים דווקא.

וכשמתבוננים בזה יש לראות את נועם מידותיו והרגשת צער הזולת שהי' אצלו, איך שחשב במה יוכל להקל מהשני ככל האפשר, והרגיש שיקשה עליו לקבל החלטה על השם והוריד ממנו את העול הזה.

מראה מקום

פעם אחת דיבר עם רבינו על ספק שנסתפק בספרו על קדשים והראה לו על כך דברי התוספתא במהדורה הבאה הוסיף רבינו את דברי התוספתא מבלי להזכיר הדבר בשם אומרו אמנם מגיע לכם תודה' אדאנק' אבל איני צריך לאומרה בשם אומרו יען והוא רק מראה מקום אמר.

הציל את חייו

שח מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א את כל חיי חב אני למרן החזו"א ומעשה שהיה כך היה ערב ראש השנה תש"ח התנפח לי פצע מוגלתי מתחת לשפתיים הכאבים הלכו והחמירו והחום שבגוף גבר הרופא המקומי עזב ונסע מן העיר הלכתי לרופאת ילדים וקבלתי את הטיפול הרגיל למקרים מעין אלו ליל ר"ה הכאבים גברו ואבי מורי זצ"ל הורה לי שלא לצאת מן הבית וששכב במטה ביום ר"ה סיפר לרבינו אחד מחבריי שהתפלל במנן של רבינו על מצב בריאותי ביום א' דר"ה בשעה 3 אחה"צ רואה אני להפתעתי את רבינו מתהלך ברח' ראב"ד דירתנו בימים ההם ולאחר כמה רגעים שומע אני דפיקות על הדלת דמותו הקדושה של החזו"א נראתה בפתח ומיד פתח שמעתי שברל' חולה ובאתי לבקר חולים החזו"א שהיה קצר רואי רצה להביט בפצע והתאמץ בכל כוחו לראות מה יש שם הוא שאל אם הלכתי לרופא ואמרתי הייתי אצל והגיב זה לא דוקטור צריך ללכת לד"ר מיד הורה לי ליסוע לת"א לד"ר מישורסקי בליל ב' דר"ה שהוא דרבנן יחד עם אבי מורי והחבר שסיפר לו על מצבי כמובן שהבהלה גברה אבל כמצוותו נסענו במונית לת"א ובדיוק אז חזר הרופא מן תפילת היום נכנסנו אל מרפאתו בדק אותי ושאל מי שלח אתכם לכאן ואמרנו לו החזו"א ותיכף בישר לנו לחולה יש שתים עשרה שעות לחיות כנראה שהיתה הרעלה קשה בגוף והוסיף אמנם אני מקוה להצליח להציל ע"י זריקה מיוחדת שהשימוש בה החל בימים ההם לאחר שהזריק אמר שבעוד 6 שעות תבואו שוב בינתיים שהינו אצל א' מקרובי המשפחה שדר בסמוך למקום ולאחר מכן שבנו אליו שוב וב"ה נתרפאתי לחלוטין באתי אח"כ אל רבינו וסיפרתי לו מכל הנ"ל וחייד.

באותו זמן שהה בב"ב מרן הרב מברסק זצ"ל הוא קרא לי וביקשני לספר לו הכל מרישא ועד גמירא מה שארע לי.

אימתא דציבורא

נכנסתי אל החזו"א יום לפני שהיה אמור למסור שיעור בביתו ביום היא"צ של אמו כדי להציע בפניו את ספיקותי בלימוד ומיד הודיע לי שרוצה למסור בפני את השיעור שהוא אמור למסור מחר אמרתי לו זה אוכל לשמוע בשיעור עצמו ואני על של עתה באתי אמר לי רבינו כשאומר אני לך את השיעור אז כבר אמרתי לאחד ובכך יקל ממנו מהאימתא דציבורא בשעת השיעור.

שאלה בענין חוב

נשאל רבינו על האמור בירושלמי שביעית פרק י' המלוה את תבירו על מנת שלא לתובעו השביעית משמטתו ופסקה הרמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ט ה"ט ואיך חל התנאי שלא לתובעו הא לא מחל את גוף המלוה ואמר מרן ז"ל כי מלבד עצם החוב הרי זה גם ענין זכות נוסף של תביעה בבית דין ועל עניין זה שייך מחילה.

מרן ה"חזון איש" איננו

מרן בעל החזון איש איננו, רבנו אברהם ישעי' קרליץ זצוק"ל רבן של כל בני הגולה וגדול גאוני הדור נתבקש בליל ש"ק פרשת וירא, לישיבה של מעלה בשנת ה-73 לחייו.

הידיעה המדהימה על הסתלקותו הפתאומית של שר התורה בימינו התפשטה במהירות בכל רחבי הארץ והשרתה אבל כבד.

עוד ביום שישי הרגיש את עצמו הגאון בעל החזון איש זצ"ל חלש קצת, אולם לא שם לב לדבר. והשתתף בהלוויה שנתקיימה ביום זה, ולא שינה דבר ממנהגו הרגיל.

בליל שבת התפלל וסעד את סעודת השבת כמנהגו ואחרי הסעודה יצא לשאוף אויר בלויית אחד מתלמידי ישיבת סלובודקה.

בשובו לביתו בשעה 11 בלילה ישב ללמוד זמן קצת אחרי נכנס לחדרו שם לא היה אור, ועלה על מטתו. בדירתו נשארו אחדים מתלמידיו.

אחרי חצות התעורר פתאום וקרא אליו את מר יחזקאל פרנקל שישן בביתו ואמר: אני מרגיש ברע (איך פיל זיך גאר ניט גוט) הוא ביקש מתלמידיו גלולה שהיה רגיל לקבלה בעת שהרגיש ברע, שתה כוס תה ושוב עלה למטתו.

שני תלמידי ישיבה שנמצאו במקום הזעיקו את השכנים ובני המשפחה. ורופא שהובהל למקום הגיע כבר מאוחר.

מרן זצ"ל נשאר בחדרו כשליד מטתו עמד רק מר י. פרנקל. מרן רמז לו שיניח את ידו על לבו ורגעים מספר אחרי כן השיב נשמתו אל-על בשעה 2:30 אחרי חצות.

הרופא הזריק עוד כמה זריקות אולם רבן של כל בני הגולה כבר לא היה בחיים.

מקורביו ושכניו שהתאספו בינתיים ליד מטתו פרצו בבכיות וצעקות מחרידות, "גלה כבוד מישראל", נתינת הדור, פוסק אחרון, שר התורה וגדולי גאוני הדור נתבקש לישיבה של מעלה. מאות תושבי השכונה, שהוחרדו לקול הצעקות החלו לנהור למקום, במהירות הבזק נתפשטה הידיעה בבני ברק ובסביבתה, אבל כבד ירד על בני ברק התורתית.

בשעות הבוקר המוקדמות עברו מאות תלמידי הישיבות ליד מטתו ואמרו "גוט שבת". בשעות הצהריים נהר זרם ההמונים שנהרו למקום. חדרו נסגר וליד ביתו עמדו אלפי איש ואמרו תהלים. עם צאת השבת הורד גופו הקדוש ממטתו והונח ע"י תלמידיו על רצפת חדרו, שם למד והורה הלכה לישראל, ושוב נפתחו דלתיו חדרו לקהל שהלך וגדל מרגע לרגע.

בשעות הערב החלו לנהור למקום אלפים מהסביבה. הרחוב שליד ביתו של מרן ה"חזון איש" זצוק"ל הומה מרוב אדם. סביב לנרות הדולקים עומדים תלמידיו הקרובים ואומרים בבכיות תהלים.

פטירתו הפתיעה והדהימה את הצבור בכל מקום. קדושת השבת מנעה את הפצת הידיעה. עד צאת השבת לא ידע איש מחוץ לגבולות בני ברק, על האסון הגדול שקרה לעם. "קול ישראל" היה הראשון שהביא את הידיעה הקצרה במספר מלים שהשרו תדהמה בצבור, אנשים האזינו למקלטיהם פעורי פה. ישבו נדהמים והמומים ולא האמינו למשמע אוזניהם.

הידיעה עברה במהירות מפה אל פה, אבל כבד ירד על פני כל רחובות הערים שהיו שוקקים חיים לפנות הערב החלו מתרוקנים מאנשים. אבלים מלאי יגון הסתגרו בני ירושלים בבתיים והשיחות הסבו על האבידה הכבדה שבאה חתף.

הלוייתו

בשעה שתים עשרה, בדיוק 34 שעות אחרי שהחזיר מרן ה"חזון-איש" את נשמתו ליוצרו הורד ארונו לקבר בבית העלמין בזכרון מאיר במעמד רבבות מלווים, עטופי יגון ואבל כבד.

דוממים, בראש מורד, מתאבלים ובוכים על האבדה ללא תמורה חזרו המוני המלווים, כשבראשם כל גדולי ישראל, מההלויה הגדולה מיוותמים על כי נלקח מהם אביהם הרוחני.

שעות רבות נשארו אלפי אבלים צמודים ליד הקבר החדש, בכו והתאבלו מבלי לזוז מהמקום הקדוש, שם מצא גדול הדור את מנוחתו.

במשך שעות הלילה ובשעות הבוקר המוקדמות לא פסק זרם ההמונים שנהר לעבר זכרון מאיר, בית מדרשו של הגאון זצ"ל היה מלא מפה לפה. בהתלהבות ותוך בכיות שוברות לב התפלל הקהל הרב תפילת ותיקין. בחדר הסמוך, שם מוטל הנפטר דולקים נרות ומסביב יושבים המשמרות ואומרים תהלים.

ברחבה שלפני הבית מתחילים להתאסף המונים, מגיעים אנשים מכל רחבי הארץ, נער וזקן, שתיקה כאובה וחודרת בלב. אנשים נדים בראשם כאבלים.

משעה לשעה גבר המון האנשים. מכוניות ואוטובוסים ומכוניות משא פולטות בלי הרף המונים. בין הקהל שהלך וגדל נראים בני ירושלים וטבריא תושבי מעברות ואנשי הסביבה, רבנים ובני

ישיבות, אנשים מכל השכבות והזרמים בישוב, אף אנשי ההתישבות העובדת הצטרפו לרבות שבאו כאן לחלוק את הכבוד האחרון לגאון הדור ולהשתתף באבלו של עם התורה.

התכונה בתל-אביב

התור לקו 54 ברציף התחנה המרכזית בת"א - מלא על גדותיו. עומדי התור רב גוונים הם, אולם, לכולם אך מטרה אחת, נוסעים בכוון אחד ויורדים באותה תחנה. חברת "דן" דאגה לכך, והעבירו אוטובוסים רבים מקוים אחרים לקו 54. המוניות עמוסות עבודה. כל רגע יוצאות ומלאות נוסעים. הנהגים והקהל בתחנה המרכזית יודעים שהיום המטרה היא: בני ברק. הם מעלים את המחיר, מנצלים את ההזדמנות. הדרך מלאה באוטובוסים ובמכוניות הנוסעים בכוון לבני ברק. בתחנות שבצדי הדרך מחכים המוני אנשים המתחננים בנהגי המכוניות שיעלו. אולם, המכוניות מלאות.

ברחבת בית הנפטר

בשעות הבוקר התיצבו בני הישיבות לשם שמירה על הסדר. עוד לפני בוא המשטרה והמשטרה המיוחדת ארגנו בני הישיבות שרשרות חיות ורשת חבלים. שלוש שרשרות חיות כאלו הפרידו בין הבית לבין הקהל הרב. רק לרבנים ולאנשים חשובים ניתנה הכניסה לשטח המגודר. הקהל הרב נתבקש להשמע להוראות. הסדר היה למופת. יש לציין, שבני הישיבות והמשטרה התגברו על-הנחשול הגדול של צבור שבקש להתפרץ פנימה. במשך כשעתיים הוחזק הקהל בסדר למופת.

למקום הגיעו כל גדולי התורה וראשי הישיבות בארץ, האדמו"רים בראשות האדמו"רים מגור, וויזניץ, וסדיגורה, חברי הרבנות הראשית בראשות הרב הרצוג והרב פרנק, מאות רבנים מכל רחבי הארץ, מנהיגי אג"י בראשות הרב י.מ., מנהיגי המזרחי בראשות שר הסעד והדתות מר מ. שפירא, ראשי כל הארגונים הדתיים ורבנים מאנשי הציבור.

ההלואה

בדיוק בשעה 10 הוצא הארון מן הבית. נושאי המטה היו רק מתלמידי החזון-איש, אחרים לא הורשו לגשת אל הקודש. נושאי המטה נצטוו לטבול במקוה. הטהרה נעשתה עוד אתמול בחצות בהשגחתם המיוחדת של הרב ווונזר רבה של זכרון מאיר ורבנים נכבדים. קול הבכיות גובר מרגע לרגע. ההמון העצום לא יכול לעצור בעד דמעותיו המתפרצות. הכל פורץ בבכי מר. יללה עוברת על פני הקהל - דרכו עוברת המטה. המטה מושמת על שלחן. בני המשפחה נעמדים מאחוריה.

אחיו הבכור הגר"מ קרליץ פתח בקול חנוק מדמעות: "ידענו שלא היה לרצונו שנרבה עליו בהספדים. ברצוני להגיד רק דבר אחד: מאז מלאו לו י"ג שנים קבל על עצמו ללמוד תורה לשמה, ויכול אני להעיד שיותר מששים שנה למד תורתו לשמה".

הרב ז. גריינימן, גיסו של מרן החזון איש זצ"ל פתח בדברי הספד "אוי דער טאטע איז ניטא" זעק בבכי ומאות תלמידי הגאון קרעו את בגדיהם כאבלים. "גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן". בקושי נתגלה לעולם ובקושי ידע העולם מעט מזעיר על דמותו. נוסף על רוב תורתו וחכמתו מוסר הרב גריינימן תמונה קצרה על פעליו הרבים למען הרבצת תורה ויראה בין בני הישיבות.

מסע ההלויה

בדיוק בשעה 10:30 החל ז' מסע ההלויה. על ההמונים מתווספים מרגע לרגע אלפים נוספים שלא הספיקו להגיע עד הנה. משני צדי הדרך הישרה המובילה מביתו של הנפטר לבית העלמין נעמדים שורות שורות - דרכם תעבור המטה. מאות שוטרים גויסו לשם שמירה על הסדר בשעת מסע ההלויה. פרשי המשטרה נראים עם סוסיהם לאורך כל הדרך - שאורכה כשני קילומטרים. מלאים אדם רב. נוסף על הקהל שהספיק להגיע לבין העלמין בקושי רב מפלסים להם דרך נושאי המטה. המסע מתקדם לאט לאט. הבכיות והזעקות פלחו את האויר.

בית הקברות "שומרי-שבת" בזכרון מאיר היה מלא מהקהל הקרב, הנאמד באומדנה זהירה ל-25 אלף איש, מלבד הקהל שנשאר עומד בחוץ שמספרו הגיע גם כן לאלפים רבים. הדרך המובילה לבית הקברות היתה מלאה וגדושה מאדם רב, והעין לא יכלה להקיף במבט אחד את המרחק ממנו זרם והלך הקהל הרב.

זקנים וישישים התבטאו שמעטות הן ההתכנסויות ההמוניות שימשכו אליהן צבור גדול כזה, מגוון ומיצג את כל השכבות בעם.

בשעת הורדת הארון לקבר צועדים עדיין בדרך העפר המוליכה לבית הקברות אלפי אנשים שלא יכלו להגיע להלוויה במועדה. אלפים פרצו את הגדרות כדי להגיע למקום הקבר. קולות הבכי של המלווים נשמע עד למרחקים והתמזגו עם בכיותיהן של הנשים שעמדו מעבר לגדר בית הקברות. אחרי אמירת קדיש ע"י עשרות מתלמידיו של המנוח, החל הקהל לסתום את הקבר. הבכיות בבית הקברות ומחוצה לו גוברות והולכות ומכל פינה נשמעות זעקות שבר ויללה. גם לאחר הקבורה מסרב הקהל לזוז ממקומו, וההמונים נשארים צמודים לקבר הטרי ומסרבים

להפרד ממנו בתוכו נטמנה עתה גופתו של המנהיג וגדול הדור - אביהם האהוב והנערץ של ההמונים הרבים בארץ ובתפוצות. ההמונים עוברים ליד הקבר, בשורה ישירה, ונפרדים - בעינים דומעות ובשפתיים דובבות צער וכאב, מן הקבר שזכרו לא ימוש מקרבם. אלפים נשארו ליד הקבר ואלפים שאיחרו זרמו לבית העלמין. קול הבכיות לא פסק במשך שעות היום. מיותמים, שבורים ורצוצים חוזרים ההמונים, לבם מעיק וכואב, רבם האהוב, גדול הדור איננו. הבית שבקצה השכונה, אשר במשך שנים שימש כהלל תלפיות עומד מיותם. בעינים דומעות וכפופי גוו חוזרים לאטם תלמידי מרן זצ"ל שבורים ורצוצים על כי הורמה העטרה מישראל ועל כן רבן של כל בני הגולה הלך לעולמו.

מתולדותיו

נולד בקאסוב בפלך גרודנא שבפולין. אביו היה רב בעיר זו. נכדו של בעל "הפרדס". בנעוריו למד בקאסוב, לפני מלחמת העולם הראשונה עבר לוילנא, שם התגורר כמה שנים עד סוף המלחמה. בעת שהותו בוילנא התקשר בקשרים מיוחדים עם הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל, שנהיה ליד ימיו, בכל הבעיות ההלכתיות והבעיות הנוגעות לכלל ישראל. לפני כעשרים שנה, הביע את רצונו לעלות לאר"י. רבי חיים עוזר התקשר מיד עם עסקנים מאר"י בדבר המצאת רשיון עליה עבור ה"חזון-איש". במכתבו של רבי חיים עוזר נכתב בין השאר: "ארי עולה מבבל לאר"י", ולהלן הוא כותב: "בשבילנו, עזיבתו היא אבדה גדולה, אבל לאר"י תצמח תועלת רבה מכך, ואני מקוה שיתחשבו בדעתו של ה"חזון איש".

תיכף עם עלייתו ארצה, קבע את דירתו בגבעת רוקח שבבני ברק, בצריף דל ריק מרהיטים. במשך שבע שנים לא יצא את העיר. לירושלים עלה בפעם הראשונה ביום פטירת אמו, שהובאה לקבורה בהר הזיתים גם בפעם זו לא יצא מן המכונית. במשך כל הזמן לא עלה ירושלימה אלא מספר פעמים. לפני כחמש שנים עבר לגור בזכרון מאיר, במקום שנדבן משיקאגו קנה עבורו בית מיוחד שבו נמצאים בית כנסת, ומקוה טהרה.

גם לדירתו החדשה עבר לאחר היסוסים רבים ובתנאי שישלם שכר דירה כנהוג. מאות אנשים התדפקו יום יום על פתחו. הבאים היו מכל החוגים שבישוב, בין בבעיות הכלל ובין בצרות הפרט היו פונים אליו.

אם כי לא תפס כל עמדה רשמית, היה את הציר המרכזי של היהדות החרדית בארץ ישראל. לפני פתחו היו פוגשים תדיר רבנים, אדמו"רים, ראשי ישיבות וסתם יהודים. במיוחד הפנה את רוב יומו לבני הישיבות ואלה היו באים אליו מפעם לפעם להבחן אצלו ולהעלות את שאלותיהם בפניו.

ביתו היה פתוח תמיד לרווחה. היה אפשר להכנס אליו בכל שעות היום והלילה. ואם כי היה עסוק בכתיבת ספריו ושקוע בים הבעיות ההלכתיות, היה מוכן תמיד להקשיב לצרות הכלל והפרט. מכל קצות ארץ היו באים אליו כל קשי יום וכל לב דואב ומצאו אצלו אוזן קשבת, עצה ודברי עדוד. רבים היו באים להתייעץ אתו בעניינים רפואיים. והוא היה נותן עצות קולעות ובכל רחבי הארץ מספרים גדולות על ידיעתו הרבה בשטח זה. גם ביום ששי, בערב פטירתו, קבל אנשים שהתייעצו אתו בעניינים שונים.

מקור מחייתו היה ממכירת ספריו, שמחירם נקבע בסכומים קבועים. בשבוע זה חל יום השנה לפטירת אביו. ביום זה היה רגיל בכל שנה להגיד שיעור בהלכה לפני תלמידיו. גם השנה כבר הכין את שיעוריו ובשעות האחרונות שלפני הפטירה ציין בספוק שכבר הכין את השיעור.

חיבר 23 ספרים, כולם בשם "חזון איש". ספריו נוגעים בכל מקצועות התורה ונשארו עוד בכתב יד הרבה ספרים שלא הספיק להציאם לאור. בספריו לא ציין אף פעם את שמו.

דמות מזהירה ומופלאה נסתלקה מחיי העם: דמות שלא היתה הולמת כלל את דורנו זה, דור עני במעש ודל בדעה. דמות זו שהזכיר חד מקמאי מהראשונים המלאכים. עם ישראל בכל תפוצותיו ראה בו איש מורם מעם, נעלה מכל מושג ותפיסה. לא רק מנהיג ודבר לדור, אלא הרבה יותר מזה. איש שזכותו חופפת על העם. איש שבכוחו הגדול הוא מגין על הדור ומחזיקו על כתפיו הרחבות.

(תאור זה מתוך 'הפרדס' קובץ רבני חודשי שיצא לאור לפני 65 שנה)

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

ישיבת עטרת מתתיהו
054-8479928 (סעידוב)

יוצם

ישיבת נר זרח

מולה

גבעת המורה

פתח תקוה

גני הדר

בבתי הכנסת:

אוהל אברהם

מקוה בעש"ט

מרכז העיר

אבי עזרי

ישיבת לומז'ה

כפר אברהם

כולל אוהל רחל

050-4187771

ת

בביהכ"ס אוהל דב רח'

האחד עשר

ישיבת צפת רח' האר"

קרית אתא

ישיבת מאקאווא

052-7626243

קרית גת

ביהמ"ד קרעטשניף

קרית מלאכי

בכולל שעל יד הישיבה

קרית שמונה

052-7136824

ראשון לציון

שדה חמד

ישיבת עטרת שלמה

רחובות

050-4101805

ישיבת מאור התלמוד

כולל בר שאול

לב לאחים

רפיס

גבעה א'

052-7606491

ישיבת כפר חסידים

053-3136168

גבעה ב'

כולל נר ישראל בית יצחק

052-7183722

בביהכ"ס שבת אחים

גבעה ג'

052-7171992 (פרקש)

בנה ביתן

בביהכ"ס היכל משה

תל אביב

מלון דבורה

שפירא

מכולת רח' ר' ישראל סלנט

תל ציון

052-7626880 (משפ' ישועה)

תפרח

08-9924520

ישיבת תפרח-תושיה

ניתן להשיג בבתי החולים:

- בלינסון-שניידר
- מעייני הישועה
- תל השומר

כולל צלו של היכל

רוממה

בית כנסת חניכי הישיבות

רמות א'

054-8408719 (גולדשטוף)

בבתי הכנסת:

משכן שרגא

שערי תבונה

רמות ג'

בבתי הכנסת:

חניכי הישיבות צא"

053-3120780 (גליקסברג)

רמות פולין

ביהכ"ס אוהל יוסף

053-3180324 (דורוני)

רמת שלמה

ביהכ"ס המרכזי

שערי חסד

054-8498969 (קירט)

פז סבא

בביהכ"ס ע"ש הצדיקים

רמיהל

הקהילה הדורמית

בביהכ"ס כרם מיכאל

שכונת המייסדים

ישיבת רנה של תורה

בביהכ"ס תורה ותפילה

מודיעין עילית

בכוללים:

עטרת שלמה,

ישכר באוהליך, הר"ן

כתר תורה הרב אברמוב

פוניבז'

בית אבא

מגדל עוז

חפציבה

ישיבת כנסת יצחק

בביהכ"ס המרכזי

נאות הפסגה

בביהכ"ס המרכזי

קרית ספר

בבתי הכנסת:

פוניבז'

קול תורה

קצות החושן

שיח יצחק

שיר ושבה

ברכפלד

ישיבת מיר

בבתי הכנסת

אוהל תורה

חניכי הישיבות רש"י

ישועות דוד

גרין פארק

ביהכ"ס בני הישיבות

גבעה הדורמית

בית תפילה

מירון

בכולל של הרב אבוחצירא

מצפה רמון

אצל ידידינו ר' איבגני

בוגוסלבסקי הי"ו

וצרת עלית

הר יונה

בביהכ"ס המרכזי

נתיבות

054-8454356 (טרבלסי)

ישיבת שחר שכי

נתניה

רמת אפרים

052-7664668

ביהכ"ס מנין אברכים רח'

גבע 25 054-8452828 (ויס)

טבריה עלית

בביהכ"ס חניכי הישיבות

רח' זיבוטנסקי

טל סטון

02-5335545 (כל בו אלן)

ניאל

ביהכ"ס מעין גנים

ינעם

יחד שבטי ישראל

מדרשה לב לאחים

יסודות

ביהכ"ס המרכזי

ידוחם

ביהכ"ס המרכזי

052-7627788 (מיכאל)

ירושלים

בית וגן

02-6449498 (שעין)

הפיסגה 46

בבתי הכנסת:

אמשינוב

מנין אברכים

בית ישראל

ישיבת מיר (לוי)

גאולה

053-3172626 (אלה)

חנות גל פז (מלכי ישראל)

גבעת זאב

חנות גיט שאבעס (העופר 2)

גבעת שאול

בבתי הכנסת:

יחי ראובן

אוהל יונתן בכולל ישכר

באוהליך

ברכת יוסף

גוש 80

ביהכ"ס בראשות הגאון ר'

דן סגל שליט"א

גילה

ביהכ"ס חזון נחום

052-7653820

גני גאולה

בביהכ"ס נחלת עקיבא,

בשטיבלך

הר נוף

בבתי הכנסת:

אמרי שפר

קהילת בני תורה

כנסת

054-8429113 (גרוס)

מטרסדורף

ישיבת בית שמואל

בביהכ"ס היכל שמואל

נוה יעקב

052-7677676 (לוי)

בבתי הכנסת:

חניכי הישיבות מרכז

תורה ותפילה

סורוצקין

בבתי הכנסת:

אהבת תורה

באר שמואל

היכל שמואל

סנהדריה

ביהכ"ס פאג"

עזרת תורה

בית הכנסת בית ישראל

קטמון

ישיבת יד אהרון

קרית יובל

052-7639488

רובע היהודי

ישיבת אש התורה

פינת בעל התניא

בית הכנסת הגדול

דברי שיר

הליגמן

המרכזי - רמת אלחנן

חניכי הישיבות רח' רמב"ם

יד אהרון

לדרמן

משכנות יעקב

נאות יוסף

שבת אחים

שיח תפילה רח' קה"י

שם אבותי

תפארת נחמן

בכוללים:

בית הלל

ברסלב

חזון איש

ישכר באוהליך רח' סורוצקין

נחלת משה

עטרת שלמה (צעירים)

פוניבז' (אוהל קדושים)

רשב"י

אצל הנציגים בישיבות:

אורחות תורה

אהבת אהרון

בית מדרש עליון

גאון יעקב

קרלין

תפארת ציון

מרכז

חנות גל פז-ר"ע 88

חנות שאבעס חזו"א 49

פרדס כץ

052-7168580 (אבוחצירא 30)

במקוה

בבתי הכנסת:

מנין אברכים (אבוחצירא 9)

קרית הרצוג

בביהכ"ס זיו יהודה

כרם גפן ישראל

מנין אברכים

בית שאן

054-8443873

בת ים

052-7119064

כולל בית יעקב

כולל היכל התורה

בביהכ"ס היכל הקודש

הרצליה

שכונת נווה עמל

בבית הכנסת חפץ חיים רח'

כצלסון

זכרון יעקב

בבתי הכנסת:

חזון איש

מסילת ישרים

חיפה

נוה שאנן

ישיבת נחלת הלויים

בביהכ"ס מקלט רח' פרל

פינת מנדלה